

Digital infrastruktur for museer

En evaluering av Kulturrådets satsing

Audun Gleinsvik, Elise Wedde og Bjørn Nagell

Digital infrastruktur for museer

En evaluering av Kulturrådets satsing

AUDUN GLEINSVIK, ELISE WEDDE OG BJØRN NAGELL

Digital infrastruktur for museer

En evaluering av Kulturrådets satsing

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Copyright © 2015 by Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturrådet i kommisjon hos Fagbokforlaget

ISBN: 978-82-7081-169-4

Grafisk produksjon: John Grieg AS, Bergen
Omslagsdesign ved forlaget

Forsidebilde: Ann Iren Buan, *The Prevailed Fall*, 2011–2014
Fra gruppeutstillingen «Marken vi står på» i Nord Norsk Kunstnersenter, 2014
©Ann Iren Buan / BONO 2014
Foto: Kjell Ove Storvik

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
E-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturrådet og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kulturrådet
Postboks 8052 Dep
0031 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturrad.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for Kulturrådet, for norsk kulturliv og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Redaktør: Marianne Berger Marjanovic

Forord

Prosjektet er gjennomført i samarbeid mellom Proba samfunnsanalyse og Devoteam. Audun Gleinsvik fra Proba har ledet prosjektet. Prosjekt-deltakere har vært Elise Wedde og Pia Dybvik Staalesen fra Proba og Bjørn Nagell fra Devoteam. Trude Thorbjørnsrud fra Proba har vært kvalitets-sikrer. Kulturrådet har bestilt evalueringen.

En rekke personer hos oppdragsgiver og i museene og tilhørende institusjoner og virksomheter har gitt viktige bidrag til prosjektet. Vi vil spesielt takke vår kontaktperson i Kulturrådet – Marianne Berger Marjanovic – for kompetent og velvillig innsats.

Oslo, 16. oktober 2014

Audun Gleinsvik

Innhold

5	FORORD
9	SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER
11	KAPITTEL 1 BAKGRUNN
15	KAPITTEL 2 PROBLEMSTILLINGER
17	KAPITTEL 3 METODISK TILNÆRMING
19	KAPITTEL 4 DIGITALISERING I MUSEENE
30	KAPITTEL 5 DIGITALISERING AV KULTURARVEN I EU
34	KAPITTEL 6 BRUK AV OG TILFREDSHET MED INFRASTRUKTUREN
47	KAPITTEL 7 VURDERINGER AV PROSESSER OG RESULTATER
54	KAPITTEL 8 STRATEGISKE UTFORDRINGER
60	VEDLEGG 1 INTERVJUER OG INFORMANTER
61	VEDLEGG 2 DELTAKERE I ARBEIDSSEMINAR
62	VEDLEGG 3 OVERSIKT OVER MUSEER
64	VEDLEGG 4 SPØRRESKJEMA BRUKT OVERFOR MUSEENE
68	LITTERATUR

Sammendrag og konklusjoner

Resymé

Kulturrådet har de senere årene bidratt til finansiering av utvikling av digital infrastruktur for museer. Dette har i hovedsak vært vellykket. Mye er blitt gjort med relativt små midler. Man har fått utviklet standarder og bred deltagelse i plattformen for digital formidling. Dette har vært spesielt viktig for små museer. Systemene tilfredsstiller imidlertid ikke alles behov, og kunstmuseene ser ut til å ha fått et lite tilfredsstillende tilbud.

Vi mener at Kulturrådet bør ta et klarere strategisk ansvar for videreutvikling av infrastrukturen. Satsing på fellesløsninger bør videreføres. Det bør gjøres en vurdering av om den teknologiske plattformen bør moderniseres, og om dagens systemer bør erstattes av en ny samlet løsning. Videre bør Kulturrådet invitere andre deler av kulturfeltet med i felles løsninger, særlig for digital formidling.

Bakgrunn

Kulturrådet har siden 2007 etablert samarbeid med Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum og gitt økonomisk støtte til utvikling av digital infrastruktur og digitale tjenester gjennom deres selskap KulturIT ANS. Dette har vært Kulturrådets hovedsatsing på det digitale feltet for museene. Med utgangspunkt i denne satsingen ønsket Kulturrådet å iverksette en evaluering som særlig fokuserte på Kulturrådets bidrag til utvikling av digital infrastruktur gjennom KulturIT i perioden 2007–2013. Kulturrådet ønsket også å få belyst noen strategiske muligheter og utfordringer knyttet til mulig fortsatt støtte på dette området.

I hovedsak har tilskudd fra Kulturrådet gått til utvikling av systemene Primus og DigitaltMuseum. Denne støtten er hovedtema for evalueringen.

Evalueringen ble gjennomført i løpet av mars–oktober 2014.

Problemstilling

Prosjektet omfatter en vurdering av om Kulturrådets satsing på digital infrastruktur har vært vellykket. Blant spørsmålene i oppdragsbeskrivelsen er om infrastrukturen dekker museenes behov, om løsningene er brukervennlige, og om utviklingsarbeidet har vært effektivt. Videre omfatter oppdraget en vurdering av om museene deltar i dialogen om utviklingsbehov, og om de mener at de har innflytelse på utviklingen. Evalueringen omfatter også en kartlegging av om brukerne av formidlingsløsningen DigitaltMuseum er fornøyd med løsningen. Oppdragsbeskrivelsen er mer utførlig beskrevet i rapportens hoveddel.

Konklusjoner

Kulturrådet har siden 2010 støttet utviklingen av digital infrastruktur for museer. Dette er en videreføring av støtteordningen fra ABM-utvikling. Støtten har blitt fordelt etter søknad, og har vært kanalisert som tilskudd til Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum. De to museene har fått en sentral rolle i utvikling av infrastrukturen, og de eier KulturIT som har gjort selve utviklingsarbeidet. Systemene som er utviklet av KulturIT, er til bruk for norske museer med en deling av kostnadene for forvaltning og vedlikehold av systemene.

De to viktigste systemene som KulturIT har utviklet, er Primus, som brukes til registrering og forvaltning av gjenstander og annet materiale, og DigitaltMuseum, som består av en portal som er åpen for allmennheten, og en database med kopi av deler av data om samlingene fra museenes databaser.

De fleste av museene som får tilskudd fra Kulturdepartementet, bruker Primus. Noe færre bruker DigitaltMuseum. Systemene brukes også av enkelte museer som ikke får driftstilskudd fra

Kulturdepartementet, samt av en rekke svenske museer.

KulturIT drifter også systemene for de aller fleste brukermuseene.

Felles utvikling av systemer har bidratt til at de aller fleste museene bruker de samme systemene. Dette har medvirket til enhetlig implementering av felles standarder, og det har lagt til rette for en felles formidlingsløsning. Dermed har man også fått utviklet et solid kompetansemiljø i form av KulturIT. Mange av museene har begrenset med IT-kompetanse og kapasitet til å anskaffe denne typen løsninger på det åpne markedet. Særlig for disse museene har utviklingen av felles løsninger vært positiv.

De fleste museene mener systemene i stor grad dekker deres behov. Vurderingene er noe mer blandet når det gjelder brukervennligheten. Vår vurdering er at KulturIT har vært ganske effektive i sitt utviklingsarbeid.

Det er imidlertid enkelte museer som er misfornøyde. Kunstmuseene har i mindre grad enn andre fått dekket sine behov. Videre er det en del misnøye med tilgang til informasjon om utviklingsplaner og tidspunkt for ferdigstilling av utviklingsprosjekter.

Andelen av museenes samlinger som er registrert digitalt, er ganske lav (13 prosent av objektene i museer med tilskudd fra Kulturdepartementet), og stiger bare langsomt. Selv om det trolig er rom for å forbedre brukervennligheten av systemet for registrering, er det ikke mangler ved IT-systemene som er hovedårsak til det lave omfanget av elektronisk registrering. Museenes mangel på ressurser til å gjøre registreringsarbeidet er den viktigste årsaken.

DigitaltMuseum er en offentlig database med data fra museene. Det er laget en portalløsning. Bruken av DigitaltMuseum er raskt økende. De fleste brukerne er tilfreds med løsningen. De som ikke er det, er primært skuffet over at de ikke finner det de leter etter. Årsaken til det er nok ofte manglende registrering fra museenes side, også av data som er registrert i forvaltningssystemet Primus. Manglende data i DigitaltMuseum skyldes primært andre faktorer enn mangler i den digitale infrastrukturen. Både manglende kapasitet til kvalitetssikring av informasjonen om objektene og problemer knyttet til immaterielle rettigheter er viktige hindringer for at data gjøres tilgjengelig.

Informasjonen som ligger i DigitaltMuseum, kan utnyttes til å lage ulike typer formidlingsløsninger, herunder løsninger som kobler data fra DigitaltMuseum med data fra andre kilder. Vi mener at Kulturrådet bør sikte mot å utvide del-

takelsen i DigitaltMuseum, og i Norvegiana som henter noe data fra DigitaltMuseum.

Anbefalinger

Vi anbefaler at Kulturrådet tar en klarere strategisk rolle for digitalisering på sitt felt. Blant annet bør Kulturrådet utarbeide en strategi og handlingsplan for digitaliseringen, og ta et ansvar for standardisering. Videre bør Kulturrådet stimulere til samarbeid om digitalisering på kulturfeltet. Målet bør være å få flest mulig med relevant informasjon til å gå sammen om standardisering og tilrettelegging for formidlingsløsninger som henter data fra de ulike sektorene. Kulturrådet bør sikte mot å få med alle museer, samt arkiv, bibliotek og aktører innenfor kulturminnevern. Kulturrådet har riktignok begrensede virkemidler på flere av feltene, men kan invitere til samarbeid samt understøtte felles nasjonale løsninger.

Vi mener det kan være nyttig hvis Kulturrådet tar et særlig initiativ overfor kunstmuseene med sikte på å komme til enighet om hvordan deres behov best kan dekkes, blant annet med sikte på å øke deres deltakelse i DigitaltMuseum.

Videre mener vi at man bør vurdere om den digitale infrastrukturen for museene bør moderniseres i form av overgang til en web-basert plattform. Universitetsmuseene har i dag en plattform som har mye til felles med Primus, men har søkt om midler til modernisering. Kanskje kan dette gi en mulighet for modernisering også av Primus, uten at Kulturrådet og brukermuseene må dekke hele kostnaden alene.

Det bør også vurderes å åpne for at andre leverandører enn KulturIT kan komme inn med moduler eller løsninger uten at den enhetlige infrastrukturen fragmenteres. Dette kan gjøres ved å stille krav til standarder som sikrer effektiv integrering mellom systemer.

Basert på informasjon om hva enkelte museer betaler for IT-tjenester, mener vi at det er mulig at det ikke vil medføre ekstraavgifter for sektoren om dagens system erstattes av en ny helhetlig løsning på en moderne plattform. Hvis en anskaffelse gjøres gjennom at Kulturrådet kjøper en rammelisens, vil dette både kunne sikre oppslutning om en felles løsning og at sektorens kostnader minimeres.

Videre bør det utredes om museene vil være tjent med å samle og eventuelt outsource drift av systemene. Samlet drift for alle brukere av Primus vil normalt føre til lavere kostnader, forenkling av datautveksling og bedre sikkerhet.

Bakgrunn

Bakgrunnen for denne rapporten er Kulturrådets ønske om en evaluering av deres satsing på digital infrastruktur på museumsfeltet. Kulturrådet har i St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidens museum* fått et tydelig mandat til å realisere ambisjonene på museumsfeltet, og har samarbeidet med museene og en rekke fagmiljøer om utviklingen av digitale tjenester. Kulturrådets utviklingsmidler for museer har over flere år gått til utvikling av IT-løsninger. I perioden 2007–2013 bevilget staten direkte og gjennom Kulturrådet og ABM-utvikling om lag 25 millioner kroner i støtte til Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum for å utvikle infrastruktur og fellesløsninger for informasjon om og forvaltning av museenes samlinger. De to museene eier selskapet KulturIT som utvikler og drifter IT-løsninger for museumssektoren. Hovedformålet med støtten har vært å sikre museene tilgang til felles digitale verktøy for å registrere og forvalte samlingene, med det formål å gjøre disse bedre tilgjengelig i offentligheten. Støtten har også sikret mot å gi publikum tilgang til informasjon om samlinger og enkeltobjekter i hele landet, og også mulighet for å være med å skape og forme informasjonens innhold.

KulturIT har ved hjelp av Kulturrådets utviklingsmidler og finansiering fra andre aktører bygget opp både institusjons- og publikumsrettede systemer og tjenester.

Denne rapporten er en evaluering av Kulturrådets støtte til utvikling av digital infrastruktur for museumssektoren i denne perioden. Formålet har vært å øke Kulturrådets kunnskap om utvikling av digital infrastruktur for museumssektoren med tanke på videre støtte til dette området. Det er også en ambisjon at evalueringen vil bidra med kunnskap til KulturIT og museenes eget utviklingsarbeid.

1.1 Museumssektoren i endring

Museumsfeltet har vært igjennom store forandringer de siste tiårene etter at museene, både internasjonalt og i Norge, er blitt kritisert for å være sentraliserte, lukkede og preget av enveiskommunikasjon. Et kjernepunkt i diskusjonene har vært, og er fortsatt, museers autoritet. Det har blitt hevdet at museene har inntatt en opphøyd, autoritativ rolle som forvaltere av en overordnet sannhet om historien. Fra politisk hold er det stilt krav om at museene må endre seg fra det hegemoniske og ekskluderende mot det demokratiske og inkluderende (Holmesland 2013). Museene som primært har vært formidlings- og dannelsesinstitusjoner, har således i større grad gått over til å bli aktive medspillere i utviklingen av demokratiet, som dialoginstitusjoner og møtesteder (Fossestøl, Brein og Heen 2013).

Ønsket om å demokratisere kulturbruken er likevel ikke noe nytt, men har alltid vært en målsetting i norsk kulturpolitikk (Mangset 2012). I St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidens museum* uttrykkes dette som følger:

Museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. En aktiv formidling er derfor viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv. Dette krever aktiv tilrettelegging og ulike strategier for å nå forskjellige målgrupper. Det innebærer også at formidlingen må være kritisk og nyskapende både når det gjelder tematikk og virkemidler (s. 102).

Den teknologiske utviklingen har bidratt til nye muligheter for museumssektoren. Satsingen på å utvikle digitale løsninger for registrering og forvaltning av museenes samlinger med det formål å

gjøre disse tilgjengelige i offentligheten bidrar til museenes arbeid med å endre sin rolle i en mer demokratisk og inkluderende retning. Den politiske målsettingen med digitalisering av museumsfeltet er å gi publikum tilgang til informasjon om samlinger og enkeltobjekter i hele landet, samt mulighet til å være med på å skape og forme informasjonens innhold. Dette åpner for nye møtestedet mellom museene og befolkningen.

Veien frem mot en felles digital infrastruktur for museumsfeltet bygger på en erkjennelse av potensialet som ligger i bruk av IT via museumsreformen og Kulturrådets mandat til å samordne arbeidet med å utvikle digital infrastruktur for museene og etableringen av KulturIT.

I St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* utpekes utnyttelse av potensialet som ny teknologi representerer for systematisk sammenstilling og formidling av informasjon, som en av hovedutfordringene for arkiv, bibliotek og museer de neste ti årene. Samtidig vies behovet for omorganisering av museumsfeltet en større oppmerksomhet i denne meldingen. Museumsreformen som ble vedtatt i Stortinget i desember 2000, kan sies å ta opp i seg tidligere satsinger mot en felles digital infrastruktur for museumssektoren.

I St.meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*, ofte kalt Digitaliseringsmeldingen, erklæres museumsreformens strukturelle del som avsluttet. Om lag 350 museer med indirekte statlig driftstilskudd er nå nede i 80 museer som mottar direkte statlig driftstilskudd. Fokuset rettes nå mot utvikling av fellesløsninger for digital forvaltning av samlingene, og formidling hvor brukernes tilgang til kultur- og kunnskapskildene fremheves som et hovedmål. Av meldingen fremgår det at flere av museene nå satses på digitalisering av samlinger og bruk av digitale medier i formidling. Museene har fått tilgang til felles infrastruktur slik at de kan produsere og vedlikeholde digitale data og tjenester, og det er etablert nasjonale fellesløsninger som gir samlet oversyn over materialet fra alle museene. Videre er det utviklet søkefunksjoner mot de nasjonale fellesløsningene for museene, og det er etablert funksjoner for å utveksle data fra nasjonal fellesløsning for museene til et integrert fellessøk og til fellessøket Europeana.

St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum* gjelder Kulturdepartementets (KUDs) ansvarsområde og er avgrenset til de museene som får statlig driftstilskudd fra KUD. I meldingen betegnes oversikten de enkelte institusjonene hadde over samlingene, som utilfredsstillende,

og svært få museer hadde utviklet strategier og planer for digitaliseringsarbeid. For å komme videre i arbeidet ble ABM-utvikling¹ gitt en samordningsfunksjon for å tilrettelegge museenes samlinger for nettbasert forvaltning og formidling. Museene skulle på sin side lage planer for prioritering, digitalisering og digital formidling, og avgi årlige rapporteringer til ABM-utvikling på hvor langt de hadde kommet i dette arbeidet. Brukeren skulle ses på som aktiv og medvirkende, og meldingen uttrykker et mål om å styrke digitaliseringsarbeidet i retning av å imøtekomme nye krav til brukermedvirkning.

KulturIT ble etablert i 2007 og fikk i samråd med ABM-utvikling ansvar for å videreutvikle Primus, som har vært det dominerende verktøy for registrering og organisering av digital informasjon om museumssamlingene.

Fokuset på digitaliseringsarbeidet ble opprettholdt i Kulturløftet II (2009) der det ble prioritert å «styrke kulturformidlingen gjennom museene, bl.a. ved digitalisering av kulturarven».

DigitaltMuseum åpnet i juni 2009. I St.meld. nr. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking* fremkom det at om lag halvparten av museene i det nasjonale nettverket var med i DigitaltMuseum, og at det i 2013 til sammen var om lag 1,5 millioner objekter som var registrert der.² Det er nå mulig å søke etter bilde, kunst, gjenstander og bygninger på nettsiden. Det ble fremmet et generelt mål om at det på sikt skulle være mulig å legge inn film- og lydopptak. Delingskulturen stod sentralt i meldingen, men det eneste konkrete tiltak var utredning av «de kunstspesifikke behovene for økt digital kunstformidling og tilgjengeliggjøring» (Gran 2014).

Målet om å gjøre museenes samlinger digitalt tilgjengelig for befolkningen videreføres i St.meld. nr. 23 (2012–2013) *Digital agenda for Norge – IKT for vekst og verdiskaping*.

Utviklingen av en digital infrastruktur for museene med DigitaltMuseum som en tjeneste rettet mot offentligheten skal gi publikum mulighet til å medvirke og bruke den kulturarven som finnes på museer, uavhengig av tid og sted.

1. ABM-utvikling ble opprettet i 2003 og var organisert under Kulturdepartementet. ABM står for Arkiv, Bibliotek og Museum. Etaten ble avvirket i 2010. Ansvaret for museum og arkiv ble lagt under Kulturrådet, og bibliotek under Nasjonalbiblioteket og Universitetet i Oslo.
2. Ved utgangen av 2013 hadde antall objekter økt til om lag 2 millioner.

Kulturrådet har etablert Norvegiana som en sentral del av den digitale infrastrukturen for kunst- og kulturdata. Norvegiana samler data fra en rekke kilder, herunder DigitaltMuseum – og gjør dette tilgjengelig for etablering av ulike typer formidlingsløsninger. I Norvegiana deltar en rekke offentlige institusjoner. Norvegiana forventes å ville vokse sterkt både gjennom at flere databaser tilknyttes, og ved at flere aktører utvikler formidlingsløsninger på grunnlag av dataene i Norvegiana. EU har utviklet et europeisk fellessøk – Europeana. Norvegiana er basis for å levere data fra Norge til Europeana. Målet om utviklingen av og deltakelse i disse fellessøkene er blitt tillagt stor vekt i St.meld. nr. 49 (2008–2009) og andre meldinger nevnt ovenfor.

1.2 Museumsreformen og målsettinger for museumssektoren

Gjennom siste halvdel av 1900-tallet økte antall museer, og museumslandskapet bestod av mange små institusjoner med begrensede faglige og økonomiske ressurser. Det utviklet seg etter hvert et misforhold mellom institusjonenes faglige og økonomiske soliditet og kompleksiteten i de museumsfaglige oppgavene (jf. *Framtidas museum*). Nye krav til museenes forvaltning og formidling bidro til beslutningen om å organisere museene på en annen måte. Museumsreformen ble først lansert av Kultur- og kirke departementet i St.meld.nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, og ble iverksatt etter Stortingets vedtak i desember 2000.

Reformen gikk i hovedsak ut på å redusere antall selvstendige museer gjennom sammenslåinger til større konsoliderte enheter. Formålet var å gi museene en så sterk faglig og økonomisk plattform at de på en meningsfull måte kunne inngå i et nasjonalt nettverk. Det ble understreket at formålet med reformen ikke var sentralisering, og at museenes primære nedslagsfelt skulle være deres lokale og regionale miljøer (jf. *Framtidas museum*).

Den statlige tilskuddsordningen til museene er også endret. Frem til 2004 ble de statlige driftsmidlene forvaltet av fylkeskommunene, ved omleggingen fordeles de statlige driftsmidlene direkte fra Kulturdepartementet til det enkelte museum. Museene mottar i tillegg egne tilskudd fra fylkeskommuner og kommuner.

På oppstartstidspunktet for reformen var det registrert 800 museer og samlinger fordelt på 700 administrative enheter. Gjennom de omfattende konsolideringsprosessene som har vært gjennom-

ført i reformperioden, er antallet enheter nå nede i 80 museer med driftstilskudd fra Kulturdepartementet (jf. *Årsmelding 2013* fra Kulturrådet og *Framtidas museum*.)

De strukturelle endringene som er gjennomført, må ses i sammenheng med nye behov for utvikling av museumsfunksjoner som forvaltning, formidling og vedlikehold.

Målene for videre utvikling av museumssektoren er samlet i de såkalte fire F-ene (jf. *Framtidas museum*):

Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning.

Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling.

Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Fornyning: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Digitalisering av museumssektoren kommer inn som et delmål under punktet *Fornyning*, men vil ha sentral betydning også for de andre områdene (jf. drøfting i avsnitt 7.1).

1.3 Kulturrådets mål på museumsområdet

I sin oppsummering i årsmeldingen 2012 av arbeidet på museumsfeltet fremhever Kulturrådet økt satsing på rollen som koordinator og pådriver, blant annet i form av pilotprosjekt og samordning av fellestiltak som tar sikte på å heve museumssektorens grunnleggende kvaliteter. Blant satsingene var det flere som i hovedsak omfattet standardisering og kompetanseheving.

Når det gjelder digitaliseringsarbeidet spesielt, var hovedsatsingen å «styrkje den digitale infrastrukturen og arbeid med utvikling og omlegging av dei nasjonale fellesløyningane» (Kulturrådets årsmelding 2012:12). Det ble lagt vekt på hvordan ulikt digitalt innhold kunne styrke hverandre og brukes i formidling, på nett og i mobile sammenhenger. Kulturrådet oppsummerer satsingen på den digitale innholdsforvaltningen som godt fungerende.

I omtalen av sitt arbeid med museer og arkiv oppgir Kulturrådet i sin årsmelding for 2013 at digital tilgang til samlingene er et satsingsområde. I omtalen av digital utvikling på området «Arkiv og museum» heter det at «Kulturrådet har i 2013 fulgt opp utviklingen av digitale verktøy

for konservering med konkrete tildelinger og bidratt til lansering av betaversjonen av nettstedet KulturNAV». Videre omtales satsing på tilrettelegging for formidling gjennom plattformer som Norvegiana og Europeana.

Problemstillinger

Målet med evalueringen er å øke kunnskapen om utvikling av digital infrastruktur for museumssektoren med tanke på videre støtte til dette området. Evalueringen skal belyse styrker og svakheter med støtten som er gitt i perioden 2007–2013.

Problemstillingene vi behandler i evalueringen, er tematisk organisert i tre deler:

- Kulturrådets rolle og KulturITs styringsmodell
- bruk og brukerevalueringer
- strategiske muligheter og utfordringer

Kulturrådets rolle og KulturITs styringsmodell

Problemstillingene vi skal belyse i denne delen av evalueringen, omhandler på generell basis en evaluering av Kulturrådets rolle og satsing på digital infrastruktur med henblikk på måloppnåelse, effektivitet og resultater, samt vurdering av KulturITs styringsmodell.

- På hvilken måte har satsingen på digital infrastruktur gjennom Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum bidratt til å tilrettelegge museenes samlinger for nettbasert forvaltning og formidling?
- I hvilken grad har Kulturrådets satsing på digital infrastruktur og digitale tjenester vært effektiv og målrettet i forhold til museenes behov?
- I lys av Norsk Folkemuseums og Lillehammer museums målsettinger i søknader til Kulturrådet, hvilke resultater er oppnådd i perioden?
- Hvordan er KulturIT organisert, og hvordan er virksomheten forankret i eierinstitusjonene Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum og i de andre museene som er tilknyttet Primus og DigitaltMuseum?

Brukerevalueringer

Problemstillingene vi belyser i denne delen, omhandler brukerevalueringer – i vid forstand. Her belyses erfaringene og vurderingene både til museene som kunder av KulturIT og med hensyn til

- i hvilken grad museer og andre brukere har vært involvert i utviklingen av tjenestene;
- i hvilken grad og på hvilke måter DigitaltMuseum er tatt i bruk av ulike grupper som kultur- og utdanningsinstitusjoner, det allmenne publikum og av tredjepartsutviklere;
- i hvilken grad tjenesten er dekkende i forhold til det behovet brukerne har;
- i hvilken grad brukerne benytter seg av mulighetene for å forme og utvikle tjenestens innhold.

Strategiske muligheter og utfordringer

Både økt bruk av IT-løsninger og konsolidering av museene til færre og større enheter har gitt og gir nye rammebetingelser for Kulturrådets støtte til utvikling av sektoren.

- Bruken av digitale systemer og tjenester er stor og stadig økende, både i institusjonene og blant publikum. Hvilke muligheter og utfordringer gir det for Kulturrådets støtte til utvikling av museene?
- Museumssektoren er i dag preget av større og mer profesjonelle institusjoner og aktører enn tidligere. Hvordan endrer dette behovene for støtte og mulighetene for samspill i utviklingsprosessene?

Andre spørsmål

Kulturrådet ønsker også en vurdering av om kanaliseringen av midler til KulturIT via eiermuseene er egnet til å sikre likebehandling og åpen prioritering mellom systemer og leverandører.

Prosjektet skal omfatte en sammenligning av satsingen i Norge opp mot utviklingen i Danmark og Sverige.

Metodisk tilnærming

Evalueringen er gjennomført ved hjelp av dokumentanalyse, informantintervjuer og kvantitative spørreundersøkelser. I det følgende gir vi en beskrivelse av hvordan vi har gått frem.

Innledende deskstudie og gjennomgang av søknader

Vi har gjennomgått en del relevante dokumenter for å forberede intervjuene og spørreundersøkelsen. Det er referert til publikasjonene i rapportteksten. Blant annet er det brukt stortingsmeldinger, budsjettproposisjonen for Kulturdepartementet (statsbudsjettet), tildelingsbrev fra Kulturdepartementet til Kulturrådet, Kulturrådets årsberetninger, diverse evalueringer og andre rapporter samt møterefater.

Vi har også gått igjennom samtlige søknader fra Lillehammer museum og Norsk Folkemuseum til Kulturrådet, samt Kulturrådets svar på disse. I tillegg har vi gått igjennom Kulturrådets interne skriftlige vurderinger og korrespondanse som har relevans for støtten til digital infrastruktur.

I tillegg har vi studert en del dokumenter knyttet til digitalisering i EU, Danmark og Sverige.

Kvalitative intervjuer/informantintervjuer

Vi har gjennomført kvalitative intervjuer med en rekke sentrale informanter. Blant disse er representanter fra eiermuseene, Lillehammer museum og Folkemuseet, administrerende direktør i KulturIT, representanter fra KulturITs styre, representanter fra deltakende museer og et museum som benytter andre løsninger enn Primus. Fullstendig liste over informanter finnes i oversikten i vedlegg 1. I tillegg har vi gjennomført intervjuer med aktører i Danmark og Sverige.

Intervjuene har vært gjennomført som såkalte semistrukturerte intervjuer. Med dette menes at vi har hatt forhåndsbestemte temaer og spørsmål,

men at vi har kommet med oppfølgingsspørsmål som ikke har vært planlagt på forhånd.

Flere av intervjuene har vært gruppeintervjuer med flere ansatte i samme institusjon.

Intervjuene med museene har for en stor del vært standardiserte og omhandlet deres rolle som brukere av digital infrastruktur. I tillegg har styremedlemmer i KulturIT også vært intervjuet om spørsmål knyttet til denne rollen. Vi intervjuet ett museum som ikke bruker Primus og DigitaltMuseum (Munchmuseet). I dette intervjuet stilte vi andre spørsmål enn til museer som bruker disse systemene.

Selv om vi ikke har avtalt at intervjuobjektens synspunkter skal behandles som konfidensielle, har vi i all hovedsak ikke gengitt synspunkter til enkeltpersoner eller institusjoner.

Intervjuobjektene er valgt ut for å sikre bredde i innfallsvinkler og synspunkter. Vi har primært intervjuet personer som har god kunnskap om utviklingen av den digitale infrastrukturen. Utvalget sikrer ikke noen form for representativitet. Blant annet har vi intervjuet bare ett av de små museene.

Ansatte i Kulturrådet har i hovedsak ikke vært intervjuet individuelt, men har gitt informasjon i møter/gruppeintervjuer, på arbeidsseminar, per e-post og som kommentarer til rapportutkastet. Unntaket er Siri Slettvåg, som er blitt intervjuet individuelt.

Spørreundersøkelser

Som grunnlag for deler av evalueringen har vi benyttet oss av resultatene fra to kvantitative spørreundersøkelser.

Den ene er en publikumsundersøkelse utført av KulturIT som en såkalt «pop-up»-undersøkelse på nettstedet DigitaltMuseum. Undersøkelsen ble gjennomført våren 2014. 536 brukere av nettstedet besvarte minst ett av spørsmålene

i undersøkelsen. En svakhet ved denne typen undersøkelser er at gjennomføringen ikke er egnet til å sikre et representativt utvalg blant dem som får tilbud om å besvare undersøkelsen.

Den andre undersøkelsen er tilsendt et utvalg museer på e-post. Undersøkelsen ble sendt til alle museer som bruker Primus. Dette inkluderer enkelte som ikke har driftstilskudd fra KUD. Spørreskjemaet ble sendt til alle 77 museer som bruker Primus. Av disse var det 70 med driftstilskudd fra KUD samt 7 etatsmuseer under andre departementer. 55 av museene, dvs. 71 prosent, besvarte noen eller alle spørsmålene. Spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 3. Ettersom undersøkelsen bare ble sendt til museer som bruker

Primus, er den ikke representativ for alle museer med tilskudd fra KUD. Det virker logisk at de museene som ikke bruker Primus, har en mindre positiv vurdering av Primus enn de museene vi har spurt.

Resultatene av undersøkelsene er gjengitt i avsnittene 6.1.2 og 6.2.

Arbeidsseminar

Alle de norske institusjonene hvor vi har gjennomført intervjuer, samt enkelte andre aktører ble invitert til et arbeidsseminar mot slutten av prosjektet. På seminaret presenterte prosjektgruppen foreløpige funn og fikk synspunkter fra deltakerne.

Digitalisering i museene

Dette kapitlet beskriver hovedtrekkene i aktørbildet i digital infrastruktur for museer. Først gis det en kort fremstilling av hvordan dagens aktørbilde oppstod. Deretter presenteres rollene som Kulturrådet og KulturIT spiller i digitaliseringen i dag. I presentasjonen av KulturIT beskrives også hovedtrekkene i museenes bruk av KulturITs systemer. Videre fremstilles hovedtrekkene i bruk av digitale løsninger i utvalgte museer som ikke bruker KulturITs løsninger.

4.1 Historikk

På 1980-tallet fikk museene midler fra Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF) til utvikling av programvare for digitalisering av museumskataloger for gjenstander og fotografier. Prosjektet ble knyttet til NAVFs EDB-senter for humanistisk forskning, og en stipendiatstilling lokalisert på Norsk Folkemuseum. Tidlig på 1990-tallet fikk Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer (NKKM) midler fra Norsk kulturråd til å videreutvikle programvaren, og det nye programmet Regimus ble også utviklet ved EDB-senteret.

På midten av 1990-tallet kom det klare signaler fra flere museer om behov for ny og oppdatert programvare som kunne håndtere digitale bilder og andre nye behov innenfor samlingsforvaltning. Men det kom også klare meldinger fra EDB-senteret om at man der ikke lenger så dette som en prioritert oppgave.

Norsk museumsutvikling (NMU) – det statlige museumskontoret – ønsket da at dette utviklingsarbeidet fortsatt skulle skje i nært samarbeid med museene og aller helst lokaliseres til et museumsmiljø for å kunne trekke på viktig kompetanse. NMU innledet et slikt samarbeid med Norsk Folkemuseum som hovedbase.

I samråd med og med utviklingsmidler fra NMU opprettet Norsk Folkemuseum og Maihaugen i 1995 en samarbeidsavtale med sikte på å utvikle fagmetodikk og kataloger for god dokumentasjon, forskning, formidling og administrasjon av museenes samlinger. Avtalen inneholdt også en intensjon om at de to museene ville ta på seg et ansvar for å utvikle løsninger som alle museer kunne dra nytte av. De to museene opprettet i 2002 en felles IT-avdeling, Museenes IT Drift.

Primus ble i 1998 lansert som system for digitalisering og forvaltning av samlingene. Systemet ble utviklet i et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Folkemuseum, Norsk Telemuseum, Maihaugen, Norsk Teknisk Museum og Preus museum, delvis finansiert av NMU. På kunstområdet hadde Nasjonalgalleriet i samarbeid med Museet for samtidskunst utviklet IMAGO for registrering av billedkunst.

Norge skilte seg på dette tidspunkt klart ut i forhold til utviklingen i andre europeiske land ved at det svært tidlig ble etablert en felles standard for katalogisering. Utviklingen av en felles programvare som kunne brukes av både store og små museer, var også unikt i europeisk sammenheng.

I 2001 ble Museenes datatjeneste (MDT) etablert for å videreføre arbeidet med utvikling og drift av Primus. MDT fikk et koordinerende ansvar for utvikling av datatjenester innenfor samlingsforvaltning for kunst- og kulturhistoriske museer. MDT ble støttet av NMU og ble administrativt underlagt Norsk Folkemuseum.

Med utgangspunkt i avtalen mellom Norsk Folkemuseum og Maihaugen opprettet de to museene en felles IT-avdeling, Museenes IT Drift, i 2002.

I 2003 ble ABM-utvikling (Statens samordnings- og utviklingsorgan for arkiv, bibliotek og museum) etablert ved en sammenslåing av

Statens bibliotektilsyn, Riksbibliotekstjenesten og Norsk museumsutvikling. ABM-utvikling var organisert under Kulturdepartementet og ledet av et eget styre med representanter fra Kulturdepartementet, Miljøverndepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Etaten hadde både rådgivende og utøvende funksjoner, herunder ansvar for å fordele tilskuddsmidler til utvikling av digital infrastruktur for sektoren. ABM-utvikling bidro med tilskudd til MDT.

De fleste museene fortsatte i flere år med bruk av Regimus. Men opplæring og distribusjon av museumsprogramvare hørte ikke til EDB-senterets primære arbeidsoppgaver. I 2005 overtok Museenes datatjeneste også ansvaret for utvikling og drift av Regimus.

1. juli 2007 ble KulturIT etablert som en sammenslåing av Museenes datatjeneste og Museenes It Drift. Formålet var blant annet å sikre en permanent organisasjon for utvikling og drift av Primus. KulturIT ble etablert som et ansvarlig selskap med Norsk Folkemuseum og Maihaugen som eiere. ABM-utvikling skulle oppnevne et styremedlem.

Ved etableringen av KulturIT var det allerede vedtatt å avvikle arbeidet med Regimus for å samle museene om et felles system for samlingsforvaltning. En prioritert oppgave for KulturIT ble dermed å gjennomføre utfasingen av Regimus.

KulturIT fikk dermed ansvar både for utvikling og distribusjon av museumsprogramvare og for tilbud om full drift og support for museenes løsninger for samlingsforvaltning.

I 2010 ble ABM-utvikling nedlagt som selvstendig institusjon. Oppgavene og ressursene ble overført til Nasjonalbiblioteket, Universitetet i Oslo og Kulturrådet. Kulturrådet fikk blant annet ansvar for utvikling av arkiv og museer, inkludert utvikling av digital infrastruktur.

Sitat fra Meld. St. nr. 20 (2009–2010)
Omorganisering av ABM-utvikling:

Departementet legger imidlertid til grunn at målet om økt samarbeid i arkiv-, bibliotek- og museumssektoren må være en grunnleggende forutsetning for alle institusjonenes arbeid og må håndteres i et nærmere samarbeid mellom de samlingsforvaltende institusjonene. I framtida skal derfor det tverrgående perspektivet tydeliggjøres i både Nasjonalbibliotekets, Arkivverkets og museumssektorens målsetninger. Ikke minst må det tilrettelegges for et bedre og mer målrettet sam-

arbeid om digitaliserings spørsmål slik det også er forutsatt i digitaliseringsmeldingen.³

I desember 2011 ble de interne IT-oppgavene til eierne av KulturIT skilt ut i et eget selskap, MuseumsIT, som er en fellesavdeling for ordinære IT-tjenester ved Akershusmuseet, Museene i Sør-Trøndelag, Anno museum, Norsk Folkemuseum og Stiftelsen Lillehammer museum. Etter utskillelsen ble KulturITs virksomhet begrenset til videreutvikling og drift av felles nasjonale systemer for samlingsforvaltning (se avsnitt 4.3.1).

4.2 Kulturrådets rolle

Kulturrådet har i St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum* fått et tydelig mandat til å realisere ambisjonene på museumsfeltet. Mandatet gjelder museer som får driftstilskudd fra KUD.

Mandatet innebærer blant annet at de skal bidra til utviklingen av fellesløsninger på museumsfeltet, deriblant for digitalisering. Dette skal styres og organiseres på en måte som sikrer best mulig resultat og ivaretagelse av de ulike interessentenes behov.

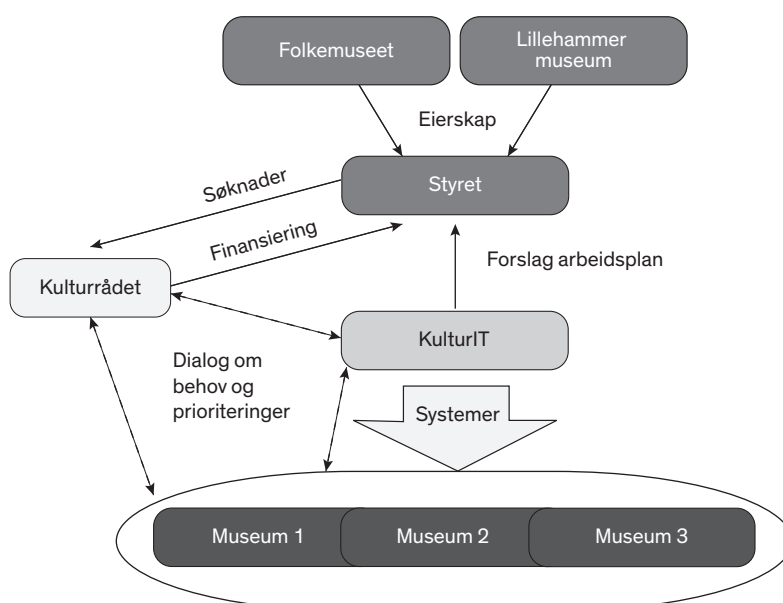
Kulturrådet har støttet utviklingen av digital infrastruktur for museer. Støtten til digital infrastruktur er en del av støtten til «Prosjekt og utviklingstiltak: Museum og arkiv». Prosjektmidlene utlyses årlig i oktober, og tildeling skjer etter søknad i januar/februar året etter. Det er ikke øremerket midler til støtte til digital infrastruktur innenfor tilskuddsrammen.

4.2.1 Kriterier og prioriteringer

ABM-skrift 66 «Åpen og samordnet tilgang til kulturarven» ble publisert i 2010 og trekker opp utviklingstrender og muligheter knyttet til digitalisering av museenes samlinger.

Vi antar at notatet har vært med å prege bakteppet for de prioriteringer og beslutninger som er tatt i de senere årene, men det mangler langsiktige strategi- og utviklingsplaner for digital infrastruktur.

3. Allerede i Digitaliseringsmeldingen het det: «Departementet vil opprette et råd for digitalisering, bestående av sentrale aktører og med et særskilt mandat. Gruppen skal gi sine innspill til Kultur- og kirke departementet og samordne arbeidet med Standardiseringsrådet nedsatt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet.» Dette rådet ble aldri opprettet.

Figur 4.1 Aktører i utvikling av digital infrastruktur for museer.

TABELL 4.1: TILSKUDD TIL DIGITAL INFRASTRUKTUR FOR MUSEER. 2007–2013.

ÅR	TOTALT TILSKUDD	GENERELL PRIMUS-UTVIKLING	NYE MODULER I PRIMUS	FORMIDLING	STANDARDISERING
2007	2 488 000	1 038 000	1 450 000		
2008	2 678 000	1 083 000	500 000	1 095 000	
2009	4 521 000	1 131 000	1 010 000	2 380 000	
2010	3 017 000	1 167 000		1 850 000	
2011	3 942 000	1 167 000	425 000	1 700 000	650 000
2012	4 360 000	1 250 000	530 000	1 460 000	1 120 000
2013	4 380 000	1 200 000	2 180 000	500 000	500 000
TOTALT	25 386 000	8 036 000	6 095 000	8 985 000	2 270 000

Systemene som har vært utviklet, har vært gjort fritt tilgjengelig for alle norske museer.

Figur 4.1 illustrerer rollefordelingen i forbindelse med etablering av digital infrastruktur for museene. I tillegg til det som fremgår av skissen, er det en rekke museer som har andre løsninger. Dette gjelder universitetsmuseene, kunstmuseene under Oslo kommune og en del andre.

Det er KulturIT, styret og eiermuseene som utformer forslag til systemløsninger. Søknad om finansiering sendes til Kulturrådet. Systemene brukes av en rekke museer. KulturIT har en stor del av sine utviklingsmidler fra Kulturrådet. I tillegg mottar KulturIT inntekter fra museene. Midlene fra Kulturrådet går til utvikling av tjenesten, mens midlene fra museene dekker vedlikehold og drift av systemet. Kulturrådet bruker ikke selv KulturITs produkter.

4.2.2 Støtte til systemutvikling

Staten har i perioden 2007 til 2013 gjennom Kulturdepartementet, Kulturrådet og ABM-utvikling bidratt med et samlet tilskudd på 25,4 mill. til systemutvikling innenfor samlingsforvaltning og digitalisering av samlinger i museene. Tildelingene er gjort uten krav til betydelige egenandeler i prosjektene utover museenes egeninnsats. Museene har imidlertid bidratt gjennom deltakelse i utviklingsprosjektene.

Vi har fått oversendt arkivmateriale med søknader, vurderinger, tildelinger og oppfølging. Det er en del manglende dokumenter knyttet til enkelte prosjekter i det materialet vi har mottatt.

I tabell 4.1 har vi delt prosjektene i noen hovedgrupper. Ca. $\frac{1}{3}$ av totalbeløpet er gitt som generelt tilskudd til utvikling av Primus. Frem til og med 2010 kom midlene direkte fra Kulturdepartementet over post 78 og ligger utenfor vårt mandat å vurdere. Fra og med 2011 har tilskudd

til generell Primus-utvikling vært gitt fra Kulturrådet over post 77: søkbare midler for museum og arkiv. I tillegg er det gitt støtte til en rekke utvidelser og nye moduler av Primus etter spesi- fikk søknad.

De første årene gikk midlene til å bygge opp systemet for forvaltning av samlingene, dvs. Primus. I hvert av årene 2008–2012 gikk mellom 33 og 60 prosent av midlene til formidling. Vi refererer her til DigitaltMuseum, Digitalt fortal og Kulturpunkt med tilpasning til mobile enheter (PDA). De senere årene er standardisering kommet inn som en egen og viktig satsing ved blant annet etablering av KulturNav med felles- lister, autoritetsliste, etc. Det er også gitt mid- ller til utredning av hvordan norske museer skal tilpasse seg Spectrum-standarden,⁴ som er den internasjonalt ledende standarden for samlings- forvaltning. Men også utviklingen av Primus og DigitaltMuseum innebærer standardisering for de museene som bruker disse systemene.

Tilskudd til generell Primus-utvikling i årene 2007–2010 kom fra Kulturdepartementet. Andre tilskudd i disse årene kom fra ABM-utvikling. Til- skuddene 2011–2013 kom fra Kulturrådet.

Nasjonalmuseet og Vestfoldmuseene har utviklet egne IT-systemer for logistikk og pro- sesstyring fordi museene opplevde at Primus, museenes dokumentasjonsbase, ikke hadde til- fredsstillende funksjonalitet.

Museumssenteret i Vestfold AS fikk i 2006 tilsagn om midler fra ABM-utvikling og Vestfold fylkeskommune til å utvikle LIMA (Logistikk, innlemmelse i magasin). LIMA tar hånd om for- valtnings- og logistikkdata.

I perioden 2008–2010 skulle Nasjonalmu- seet gjennomføre flere interne flytteprosjekter der gjenstandene ble flyttet fra eldre og uegnede magasiner til nye magasiner. Logistikkmedar- beiderne på Nasjonalmuseet erfarte at Primus ikke var tilstrekkelig egnet for å dokumentere hendelser i en flytteverdikjede. På bakgrunn av erfaringer av utviklingen av LIMA startet Nasjo- nalmuseet utviklingen av NILS (Nasjonalmuseets Integreerte Logistikk System).

Vestfoldmuseene og KulturIT søkte i 2010 om prosjektmidler hos Kulturrådet for å imple- mentere LIMA i Primus. Søknaden ble avslått uten nærmere begrunnelse. Samme år fikk Nasjo- nalmuseet avslag på søknaden om å videreutvikle og ferdigstille NILS.

Et samarbeid mellom Nasjonalmuseet og Vestfoldmuseene om videreutvikling av NILS som prosessstyringsverktøy for fotosamlinger, NILS-Foto, ble startet i 2012.⁵

I 2013 tildelte Kulturrådet midler til et samarbeidsprosjekt mellom Nasjonalmuseet og Vestfoldmuseene med utforming av standarder og kravspesifikasjon til et logistikksystem på områ- der som ikke dekkes av Primus. Prosjektet skal se på muligheter for anskaffelse av ferdige løsninger som kan integreres med Primus. Rapporten skal være ferdig i nær fremtid.

I forbindelse med tilskudd til kravspesifi- kasjon og utvikling av ny konserveringsmodul i Primus er det gjennomført arbeid med standar- disering (SPECTRUM). Her har også museene selv nedlagt betydelig arbeid på egen bekostning. Kulturrådet har også støttet etablering av felles standarder og digital plattform for å gjøre disse tilgjengelig (KulturNav). Selv om det så langt vi kan se, ikke er eksplisitt nedfelt noe sted, tyder alt på at de to eiermuseene til KulturIT har tatt et ansvar for å drive systemutvikling innenfor sam- lingsforvaltning for hele museumsfeltet. KulturIT har i praksis tatt oppgaven med å samle og pri- oritere utviklingsbehovene fra museene. Det har vært en løpende dialog med Kulturrådet som også har gitt signaler om prioriteringer. Søknad- er er styrebehandlet i KulturIT før de sendes av eiermuseene.

4.2.3 Saksbehandling

Søknadene er utformet av KulturIT, men søkerne er Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum. Søknadene fra KulturIT har stått for den alt overveiende del av prosjekter innenfor samlingsforvaltning (Primus/DigitaltMuseum). Det har vært tilfeller av støtte til utvikling av funksjonalitet som ikke var dekket i Primus, blant annet et logistikk- og forvaltningssystem i Vest- foldmuseene for store fotosamlinger FODAK (Forvaltning Og Dokumentasjon av Kulturhis- torisk fotografi). Vi har kun vurdert søknader fra KulturIT som er blitt innvilget.

Arkivmaterialet vi har fått oversendt fra Kul- turrådet, var dårlig strukturert og har gjort det vanskelig å få oversikt over saksbehandlingen. Søknadene fra KulturIT i perioden var komplett representert, men det var betydelige huller når det gjaldt vurderinger, tildelingsbrev og status-

4. Collections Trust, UK. Spectrum, <http://www.collection-trust.org.uk/spectrum>

5. Kilde: Utkast til rapport fra Vestfoldmuseene og Nasjo- nalmuseet om systemverktøy for logistikk i museer.

rapportering. Forholdet mellom tildeling til Primus generelt og de prosjektspesifikke søknadene har vært problematisk. Fra 2012 ble de generelle tilskuddene flyttet over på post 77 uten føringer. Kulturrådet har etter dette stilt krav til søknads-kvalitet og rapportering. Søknadene er imidlertid vage med hensyn til konkrete resultater som skal oppnås, og rapporteringen tilsvarende summarisk. Følgende sitat fra intern vurdering i Kulturrådet illustrerer problemstillingen:

Rapportering for hva man har oppnådd i 2012 mangler i årets søknad. Det er kjedelig at dette må purres på. I tillegg registrerer jeg at et prosjekt som ble avslått i fjor nå er innbragt som ett av tiltakene under Primus Generell. [...] Kanskje bør det være en klarere definisjon av hva som skal være med i Primus basisfunksjonalitet, og falle inn under generell utvikling, og hva som bør defineres som egne utviklingsløp.

I tildelingsbrevet for 2013 ble det krevd at KulturIT skal skissere en langsiktig utviklingsplan mot et «ideelt Primus 2018» (teknologi, funksjoner og felter, brukerstudier, forretningsmodell etc.) i dialog med Kulturrådet. Vi kan ikke se at dette er laget.

DigitaltMuseum har vært støttet årlig og gitt prioritet som et viktig prosjekt, til tross for at Kulturrådet selv gjennomgående vurderer søknadene som lite konkrete med hensyn til resultater som skal leveres, og med gjentakende elementer som har inngått i tidligere søknader. Rapporter med hensyn til oppnåelse av prosjektmål har ikke vært tilgjengelig. Det har vært avholdt jevnlig møter mellom Kulturrådet og KulturIT. Det angis at i disse møtene ble status gjennomgått og utviklingsbehov diskutert. Vi har ikke bedt om kopi av referater fra disse møtene.

4.3 KulturIT

4.3.1 Virksomheten i dag

KulturIT er et ansvarlig selskap eiet av Norsk Folkemuseum og Stiftelsen Lillehammer museum med 50 prosent hver. I 2013 hadde selskapet 14 årsverk og 17 ansatte. Styret består av ledende ansatte i ulike museer.

De to Eiermuseene er også kunder av KulturIT. I intervju med oss uttrykte Lillehammer museum at selv om det ikke er noen formelle problemer med å ha en dobbeltrolle som dominerende eier og som kunde, er de ikke helt komfortable med stadig å skifte rolle.

KulturIT er samlokalisert med MuseumsIT som har 15 ansatte. Eierne har startet en prosess

for å omgjøre KulturIT til aksjeselskap og for å utvide eierskapet til noen flere museer.

KulturIT har som formål å utvikle, drifte og vedlikeholde felles IT-systemer for forvaltning, formidling og utvikling av samlingene for museer og andre kulturinstitusjoner. Systemene skal legge til rette for forskning i samlingene. Selskapet kan også bidra med tjenester i tilknytning til disse områdene. Selskapet bidrar med kompetanse til sektoren for å samordne og utvikle digital forvaltning og formidling av materiell og immateriell kulturarv.

KulturITs virksomhet omfatter i dag primært utvikling og drift av fellessystemer for museer. Selskapsavtalen mellom eierne har med en bestemmelse som sier at dersom selskapet oppløses, skal programvaren benyttes til beste for museumssektoren.

Selskapet tilbyr drift, driftsstøtte, support og opplæring knyttet til systemene. Drift av Primus omfatter sentral drift av applikasjon og databaser samt drift av Primus-klientene. Hver kunde har sin egen database hos Kultur IT eller i sitt eget driftsmiljø. Kultur IT støtter også kunder som har egen drift av klientene, med en tjeneste kalt PrimusBoks. Alle kunder – også de som selv drifter Primus i sin helhet – betaler lisens og vedlikehold av programvaren.

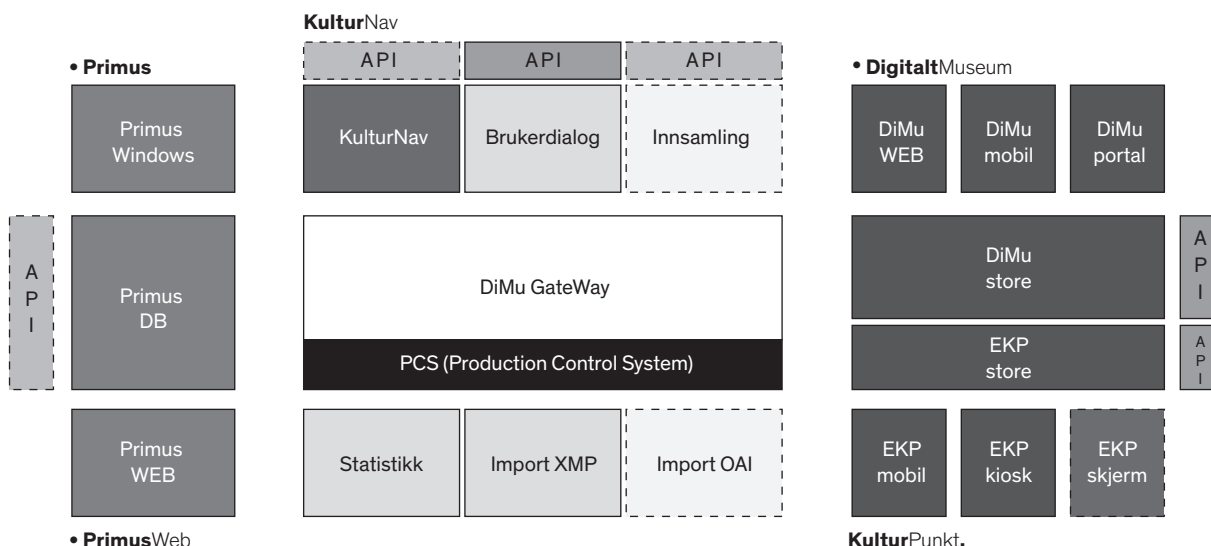
KulturIT utfører systemutvikling og gjennomfører sentral drift for kundene på KulturITs eget utstyr. Driftsmiljøet er felles med MuseumsIT, der MuseumsIT har sine egne servere. I tillegg blir en rekke Primus-databaser driftet lokalt av det enkelte museum.

I tillegg tilbyr KulturIT i samarbeid med Stiftelsen Asta sentraldrift av arkivinformasjonssystemet ASTA 5. Tjenesten inkluderer drift og tilgang til både Asta-klienten, applikasjonsserveren og databasen.

4.3.2 Produktportefølje

DigitaltMuseum gir døgnåpen tilgang til over 130 museer og samlinger, og det kommer stadig flere med. Som bruker av DigitaltMuseum kan man se på, kommentere og dele innholdet med andre. Det er også koblinger til Wikipedia og andre kunnskapskilder (www.digitaltmuseum.no).

KulturPunkt er en felles nasjonal plattform for utveksling av kulturinnhold til besøkende av utstillinger og brukere av digitale guider. Ved hjelp av en sentral databaseløsning kan kulturpunktene presenteres på mobil eller nettbrett.

Kilde: KulturIT

Figur 4.2 Produktplattform i KulturIT.

KulturNav er en nordisk løsning for å opprette og vedlikeholde felleslister for ord-, steds- eller personinformasjon. Disse dataene kan deles med andre organisasjoner eller publiseres i DigitaltMuseum (www.kulturnav.org).

Primus er et system for forvaltning av museums-samlinger, og håndterer ulike museumshendelser og objekter i samme system. Primus er primært rettet mot kulturhistoriske samlinger og kunstindustri, men kan også benyttes av institusjoner med blandet materiale og rene kunstsamlinger.

Selskapets produktplattform er illustrert i figur 4.2.

Primus er kjernen i digitalisering av samlingene, og omfatter ulike moduler til støtte for museenes forvaltningsoppgaver. Primus har moduler/funksjoner for

- registrering/digitalisering
- administrasjon
- forvaltning

Systemet støtter katalogisering av samlingene med ulike funksjoner for blant annet å håndtere bygning, gjenstand, foto, film/lyd, kunst, arkitektur, design, plassering, utstilling og utlån.

Dagens IT-arkitektur for Primus er en klient-server-løsning som består av fire hovedkomponenter:

- Oracle databaser
- databasenær programkode utviklet i PL/SQL, en Oracle-dialekt av SQL6

- en Oracle-klient på alle datamaskiner som benytter applikasjoner
- applikasjoner (brukergrensesnitt) utviklet i programmeringsrammeverket Delphi

Valget av disse komponentene var velbegrunnede på 1990-tallet. De har vist seg meget robuste, og har gjort det mulig å drifte stadig flere databaser og mer innholdsrike samlinger (databaser).

Det må imidlertid installeres en Oracle-klient på hver enkelt brukers datamaskin, noe som kompliserer vedlikehold og support i forhold til moderne teknologi. Det å knytte databasenær kode for tett opp til Oracle gjør at man ikke enkelt kan bytte ut Oracle med andre databaser. Dette er en teknologisk plattform som er lite brukt i dag, og tilgang på kompetanse for videreutvikling, vedlikehold og drift kan bli et problem på sikt.

I de senere år er noen moduler blitt utviklet med moderne web-grensesnitt mot databasen. Primus-basen er grunnlaget for å eksportere data til bruk i andre systemer via DiMu-gateway. Alle data som skal presenteres i DigitaltMuseum, blir ekstrahert fra Primus-basen og konvertert til det format som DigitaltMuseum krever. Data blir lagret i DiMu-store som er datalageret for DigitaltMuseum. Denne prosessen skal være automatisk etter at det er satt opp en spesifisering av hvilke data som skal trekkes ut fra den enkelte Primus-database. Hver database analyseres daglig, og endringer overføres til det sentrale DiMu-store.

Fra DiMu-store er data tilgjengelig for å presenteres i sluttbrukeranvendelser på web og

på mobile enheter i KulturPunkt kombinert med data fra andre kilder.

KulturNav er i prinsippet en webside (www.kulturnav.org) med ulike felles tabeller og lister for oppslag (tesauruser, autoritetslister, feltkatalog, etc.). Ulike API-er gjør det mulig for eksterne å hente data direkte fra de ulike datakildene.

4.3.3 Produktutvikling

KulturIT har fått tilskudd til systemutvikling fra Kulturrådet og ABM-utvikling basert på årlige søknader i perioden 2007–2013. Det har i liten grad vært krav om egenandel knyttet til tilskuddene. I 2007–2009 var aktiviteten konsentrert om generell Primus-utvikling og nye moduler i Primus. Generell Primus-utvikling omfattet mindre endringer og utvidelser basert på en liste av ønsker fra ulike kilder, uten spesifikk begrunnelse for implementering av det enkelte punkt.

Ved utvikling av større endringer og utvidelser samt nye moduler er det utarbeidet en egen prosjektspesifikasjon med beskrivelse av hva som skulle lages. Utvikling av DigitaltMuseum ble startet i 2009 og har pågått videre med blant annet utvidelse til mobile enheter (KulturPunkt). Utvikling av KulturNav ble påbegynt i 2011. Det har i hele perioden vært gjort noe utvikling på Primus. I 2013 ble det startet utvikling av en konserveringsmodul i Primus, og gjort innledende arbeid til en FDV-modul (Forvaltning, Drift og Vedlikehold) som har prioritet i 2014.

Det har vært betydelig deltakelse fra museene i behovsanalyse og utvikling av overordnede kravspesifikasjoner, jf. 4.3.5. Systemutviklingen har de senere år være basert på metodikk for smidig utvikling.

I noen tilfeller er det utviklet nye moduler/funksjoner finansiert av kunder. Et eksempel på dette er en arkeologimodul som er utviklet i samarbeid med svenske museer.

Søknader er utarbeidet av KulturIT basert på deres vurdering av museenes behov og signaler fra Kulturrådet. Det finnes ikke noen dokumentert strategiplan for produktutviklingen med flerårige utviklingsplaner. Styret har vært involvert ved utarbeidelse av søknader, og har regelmessig fulgt opp utviklingsaktiviteten.

4.3.4 Standardisering

For å kunne publisere felles kataloger er det viktig at museene holder seg til fastsatte standarder, og at disse holdes oppdatert. Etter oppdrag fra NMU utviklet Norsk Folkemuseum og Nasjonal-

galleriet en feltkatalog for kunst- og kulturhistoriske museer i 1998.

Med EDB-satsingene fikk Norsk Folkemuseum på ny en sentral rolle i utvikling og standardisering av museums kataloger. Feltkatalogen av 2002 er resultat av en revisjon som ble initiert av NMU våren 1999 med utgangspunkt i Feltkatalogen for kunst- og kulturhistoriske museer.

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design og Norsk Folkemuseum har samarbeidet om oppdatering og videreutvikling av den faglige standarden Feltkatalogen (2002). Det arbeides nå med en ny revisjon av Feltkatalogen for 2015.

Den nye Feltkatalogen vil forvaltes, publiseres og distribueres på KulturNav. Dette gjør at alle kulturinstitusjoner, ikke bare museene, vil kunne ta i bruk Feltkatalogen 2015 i sine systemer. Feltkatalogen vil med dette gjøres uavhengig av Primus, og kan benyttes fra et hvilket som helst system for samlingsforvaltning.

I de senere år har det vært fokus på innføring av Spectrum, en internasjonal standard for de ulike prosessene innenfor samlingsforvaltning. KulturIT presenterte på brukermøtet i juni 2014⁶ følgende mål for tilpasning til Spectrum:

- Utvikling av Primus Bygning/FDV skal støtte Spectrum,
- Utvikling av Primus Konservering skal støtte Spectrum,
- Eksisterende moduler av Primus skal gjøres kompatible med Spectrum-standardene,
- Løsninger for arbeidsflyt implementeres.

Det er satt som et mål at Primus blir kompatibel med Spectrum-standardene, og det er antydnet at dette kan skje i 2016/2017.

Første hovedleveranse av Primus Bygning/FDV og av Primus Konservering ble presentert i september 2014. Andre hovedleveranse av hver av de to modulene er planlagt i desember 2014.

4.3.5 Kunde- og markedsforhold

Primus brukes av 73 norske museer. Tabell 4.2 viser bruk av Primus fordelt på museer med og uten driftstilskudd fra KUD. Blant Primus-brukerne uten tilskudd fra KUD finner vi bl.a. etatsmuseer⁷ med støtte fra andre departementer. Vi

6. Presentasjon KulturIT, Gardermoen 27.06.2014.

7. Forsvarsmuseet, Jernbanemuseet, Norsk kartmuseum, Norsk Oljemuseum, Norsk rettsmuseum, Norsk Tollmuseum og Norsk vegmuseum.

TABELL 4.2: BRUK AV PRIMUS FORDELT PÅ MUSEER MED OG UTEN DRIFTSTILSKUDD FRA KUD.

	BRUKTE PRIMUS	BRUKTE IKKE PRIMUS	TOTALT
TILSKUDD FRA KUD	72	7	79
IKKE TILSKUDD FRA KUD	18	32	50
TOTALT	90	39	129

Kilde: Kulturrådet og KulturIT

har ikke systematisk undersøkt hva som kjen- netegner museer som ikke bruker Primus, men blant dem som hadde tilskudd fra KUD, mener vi at flertallet enten var kunst- eller naturhis- toriske museer. Blant kunstmuseer som ikke bruker Primus, finner man bl.a. Munchmuseet og Astrup Fearnley Museet (mottar ikke tilskudd fra KUD), Henie Onstad Kunstsenter, KODE Kunstmuseene i Bergen, Kunstnerdalen Kultur- museum, Lillehammer kunstmuseum, Nordnorsk Kunstmuseum, Perspektivet Museum, Punkt Ø og Sørlandets Kunstmuseum. Vedlegg 2 innehol- der en liste med alle museer som rapporterer til museumstatistikken, og fordeling av disse på om de har driftstilskudd fra KUD og om de bruker Primus.

Selv om det finnes mange museer som ikke bruker KulturITs systemer, kan man si at det meste av digitalisert dokumentasjon av samlin- gene til museer i Norge ligger i en Primus-data- base på samme form.

Noen av museene har tatt i bruk andre syste- mer på områder innen samlingsforvaltning som ikke dekkes av Primus, for eksempel Nasjonal- museet og Vestfoldmuseene (jf. omtale i avsnitt 4.2.2). Alle museene har selv ansvar for systemer for andre områder enn samlingsforvaltning, slik som for eksempel administrative applikasjoner (regnskap/HR/saksbehandling), e-handel, egne nettsider, etc.

I tillegg til norske kunder er det ca. 30 sven- ske museer som er kunder av KulturIT og bru- kere av Primus. Se tekstboks med liste over en del av disse.

Eksempel på svenske kunder

- Arkitekturmuseet
- Armémuseum
- Bohusläns museum
- Enköpings museum
- Flygvapenmuseum
- Kalmar läns museum
- Nordiska museet
- Postmuseum
- Skansen
- Sundsvalls museum
- Sveriges militärhistoriska arv
- Upplandsmuseet

KulturIT mener de legger ned betydelig innsats i kundepleie. Oppsummert fra intervju med daglig leder kan kontakten med kundene beskrives slik:

Support mottar daglig spørsmål og kommentarer fra kundene og danner seg et bilde av problemstil- lingen og behov for forbedringer. Det er bruker- møtene, 2 ganger i året, museums møte en gang i året og fagdag i regi av Kulturrådet. Der blir det informert og det fanges opp tilbakemelding på de planene og tankene om videreutvikling.

I tillegg inviteres museene inn i prosjek- tene. Deltakere i prosjektgruppene plukkes ut av KulturIT. Førstevalg er museene som er tildelt et nasjonalt ansvar innenfor ulike felt, for eksempel en ledende rolle innen et museumsnettverk.⁸ For øvrig velges ofte personer som viser engasjement. Daglig leder i KulturIT foreslår sammensetningen av prosjektgrupper og styre vedtar.

KulturIT avholder jevnlig brukerkurs for Primus.

E-kultur er et nylig etablert forum/nettverk på web der brukerne kan diskutere ulike problem- stillinger. Hvis en bruker rapporterer et ønske på www.ekultur.no, skal det gis en tilbakemelding fra KulturIT. E-kultur skal støtte videreutvikling av gode systemer for museumssektoren, og skal muliggjøre dialog rundt brukerbehov, trender og fag. E-kultur skal også være en kanal for å infor- mere og involvere brukere i produktutviklingen. Det er for tidlig å si hvordan denne kanalen vil fungere.

8. Jf. <http://kulturradet.no/museum/museumsnettverk>

4.3.6 Konkurransforhold

Internasjonalt finnes det en rekke kommersielle aktører som leverer systemer for samlingsforvaltning. Nasjonalmuseet inviterte i november 2013 11 bedrifter inklusive KulturIT til et seminar der hver leverandør fikk presentere sitt systemtilbud. Liste over de 8 leverandørene som stilte opp, er vist i tekstboks.⁹ Alle utenom KulturIT hevder at de fyller kravene til Spectrum. Seminaret samlet 45 deltakere fra en lang rekke museer i Norge.

Leverandører

1. Adlib Information Systems med produktet Adlib Museumsc
2. Keepthinking med produktet Qisc
3. System Simulation med produktet MuseumIndex+sc
4. Gallery Systems med produktet TMSsc
5. KE EMusc KE Software med produktet KE EMusc
6. SKINsoft med produktet SKINmuseumsc
7. Zetcom Ltd. med produktet MuseumPlussc
8. KulturIT med produktet Primus

Av leverandørene i tekstboksen er det kun Gallery Systems og Zetcom som har kunder i Norge – henholdsvis Munchmuseet og Astrup Fearnley. Gallery Systems har rammeavtale med Oslo kommune. Det er et New York-basert selskap med over 800 kunder i over 20 land og med tyngdepunkt i USA. Zetcom er et sveitsisk selskap med ca. 800 kunder i 30 land over hele verden.

4.3.7 Organisasjon

KulturIT er organisert i tre avdelinger

- Utvikling
- Drift
- Administrasjon

Selskapet er lokalisert på tre steder med ansatte knyttet til museer i

- Lillehammer
- Oslo (Norsk Folkemuseum, to personer på deltid)
- Stockholm (Nordiska museet, to personer på deltid)

Virksomhetene KulturIT og MuseumsIT fremstår som en integrert organisasjon. Ifølge årsberetningene hadde KulturIT 17 ansatte i 2013, mens MuseumsIT hadde 15 ansatte.

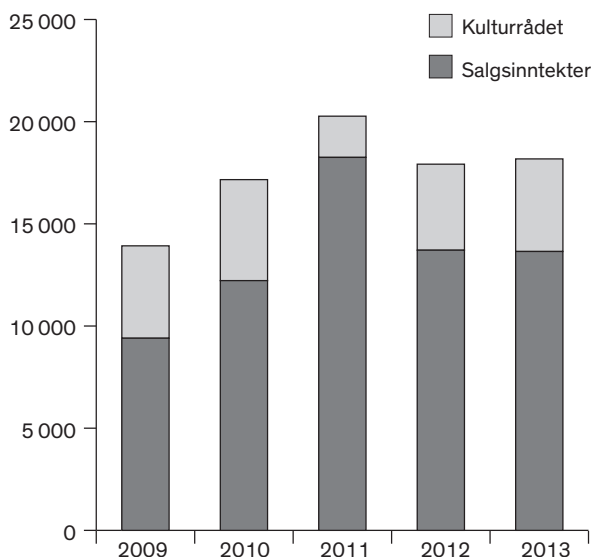
4.3.8 Økonomi

KulturIT hadde en omsetning i 2013 på 18,2 mill. kr, en økning fra 17,9 mill. kr i 2012. Resultatet viser et overskudd på nær 0,5 mill. kr. Inntekter fra svenske kunder utgjør 15 prosent.

Figur 4.3 viser tilskudd fra Kulturrådet og inntekter fra kundene. I 2013 utgjorde tilskuddet om lag 4,5 mill. kr, som tilsvarte 25 prosent av omsetningen. Regnskapsføringen avviker fra Kulturrådets oversikt over tildelinger fordi tildelingen kommer så vidt sent at KulturIT har valgt å disponere midlene med 50 prosent fra 1. juli i tildelingsåret og 50 prosent innen 1. juli året etter.

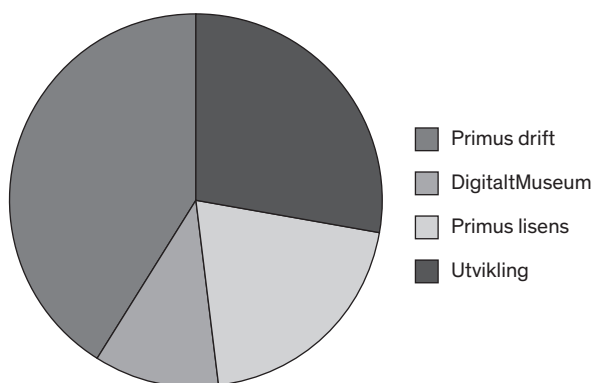
Virksomheten har vist et årlig overskudd på ca. 0,5 mill. kr i disse årene, og disse midlene er tilbakeført til driften.

De årlige programvarelisensene som belastes kundene, er delt mellom Primus og DigitaltMuseum, og knyttes til antall brukere hos kunden. Prisene er søkt gjort like i Sverige og Norge, justert for forskjell i valutakurs. Svenske museer har ikke betalt noen engangslisens ved oppstart.

Figur 4.3 Hovedtall fra KulturITs regnskap 2009–2013. Tusen kroner.

9. Kilde: Seminarprogrammet, tilsendt fra Nasjonalmuseet.

Figur 4.4 Fordeling av KulturITs kostnader, 2013.

Av totalomsetningen i 2013 ble 77 prosent benyttet til dekning av utvikling, vedlikehold og drift av KulturITs egne systemer.

Figur 4.4 viser fordelingen av midlene på hovedaktiviteter. Utvikling omfatter tilskudd fra Kulturrådet og kundefinansierte utviklingsprosjekter. De øvrige hovedaktivitetene er finansiert gjennom årlige lisensavgifter der norske kunder utgjør 41 prosent av KulturITs totalomsetning og svenske kunder står for 15 prosent.

Inntekter fra kurs utgjorde 0,5 mill. kr i 2013, og det ble levert konsulenttjenester for 2,7 mill. kr. Til sammen utgjorde dette ca. 15 prosent av den totale omsetningen.

4.4 IT i museer som ikke bruker Primus

4.4.1 Munchmuseet

Munchmuseet anskaffet nytt system for samlingsforvaltning i 2012 gjennom en anbudskonkurranse. Museet ville gjerne hatt med KulturIT, som avstod med den begrunnelse at de ikke hadde kapasitet. Det var tre leverandører som leverte tilbud, og museet valgte «TMS – Collection Management Software» fra Gallery Systems.

Innføring av systemet har ifølge museet gått meget bra, og de er godt fornøyd med systemet. Løsningen håndterer følgende funksjoner:

- katalogisering
- konservering
- forsikring/verdivurdering/transport
- utstillinger
- aktører (samarbeidspartnere/eiere/kunstnere, etc.)
- kontrakter/dokumenter/lån av objekter
- hendelser/arrangementer
- steder

Systemet er web-basert med en SQL-database i bunnen.

Munchmuseet har integrasjon med egne nettsider som digital formidlingsarena, og tilgjengeliggjør brev til kunstneren og hans egne tekster i et digitalt arkiv (www.emunch.no). Munchmuseet er ikke med i DigitaltMuseum. Museet vurderer å eksportere data til Norvegiana, men har ikke klart å prioritere dette ennå.

Avtalen med Gallery Systems omfatter brukerlisenser, brukerstøtte og drift av systemer og database (privat skytjeneste).

Vi har vurdert Munchmuseets IT-utgifter og sammenlignet med kunder av KulturIT. Det er ikke mulig å sammenligne direkte, men vår vurdering er at IT-kostnadene i Munchmuseet er på om lag samme nivå som i museene som bruker KulturITs systemer og driftsløsning. Munchmuseets utgifter er noe høyere enn Vestfoldsmuseenes samlede betaling til KulturIT.

4.4.2 Universitetsmuseene

Universitetsmuseene deltok i perioden 1998–2006 i «Museumsprosjektet» (MusPro). Målet med prosjektet var å lage felles databasesystemer for samlingene ved alle universitetsmuseene. Prosjektet ble støttet med totalt 58,5 mill. kr fra eieruniversitetene, Miljøverndepartementet og Kunnskapsdepartementet. Et offentlig utvalg som vurderte universitetsmuseenes virksomhet, anbefalte etablering av et «Nasjonalt digitalt universitetsmuseum» (NDU). Det var imidlertid sterk motstand mot denne utviklingen ved universitetene og deres museer, og NDU ble aldri etablert (ref. «Tilstandsrapport – høyere utdanning», Kunnskapsdepartementet).

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger og UiT Norges arktiske universitet har imidlertid gått sammen og opprettet Samarbeidstiltaket MUSIT, hvis formål er å sikre drift, vedlikehold og utvikling av museenes felles samlingsdatabaser, og å legge til rette for deling av data for forskning, utdanning, forvaltning og allmennhet. Andre universiteter og høyskoler kan søke om å slutte seg til samarbeidet og ta i bruk databaseløsningene og applikasjonene (Agder naturmuseum og botaniske hage benytter MUSITs løsning for botanikk).

Samarbeidstiltaket er administrativt lagt til Universitetet i Oslo, og dataløsningene driftes og vedlikeholdes for MUSIT av Universitetets senter for informasjonsteknologi (USIT). Driftsenheten består av 8 personer (6,1 årsverk). MUSIT har

i dag en konstituert daglig leder, men stillingen er utlyst med sikte på at en permanent daglig leder kan tiltre tidlig i 2015. MUSIT har et styre på 5 medlemmer hvorav 3 av medlemmene skal ha museumstillhørighet, og styreleder skal være museumsekstern. Samarbeidstiltaket finansieres av de deltakende universitetene gjennom en medlemskontingent.

MUSIT utvikler, forvalter og drifter et felles samlingsforvaltningssystem for museene. Systemet dekker to hovedområder:

- kulturhistoriske samlinger med arkeologi, etnografi, mynt og medaljer, topografisk arkiv og en runebase
- naturhistoriske samlinger med botanikk (karpplanter, lav, mose og sopp) og entomologi (insekter)

I tillegg benyttes et svensk system for feltdokumentasjon (Intrasis) ved arkeologiske undersøkelser.

MUSIT prioriterer sin primære brukergruppe som er forskerne og andre ansatte ved museene. De kulturhistoriske samlingene gjøres imidlertid tilgjengelig i www.unimus.no, Universitetenes samlingsportaler, mens de naturhistoriske samlingene gjøres tilgjengelig i Artskart og i Global Biodiversity Information Facility.¹⁰ MUSIT og Kulturrådet samarbeider om å publisere MUSIT-data i *Norvegiana* og *Europeana*. Foreløpig gjelder dette arkeologidata, men MUSIT og Kulturrådet er enige om å utvide dette til også å omfatte de øvrige samlingene i

10. Jf. www.gbif.no

MUSIT.¹¹ Utover disse tiltakene nevnt ovenfor er det gjort relativt lite på formidling.

Universitets- og høyskolerådets museumsutvalg evaluerte i 2013 MUSIT, og skriver bl.a.:

MUSIT drifter og utvikler robuste samlingsforvaltningssystem, og komitéen konkluderer med at de etablerte systemene som MUSIT overtok i 2007, er blitt ivaretatt på en tilfredsstillende måte. De eldre og de nyutviklede samlingsforvaltningssystemene er imidlertid basert på en utdatert teknologi, som har medført en opparbeidelse av en teknologisk «gjeld». I tillegg til de teknologiske utfordringene har dette medført at drift og forvaltning av systemene er blitt svært personavhengig. Konsekvenser av en slik «gjeld» er behandlet i IT-arkitekturrapporten.¹²

I utredningen av ny IT-arkitektur for samlingsdatabasene anbefales det at MUSIT går fra dagens tolags IT-arkitektur med de begrensninger det medfører, og over til en moderne og tjenesteorientert flerlagsarkitektur som skalere bedre i forhold til de krav og behov som museene har i dag. Dagens arkitektur er basert på Oracle databaseserver og Windows-applikasjoner utviklet i Delphi. Denne arkitekturen er «arvet» fra MusPro, og foreslås erstattet med web-basert brukergrensesnitt (HTML5/Javascript). Det er bedt om 15 mill. kr over 3 år for å skrive om applikasjonene. KulturIT har i dag samme teknologiske plattform.

11. Opplyst gjennom intervju med Kulturrådet.

12. Jf. Universitets- og høyskolerådets museumsutvalg (2013).

Digitalisering av kulturarven i EU

Vi vil her kort beskrive status for digitalisering i EU, samt utviklingen på dette området i Sverige og Danmark. Målet med å studere utviklingen i disse landene er at vi kan lære av deres erfaringer.

EU-nettverket Enumerate har utarbeidet en statusrapport¹³ for digitalisering i europeiske kulturarvsinstitusjoner. Av de 1400 institusjonene som deltok i undersøkelsen, svarer 87 prosent at de har en digital samling. 36 prosent har en strategi for digitalisering. De viktigste argumentene for å digitalisere samlingene er ifølge undersøkelsen forskning og formidling. Videre er i snitt en tredjedel av de museumsansatte involvert i digitaliseringsarbeidet. Når det gjelder langtidslagring, er det 26 prosent av institusjonene som oppgir at de har en strategi for dette. 48 prosent oppgir at de ikke har løsninger for langtidslagring.

Sverige og Danmark har valgt to ulike tilnæringer til arbeidet med digitalisering av kulturarven. Mens Sverige har opprettet et statlig organ som skal være rådgiver for museene på feltet, er de i Danmark i gang med å utforme et nasjonalt verktøy som det er meningen at skal brukes av alle aktuelle museer. I det følgende beskrives de to modellene, basert på dokumenter tilgjengelig på nett og telefonintervjuer med representanter for Digisam i Sverige og Kulturstyrelsen i Danmark.

5.1 Sverige

Regeringskansliet utarbeidet i 2011 en nasjonal strategi for digitalisering av kulturarven. Strategien styrer hvordan de statlige kulturinstitusjonene skal arbeide med digitalisering for å samle, bevare og tilgjengeliggjøre kulturarvsinformasjon.

Målet er at slikt arbeid skal foregå i økt utstrekning, og at alle statlige kulturinstitusjoner skal ha en plan for digitalisering:

Senast 2015 ska kulturella verksamheter, samlingar och arkiv i ökad utsträckning bevaras digitalt och tillgängliggöras elektroniskt för allmänheten.¹⁴

I Digisams egen virksomhetsplan er målet at:

Kulturarvet er digitaliserat, tilgjengelig og användbart för alla. Det finns en samordnad, kostnadseffektiv infrastruktur som stödjer digitalisering, användning och bevarande med hög kvalitet.

Digisam ble opprettet av den svenske regjeringen for perioden 2011–2015, og skal være nasjonalt samordningsorgan for digitalisering, digital bevaring/lagring og digital formidling på kulturarvsfeltet. Digisam er organisert som en enhet under Riksarkivet. Organet består av et sekretariat, en styringsgruppe samt et titalls arbeidsgrupper for ulike spørsmål.

Digisam finansieres av Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet og Kungliga biblioteket. Disse aktørene har alle representanter i styringsgruppen.

Sekretariatets oppgave er å sørge for kunnskapsinnhenting/være kunnskapsbase innen digitalisering på kulturarvsfeltet. Det skal videre følge opp arbeidet som skjer på kulturarvsfeltet innenfor en nasjonal digitaliseringsstrategi, og arbeide med spørsmål om standarder og systemer for digital bevaring, tilgjengeliggjøring og anvendelse.

13. Enumerate Thematic Network 2014: Survey Report on Digitalisation in European Cultural Heritage Institutions.

14. Kulturdepartementet (2011).

Institusjonene som deltar, er de statlige institusjonene innenfor ABM-sektoren. De fleste sorterer under det svenske kulturdepartementet, men noen ligger under utdanningsdepartementet, og et par er stiftelser. Det finnes også noen private kulturarvsinstitusjoner samt kulturarvsinstitusjoner på lokalt eller regionalt nivå. Disse inngår ikke formelt i Digisam, men har på ulike måter kontakt med Digisam.

Arbeidet Digisam gjør, handler om å gi råd til den enkelte institusjon og diskutere veivalg i arbeidsgrupper. Digisam gir ikke praktisk støtte til institusjonene, med unntak av noe juridisk rådgivning (for eksempel angående opphavsrett). Videre synes det heller ikke å være noe mål at alle institusjoner skal ha det samme systemet for digital registrering og forvaltning av kulturarv. Kulturinstitusjonene velger i hovedsak selv hvordan de skal gå frem med digitaliseringsarbeidet. De har til nå utviklet egne systemer etter hvilke behov de har. I dag finnes:

- Nationell ArkivDatabas, arkivhenvisninger og register over arkivinstitusjoner,
- K-samsøk, muliggjør samsøk og lenking av museums- og kulturdata, Samordner leveranse til Europeana,
- Primus, benyttes av Nordiska museet og nær 20 andre museer,
- Carlotta, brukes av aktører som Världskulturmuseet og Östasiatiska museet,
- DINA, for naturhistoriske data,
- MuseumPlus, kommersielt system, brukes av blant andre Nationalmuseet.

Digisams virksomhet ble evaluert i 2013/2014.¹⁵ Rapporten konkluderer med at Digisam fyller sitt mandat på mange områder. Digisam har i stor grad bidratt til at museer og andre institusjoner setter digitalisering på dagsordenen, og institusjonene sier at de i større grad arbeider med slike spørsmål i dag enn før Digisam ble opprettet. Evaluering stiller imidlertid spørsmål ved følgende:

- Sammensetning av og mandatet til arbeidsgruppene har vært uklart for de involverte.
- Digisam har brukt uforholdsmessig mye tid til EU-arbeid, ifølge noen av informantene.

- Styringsgruppen har manglet et klart mandat, noe som har ført til at strategiarbeidet og diskusjoner omkring Digisams rolle har stagnert i perioder.

Digisam skal gi råd og forslag til retningslinjer for hvordan digitaliseringen kan skje hos de relevante statlige institusjonene. I evalueringen uttaler representanter for Digisam at denne formen er lite hensiktsmessig, og at de vil vurdere å foreslå forskrifter slik at aktørene blir forpliktet på noen felt.

Arbeidsmetoden til Digisam har hovedsakelig vært å opprette arbeidsgrupper. Noen ganger har det vært «alle interesserte» som har deltatt i arbeidsgruppene, andre ganger har det vært spesielt inviterte deltakere. I evalueringen fremgår det at det ikke alltid har vært klart på forhånd nøyaktig hva arbeidsgruppene skal diskutere, og at diskusjonen har tatt form avhengig av hvem som har deltatt. Transparensen i arbeidet til Digisam oppfattes likevel som god, ifølge evalueringen.

Aktørene som har vært delaktige i Digisams arbeid, er enige om at de ulike museene ikke bør fortsette med å utvikle hver sine systemer, men heller samordne sin innsats. Det er stor enighet om at det bør utvikles en form for felles løsning, men det er usikkert hva en slik løsning vil være. I 2015 skal Digisam gi sine anbefalinger for det videre digitaliseringsarbeidet på feltet. Slik vi forstår det, kommer Digisam ikke til å foreslå et bestemt system, men ser på de tekniske kravene og anbefaler hva som bør inngå i en fremtidig løsning.

Ifølge intervju med representant for Digisam heller de i retning av å se på hva man kan få ut av allerede eksisterende løsninger, og hvordan de kan kobles opp mot et register/system/«kobbingsbokser» som kan forvaltes sentralt og for eksempel kan være ansvarlig for innberetning til Europeana. Tanken er å få til en sømløs utveksling av data med de systemer som allerede finnes. Det finnes ikke ressurser til å utvikle et nytt felles system, slik det ser ut nå. Samtidig mener aktørene at det kan være mer hensiktsmessig å bygge gradvis videre på eksisterende løsninger, i stedet for å gjøre en stor engangsinvestering i nytt system som skal favne alt. Den teknologiske utviklingen går raskt, og en slik løsning kan raskt bli utdatert. Digisam ser mer fleksibilitet i å bygge modul for modul, etter behov.

Det har vært diskusjoner rundt hvilke løsninger som er mest hensiktsmessige for langtidslagring. Videre har opphavsrett vært et diskusjonstema blant aktørene som inngår i Digisam.

15. Statskontoret 2014:16: *Utvärdering av samordningssektariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande (Digisam)*.

Digisam skal utarbeide anbefalinger for å klarere rettigheter og inngå avtalelisenser.

Det er vanskelig både for de små og de store museene i Sverige å finne midler til digitalisering. Det finnes en begrenset støtteordning for digitalisering, men de fleste må bekoste det selv over driftsbudsjettet.

5.2 Danmark

Kulturstyrelsen (tilsv. det norske Kulturrådet) i Danmark har opprettet Prosjekt SARA (forkortelse for Samlingsregistrering og Administration, tidl. Fælles museums-IT). Kulturministeriet var initiativtaker til prosjektet, som også inngår i departementets digitaliseringsstrategi:

Formålet er at etablere en felles museumsdatabase, som skal anvendes af alle museer. Databaseen skal erstatte de hidtidige selvstændige databaser, som især de større museer har haft. Målet er at gøre det nemmere og billigere at registrere samlingerne og at anvende data til formidling og forskning.¹⁶

Departementet har overført nær 9 millioner DKK til delvis finansiering. Videre er det satt av ytterligere 9 millioner DKK til en sentral utviklingspott til museene.

Prosjektet har til formål å utvikle et verktøy som kan erstatte de ulike museenes egne registre. Infrastrukturen skal bestå av en nasjonal museumsdatabase med tilhørende applikasjoner til samlingsregistrering, magasinstyring og digital «asset management». Alle data om samlingene på de statsstøttede kunsthistoriske og kulturhistoriske museer skal samles i denne nasjonale databasen. I utgangspunktet skal alle statlige og statsstøttede museer anvende systemet. Museumsloven pålegger museene innberetningsplikt.

Forut for opprettelsen av Prosjekt SARA leverte en arbeidsgruppe bestående av sentrale museumsaktører og ansatte i Kulturstyrelsen en analyse av mulighetene for å konsolidere museenes registre. Rapporten konkluderte med at en konsolidering var mulig og ønskelig på grunn av økonomiske fordeler, samt at man ville unngå for mange forskjellige lokale løsninger. Videre er det

med SARA mulighet for en faglig oppgradering, som museene har store forventninger til.

SARA er planlagt å være til følgende formål:

- Innsamling. Medvirke til koordinert innsamlingspolitikk.
- Registrering.
- Bevaring, profesjonalisering av lagerstyring og langtidslagring av digitale materialer.
- Forskning. Modellen skal sikre at forskningsdata kan lagres sammen med registreringsdata.
- Formidling, museene selv, turisme, undervisningssektoren.

Prosjekt SARA er forankret i Kulturstyrelsen og består av ulike organer:

TABELL 5.1: AKTØRER I PROSJEKT SARA.

FUNKSJON/ROLLE	SAMMENSETNING
Styringsgruppe	Representanter fra Kulturstyrelsen og de store danske institusjonene Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst, samt Organisationen Danske Museer
Prosjektgruppe (ansvar for realisering av prosjektet)	Ansatte ved Kulturstyrelsen
IT koordineringsgruppe	Representanter fra Kulturstyrelsen og IT-eksperter fra enkelte museer
Livlinegruppen (rådgivende ekspertgruppe)	Ti medlemmer fra ulike museer (Odense Bys Museer, SMK, Nationalmuseet, Roskildemuseet, Dansk Jødisk museum mfl.)
Referansegruppe	Alle interesserte kan melde seg, fungerer som sparringspartnere. Deltar i reviews, workshop og testing. Ca. 30 stk. har meldt seg.

Systemet som utvikles, er helt nytt, men henter mye inspirasjon fra Kulturstyrelsens nåværende system Regin, Nationalmuseets GenReg og Statens Museum for Kunsts nye Corpus (bygger på Collection Space). Når det gjelder arbeidet med datamodellen, bygger dette på CIDOC Conceptual Reference Model og det engelske Spectrum.

Systemet er designet med et grensesnitt som gjør det mulig for museene å designe egne moduler som de kan dele med andre. Kulturstyrelsen blir ansvarlig for eventuell videreutvikling av systemet, men driftsorganisasjonen er ikke på plass ennå. Det er forventet at museene også vil få en rolle i videreutvikling av systemet.

Systemet utvikles slik at det blir mulig for museene å få opplysninger fra publikum i databasen, men systemet leveres ikke med modul til «crowdsourcing».

16. Kulturministeriets digitaliseringsstrategi 2012–2015 (http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/publikationer/andre_publikationer/Kulturministeriets_digitaliseringsstrategi_2012–2015._farver.pdf).

Kulturstyrelsen har inngått kontrakt med Adlib Information Systems om utvikling og levering av systemet, og regner med at systemet skal kunne tas i bruk senest i 2016.

Ifølge informantene i prosjektledelsen har det fungert godt å involvere en bred krets av

museumsfolk i utarbeidelsen av begrepsmodell og kravspesifikasjon. På den måten sikres felles forståelse. Det har vært mange diskusjoner rundt datamodellen, men det er nå bred enighet om modellen, og denne danner et godt utgangspunkt for det videre arbeidet.

Bruk av og tilfredshet med infrastrukturen

Vi vil i dette kapitlet først presentere statistikk for museenes bruk av Primus og DigitaltMuseum, museenes tilfredshet med systemene, publikums bruk og vurderinger av DigitaltMuseum, og hovedtrekk i tredjepartsutvikling basert på DigitaltMuseum.

Den digitale infrastrukturen brukes av en rekke aktører og til ulike formål:

- Primus brukes av museene til forvaltning.
- DigitaltMuseum brukes av museene til formidling til publikum, som kilde til Norvegiana og Europeana samt tredjepartsutviklere.

En sentral del av evalueringen er brukernes erfaringer med de digitale løsningene. Med «brukere» tenker vi både på museumsansatte som jobber med forvaltning og formidling av samlingene, men også på publikum – i bred forstand – som er brukere av tjenesten DigitaltMuseum. Videre har vi sett på videre bruk av data fra museene i andre aktørers utvikling av digitale formidlingsløsninger.

Spørreundersøkelsen omfatter både Primus, DigitaltMuseum som systemer og KulturIT som leverandør av disse. Publikums evaluering omhandler først og fremst DigitaltMuseum, selv om dette indirekte også berører Primus og KulturIT.

Evalueringsarbeidet er lagt opp til å belyse følgende problemstillinger:

- Dekker systemene brukernes behov?
- Er de tilfredse med brukervennligheten?
- I hvilken grad har brukerne tatt i bruk løsningene?
- I hvilken grad benytter brukerne seg av mulighetene for å forme og utvikle tjenestens innhold?

I kartlegging av museenes erfaringer har vi også lagt vekt på samhandlingen med Kulturrådet og KulturIT om utvikling av systemene og tilfredsheten med KulturIT som driftsorganisasjon.

6.1 Museene

6.1.1 Omfang av registrering i Primus og DigitaltMuseum

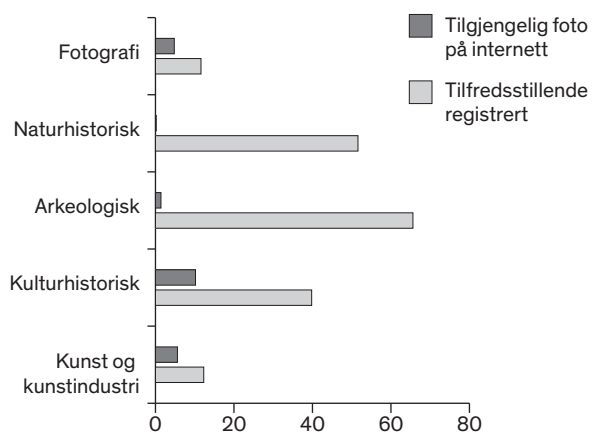
Alle museer med minst ett fast årsverk rapporterer om sin virksomhet til museumsstatistikken som lages av Kulturrådet. Rapportene viser blant annet nøkkeltall for digitalisering.

Primus

Museene rapporterer om objektene i museene er registrert digitalt. Registrering av samlingene digitalt er bare ett av flere mål knyttet til forvaltning.

Foreløpig er det meste av de digitale katalogene bare tilgjengelige på museenes egne dataanlegg, og bare en liten del er allment tilgjengelig over internett. *Framtidas museum* påpeker at museene har kommet kort i arbeidet med å digitalisere, at de i liten grad har utnyttet potensialet som ligger i digitale verktøy, og at de står overfor store utfordringer og muligheter når det gjelder dette. Det vurderes som vanskelig å vurdere hvor lang tid arbeidet med å digitalisere vil ta, men at det vil være nødvendig å legge til rette for en økt digitalisering i neste tiårsperiode.

Museumsstatistikk fra Kulturrådet viser at ved utgangen av 2013 rapporterte museene (inkludert museer som ikke får tilskudd fra KUD) at de hadde om lag 51 millioner objekter i sine samlinger, hvorav 31 millioner var fotografier. Av disse var 13,9 millioner (27,2 prosent) tilfredsstillende registrert. Det er store forskjeller mellom ulike typer museer; naturhistoriske og arkeologiske museer hadde registrert en ganske stor andel av sine gjenstander (henholdsvis 52

Kilde: Museumsstatistikk 2013

Figur 6.1 Andel av museenes gjenstander som er registrert digitalt og tilgjengelig på Internett med bilde. Museer med tilskudd fra Kulturdepartementet.

og 66 prosent). Innenfor kunst og kunstindustri samt foto var bare 12 prosent av gjenstandene tilfredsstillende registrert. Figur 6.1 viser andelen av ulike typer gjenstander som var tilfredsstillende registrert. Data bak denne figuren omfatter kun museer med driftstilskudd fra KUD. Museene med tilskudd fra KUD har registrert 13 prosent av sine samlinger. Dette er langt lavere enn for andre museer, men kan i hovedsak forklares med at fotografier (som i liten grad er registrert) utgjør en langt større andel av samlingene i museene med tilskudd fra KUD.

DigitaltMuseum

Museumsstatistikk for 2013 viste at 4,2 prosent av KUD-museenes gjenstander og fotografier var tilgjengelig for publikum via Internett. Dette tilsvarte 32,5 prosent av gjenstandene som var registrert digitalt. Andelen av gjenstandene som var tilgjengelig i digitalt format for publikum, varierte sterkt mellom de ulike typer gjenstander: Andelen varierte fra 1 prosent for naturhistoriske gjenstander til 10 prosent for kulturhistoriske gjenstander.

6.1.2 Vurderinger av infrastrukturen

Dette avsnittet omhandler både funn i spørreundersøkelsen og i intervjuene med museer. Vi gjennomførte intervjuer med syv museer. De fleste av disse var gruppeintervjuer med flere ansatte fra samme museum. Vi har behandlet intervjuene som ikke offentlige, og vil derfor ikke sitere fra dem. Intervjuene med museene har i all hovedsak omfattet de samme temaene som spørreundersøkelsene, men spørsmålene har vært mer åpne, og

vi har stilt oppfølgingsspørsmål. Intervjuene og spørreundersøkelsen er også beskrevet i kapittel 3. Spørreskjemaet som ble brukt i spørreundersøkelsen, er gjengitt i vedlegg 3.

Kompetanse

I spørreundersøkelsen spurte vi museene om de har tilstrekkelig kompetanse til å bruke Primus og DigitaltMuseum. Alle museene som besvarte spørsmålet, svarte at de hadde tilstrekkelig kompetanse til å registrere i Primus, men 7 (av 52) svarte at de manglet kompetanse på DigitaltMuseum. I kommentarene er det noen få som nevner manglende forståelse av søkemuligheter, mens ett museum svarer at de aldri har fått opplæring.

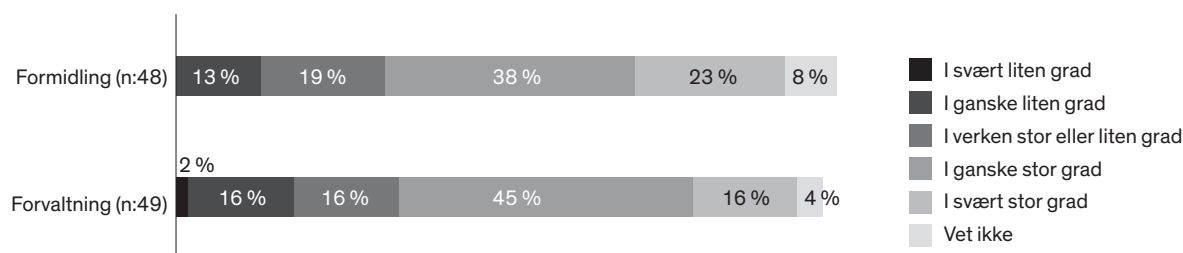
Flere av dem vi har intervjuet, peker på at museene har svært ulik ressursituasjon, både når det gjelder kompetanse, økonomiske midler til å kjøpe inn tjenester fra KulturIT og kapasitet til å registrere i Primus. De større museene har faste museumsfaglige ansatte som registrerer i Primus. I andre museer gjør personalsituasjonen at de engasjerer ufaglærte på midlertidige kontrakter for å gjennomføre registreringer. Forskjeller i ressursituasjon danner grunnlag for ulike behov hva gjelder brukervennligheten til Primus. Følgende beskrivelse fra et telefonintervju med et museum med små personalressurser gir en beskrivelse av dette.

Vi har ei som sitter fast hos oss som registrerer. Vi har litt utskifting i staben ca. 4 stykker i året. Ofte dras de inn i andre oppgaver og da har de til slutt ikke tid til å registrere. Det tar 2 mnd. før en kan føle seg trygg. Vi lærer av hverandre og det er kanskje litt synd fordi vi har brukt en del utlendinger gjennom NAV-systemet som ikke kan norsk. Skriver kristall istedenfor krystall. Mange skriver på dialekt, det går jo ikke.

Behovsdekning

Samlet sett opplever museene stort sett at Primus er godt tilpasset deres behov når det gjelder både formidling og forvaltning. 61 prosent er enten ganske fornøyd eller i svært stor grad fornøyd med hvordan Primus er tilpasset museets behov for formidling, eller tilgjengeliggjøring som kanskje er en mer presis betegnelse for hva Primus bidrar med. Tilsvarende stor andel synes Primus er tilpasset museets behov når det gjelder forvaltning.

Til spørsmålene om behovsdekning var det også åpnet for kommentarer. Tilbakemeldingene viser at Primus dekker et bredt spekter av behov, men at det finnes områder som ikke er dekket.

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

v

Følgende kommentar oppsummerer inntrykket vi har fått når det gjelder dette:

Vi opplever Primus som et godt forvaltningsverktøy, men med enkelte mangler. For eksempel plasseringshistorikk og søkemuligheter. Mangler også modul for naturhistorisk materiale.

Av konkrete svakheter nevnes blant annet mangler knyttet til registrering av arkeologiske gjenstander, FDV-modul, konserveringsmodul samt kobling mot Asta og mot eksterne data. Hver av manglene nevnes av bare ett eller noen få museer. Intervjuene viste at Munchmuseet i sin tid valgte andre løsninger fordi KulturITs løsninger ikke dekket museets behov, og fordi KulturIT heller ikke hadde kapasitet til å utvikle tilfredsstillende løsninger. En del av de manglene som er gjengitt fra spørreundersøkelsen, fremkom også i enkelte av intervjuene med museer.

Primus alene dekker ikke alle behovene museene har innen digital forvaltning. Behovene til museene er forskjellige, og Primus er ikke utviklet for å dekke hele bredden av disse. Blant spesialistmuseene finnes det samlinger som ikke kan forvaltes i Primus, noe som er medvirkende årsak til å ta i bruk andre systemer i tillegg til Primus.

Museet forvalter store arkeologiske samlinger (sjøfunn og kulturminner under vann). Primus er ikke tilrettelagt for slike samlinger, så her bruker museet andre databaser og forvaltningsverktøy.

61 prosent av museene oppgir at de benytter andre systemer i tillegg til Primus i forvaltningen av samlingene sine. Det mest brukte systemet er Asta (arkivinformatjon) og FotoStation (billedbehandling), men også Riksantikvarens kulturminnebase (Askeladden), Micromark (Biblioteks-system fra Bibliotekenes IT-senter), NILS (Nasjonalmuseets logistikk og prosesssystem for

museer) og Lima (logistikksystem hos Vestfoldmuseene) er blant dem som nevnes.

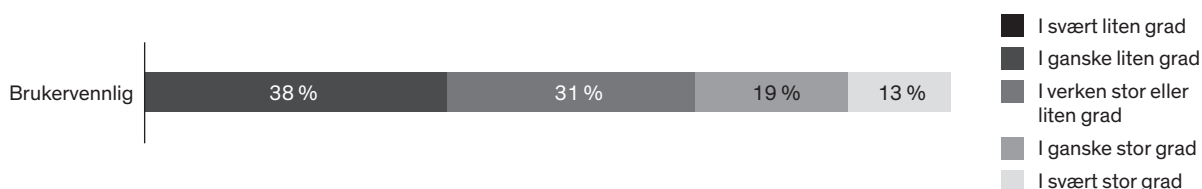
Det pekes også på at det er stort behov for forbedring og videreutvikling av Primus. Et av områdene som trekkes frem, er forenkling av registreringsprosessene og bedre muligheter til å strukturere data som er lagt inn. Museene savner også mulighet til å planlegge arbeid med samlingene i Primus. Eksempler som trekkes frem, er manglende muligheter til forvaltning, oversikt og logistikkoppgaver knyttet til fotosamlinger i Primus. Spectrum-standarden og FDV-modulen, som begge er i utvikling, er etterlenget blant museene.

Det pekes også på at Primus har svakheter når det gjelder forvaltning av kunst. Et museum har følgende kommentar i spørreundersøkelsen:

I forhold til forvaltning av kunst virker systemet litt rigid og bærer preg av å være en videreutvikling av et system for gjenstandsforvaltning. Det kunne vært mer oversiktlig å håndtere.

Brukervennlighet

32 prosent av museene opplever Primus som brukervennlig. En tilnærmet like stor andel er nøytrale i sin vurdering, mens 38 prosent sier de i ganske liten grad opplever Primus som brukervennlig. Av de mer utfyllende tilbakemeldingene museene har gitt, får vi inntrykk av at misnøyen med Primus' brukervennlighet først og fremst handler om at systemet er bygget opp på en måte som oppfattes som lite intuitiv av en del av dem som benytter det. Dette understøttes med tilbakemeldinger om at de som skal bruke det, trenger lang tid på å lære seg systemet, og at oppbyggingen kan oppleves som uoversiktlig og lite logisk. Følgende tilbakemeldinger fra spørreundersøkelsen synes å være representative for en del av museenes opplevelse av manglende brukervennlighet.

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

Figur 6.3 «I hvilken grad opplever du at Primus er brukervennlig?» Prosent.

Det [Primus] kunne vært bygd opp på en mer oversiktlig måte – der primærinfoen kommer først og sekundær senere.

Ikke selvinstruerende, og ikke så logisk oppbygd. Tungvint å jobbe i.

Arbeidsprosessene i Primus inneholder svært mange tastetrykk for å gjennomføre registreringer. Vi er jo vant til det, men sammenlignet med mer moderne programvare kan registreringsarbeidet oppleves som tungvint og litt i overkant komplisert.

Lite oversiktlig, vanskelig å vite hvor man er i hierarkiet, lett å gjøre feil, lite fleksibel, gammeldags.

Samtidig er det mange som gir tilbakemelding om at de opplever at systemet er brukervennlig når en først har lært det. Følgende tilbakemeldinger illustrerer dette ståstedet:

Jeg tror mange av de som ikke bruker Primus på daglig basis sliter litt mer med brukervennligheten enn jeg gjør.

For oss som bruker programmet daglig er Primus veldig brukervennlig. Men det tar lang tid å lære programmet for folk som ikke har behov for hyppig bruk.

Systemet er gammeldags og ikke intuitivt, men når det er lært så fungerer det.

Intervjuene gir mye av det samme inntrykket: Primus oppfattes som lite brukervennlig av de som bruker det sjelden. Dette er ikke noe stort problem for de som bruker det ofte, men også disse ser rom for forbedringer av brukergrensesnittet. Videre er søkemulighetene mangelfulle.

Vårt inntrykk fra spørreundersøkelsen er at kommentarene i fritekst fremstår som mer negative enn svarene om tilfredshet. De fleste har i

fritekst gitt negative kommentarer om brukervennlighet. Av de 50 som har besvart spørsmålet om tilfredshet med brukervennligheten av Primus, har 27 gitt kommentarer i fritekst. 9 av disse kommentarene sier i hovedsak at det tar tid å lære programmet, men at brukervennligheten tilfredsstillende eller meget god når man har lært det. 1 kommentar er bare positiv, mens 17 er klart negative. Mange av kommentarene sier at Primus er tungvint, lite intuitivt og gammeldags. Noe færre har gitt negative kommentarer om KulturIT (jf. avsnitt 6.1.3) og funksjonalitet/behovsdekning.

I intervjuene har vi også stilt spørsmål knyttet til overføring av data fra Primus til DigitaltMuseum. Svarene spriker noe; enkelte oppfatter denne overføringen som brukervennlig, mens andre mener at de må legge inn noe av informasjonen på nytt.

Flere av kommentarene i spørreundersøkelsen pekte på konkrete mangler:

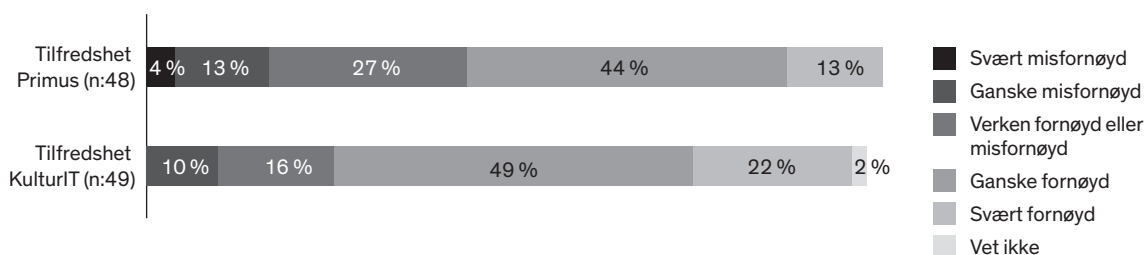
[Om overføring mellom Primus og DigitaltMuseum] Det føles nesten som man legger inn opplysningene manuelt. For få felt er relasjonsdatabaser. Det finnes ingen kobling mellom Primus-posten og masterfil.

Det er noe vi har ønsket sterkt, det er å legge inn metadata på bildene. Det finnes ikke.

En kan knytte til tekstdata til et bilde som legges ut på DigitaltMuseum, men det skjer ikke automatisk nå. Hvis det skal ligge tekst til et bilde så må det gjøres en gang til.

6.1.3 Tilfredshet med KulturIT

Totalt sett er museene mer fornøyd med KulturIT enn de er med systemet Primus. 71 prosent sier de i ganske eller svært stor grad er fornøyd med KulturIT som leverandør. Tilsvarende andel for Primus som system er 61 prosent.

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

Figur 6.4 «Hvor fornøyd eller misfornøyd er dere totalt sett med Primus som system og KulturIT som leverandør?» Prosent.

Mens 10 prosent er misfornøyd med KulturIT, er tilsvarende 17 prosent misfornøyd med Primus.

Misnøyen med Primus ser ut til å ha sammenheng med en vurdering av brukervennligheten. Samtidig er ikke tilfredshet med brukervennligheten generelt sett en nødvendig betingelse for å være fornøyd med Primus som system. Flere av museene er fornøyd med Primus som system til tross for at de vurderer systemets brukervennlighet som lav. Dette kan ha sammenheng med at museene vurderer Primus som tidkrevende å sette seg inn i, men at de synes det fungerer godt når det først har lært det.

6.1.4 Involvering i utvikling av tjenestene

De fleste av museene har nå fått flere års erfaring med digital samlingsforvaltning i Primus. 40 av museene har brukt Primus siden 2008 eller før. De resterende 12 tok i bruk Primus en gang i løpet av 2009–2013. DigitaltMuseum har gradvis blitt tatt i bruk av stadig flere av museene siden tjenesten ble etablert i 2009. 41 av museene i undersøkelsen har lagt ut deler av samlingen sin der nå.

Satsingen på digital infrastruktur i museumssektoren gjennom etablering av KulturIT er uttrykk for et ønske om felles teknisk løsning, og bygger på forståelsen av at museene er best tjent med å gå sammen om dette. Hvilke utviklingsprosjekter det satses på, er formelt sett et resultat av hvilke prosjekter eierne av KulturIT får støtte for hos Kulturrådet. Det har vært et uttalt mål fra både eierne og fra KulturIT at utviklingen av Primus best gjøres i tett dialog med museene.

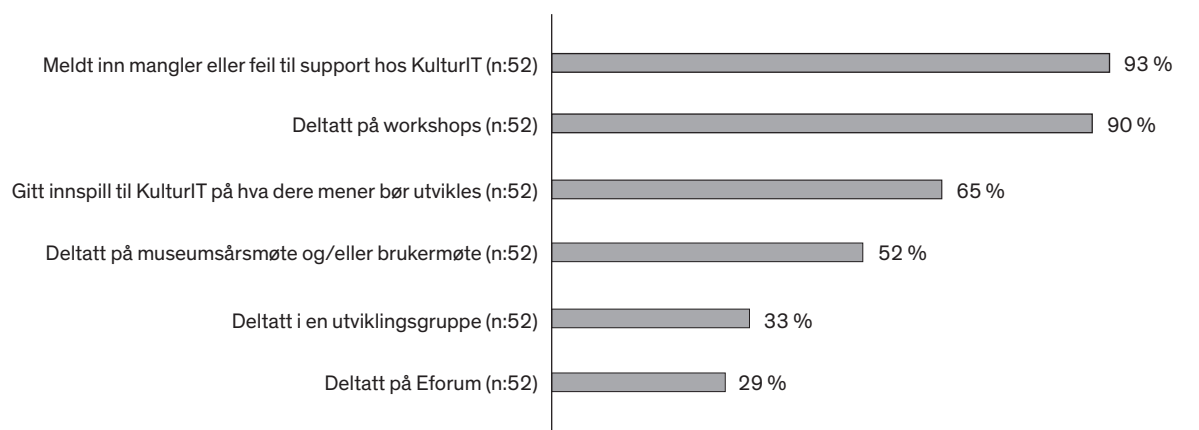
For å danne oss et bilde av museenes deltakelse i utviklingen av Primus har vi kartlagt følgende:

- museenes deltakelse på etablerte arenaer for dialog mellom KulturIT og museene

- hvor godt informert museene er om utviklingsarbeidet som gjøres
- museenes opplevelse av å kunne påvirke
- museenes vurdering av samarbeidet med KulturIT
- museenes opplevelse av å bli hørt når de melder inn ting til KulturIT
- museenes tro på at KulturIT ivaretar museenes felles interesser
- museenes tro på Primus i et fremtidsperspektiv

Det finnes flere etablerte arenaer for dialog mellom KulturIT og museene. Den mest tilgjengelige kanalen er support-tjenesten til KulturIT. Her melder museene inn små og store problemer av driftsmessig art – stort sett ting som løses umiddelbart. Men innrapporteringene kan også resultere i nye utviklingsprosjekter hos KulturIT. Det er derfor en viktig kanal for tilbakemeldinger fra museene på driftsrelaterte problemer knyttet til Primus. Det er også mulig for museene å ta direkte kontakt med KulturIT for å formidle hva de ønsker at skal utvikles, selv om det nok er en høyere terskel for å gjøre det. I tillegg arrangerer KulturIT workshoper og deltar på Museumsforbundets årsmøte og inviterer enkelte museer til deltakelse i utviklingsgrupper tilknyttet enkeltprosjekter. Det er også etablert en nettbasert plattform, E-kultur, for dialog mellom KulturIT og de deltakende museene. Her kan en melde inn behov, diskutere og informere.

De aller fleste museer (93 prosent) har meldt inn mangler eller feil til support hos KulturIT. Dette er kanskje den enkleste og mest tilgjengelige kanalen for tilbakemeldinger til KulturIT. Samtidig er tilbakemeldinger her knyttet til konkrete problemer museene måtte ha med systemet. Ønsker om utvikling av helt nye moduler meldes sannsynligvis ikke inn her. Samtidig er kanalen essensiell ved at den gir KulturIT nærhet til utfordringene og behovene museene har.

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

Figur 6.5 «Har noen fra museet gjort noe av det følgende?» Prosent.

De fleste av museene (90 prosent) har også deltatt på workshoper i regi av KulturIT. Uavhengig av hvilket formål de har, vil disse kunne fungere som arena for dialog og utveksling av erfaringer og behov mellom KulturIT og museene. Deltakelse på workshoper er relativt likt fordelt mellom de store og de små museene. Ser vi på andelen som har gitt direkte innspill til KulturIT på hva en mener bør utvikles, finner vi imidlertid at dette er langt vanligere å gjøre blant de største museene enn blant de mindre museene. Ifølge eiermuseene (Folkemuseet) er det de største museene som bruker Primus mest og som derfor er mest aktive med hensyn til å gi innspill til utviklingsarbeidet. At erfaring er nødvendig for å komme med innspill, støttes av følgende utdypende kommentarer fra to av museene:

Om vi hadde hatt mer tid til å arbeide med Primus kan det hende vi også hadde sett muligheter til å påvirke prioriteringer ...

Vi har ikke nok erfaring ennå til å kunne vurdere behov for utvikling.

KulturIT har hvert år siden 2007 deltatt med stand på det årlige museumsmøtet som arrangeres av Museumsforbundet. Der har de informert om løsningene sine og tatt imot tilbakemeldinger fra museene. KulturIT har også deltatt på Kulturrådets konferanser og fag-/brukermøter. Litt over halvparten (52 prosent) av museene har deltatt på det årlige museumsmøtet og/eller fag-/brukermøter.

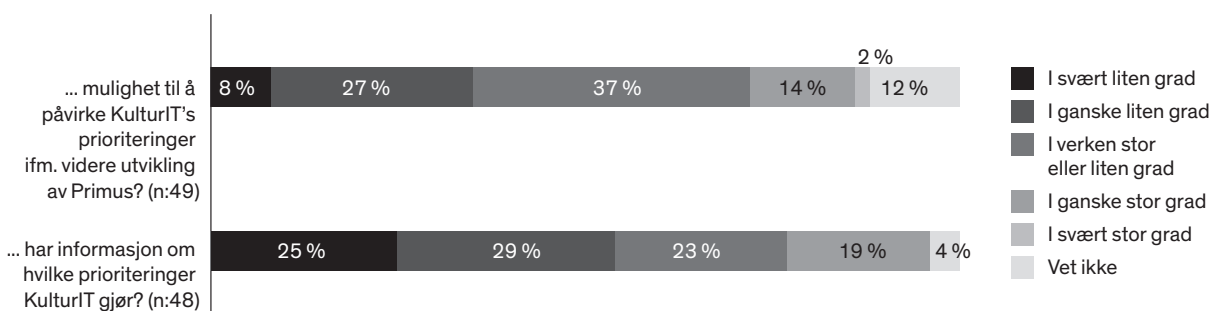
En tredjedel (33 prosent) av museene har deltatt i en utviklingsgruppe. Dette er grupper som blir satt sammen i forbindelse med et utviklingsprosjekt, og består av utviklere i KulturIT

og personer med museumsfaglig kompetanse fra museene. Gruppene skal sikre at både det IT-faglige og det museumsfaglige blir ivaretatt i utviklingen. Inntrykket vårt fra samtaler med KulturIT og eiermuseene er at det eksisterer en bevissthet om å inkludere en stor bredde av museene. Av resultatene fra undersøkelsen ser vi at en like stor andel blant de små som blant de store har deltatt i slike grupper. Sjansen for å få delta synes derfor ikke å være avhengig av hvor stort museet er.

Som nevnt i avsnitt 4.3.5 er E-kultur et nettbasert forum der museer og KulturIT kan informere, diskutere og gi innspill til hverandre på temaer vedrørende den digitale forvaltning av samlingene generelt og vedrørende Primus spesielt. Dette skal være et forum med lav terskel for deltakelse. Informasjonen som legges ut, er tilgjengelig for alle. Slik sett representerer forumet en god mulighet for KulturIT til å holde museene orientert og for å innlede til dialog og diskusjoner mellom kunder og leverandør. Kun 29 prosent av museene som deltok i spørreundersøkelsen, svarte at de deltar på dette forumet. Inntrykket fra noen av museenes kommentarer knyttet til E-kultur er at forumet ikke fungerer optimalt hva gjelder tilgjengelighet og informasjon. Følgende kommentarer er eksempler på dette:

Mer informasjon kunne vært lagt ut på E-kultur. Det kunne til enhver tid stå hva som er gjeldende versjon av Primus, og hva man arbeider med å utvikle til kommende versjoner. Da ville det vært lettere å gi innspill. Det kunne vært en egen norsk brukergruppe på E-kultur.

Synes det mangler litt på informasjonsflyten fra KulturIT. E-kultur-forumet kan være litt vanskelig å henge med på ...

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

Figur 6.6 «I hvilken grad opplever du at dere har ...?» Prosent.

Oppslutningen om og vurderingen av forumet må ses i sammenheng med at forumet er ganske nytt.

I tillegg til de nevnte kanalene oppgir 31 prosent av museene at de også på andre måter har deltatt i sammenhenger der utvikling av Primus har vært tema.

Gjennom arbeidet med å kartlegge museenes deltakelse i utviklingen av tjenesten har det blitt vist at det finnes flere arenaer å delta på, og at disse i stor grad tas i bruk. De ulike arenaene dekker ulike behov, men inntrykket vårt er at de samlet bidrar til en god tilrettelegging for dialog og informasjonsutveksling mellom KulturIT og museene – gitt at de tas i bruk. E-kultur, slik den er utformet, kan potensielt fungere som en god arena for dialog dersom den benyttes aktivt av begge parter. Den relativt lave andelen som har deltatt på E-kultur, samt noen av tilbakemeldingene gir likevel grunnlag til å spørre seg om dette forumet fungerer optimalt, eller om det er tiltak som kan gjøres for at dette skal bli mer aktivt.

To relevante forutsetninger for museenes deltakelse i utviklingen av tjenesten er (1) om museene deltar i informasjonsflyten omkring KulturITs prioriteringer, og (2) om de opplever at de kan påvirke disse. Museenes besvarelse på dette vitner om at det kun er en liten andel på 19 prosent som sier de har informasjon om prioriteringene KulturIT gjør, og kun 16 prosent som opplever at de har mulighet til å påvirke disse. Museene gir i sine utfyllende tilbakemeldinger uttrykk for at de ønsker mer informasjon fra KulturIT. Om det er et tilsvarende ønske om å påvirke prioriteringene, er likevel usikkert. Dersom museene opplever at KulturIT utvikler tjenesten på en måte som ivaretar deres interesser, er det ikke sikkert at det er et stort behov.

Intervjuene har styrket inntrykket av at det er behov for mer informasjon om fremdrift i igangsatte utviklingsprosjekter og om planer om nye prosjekter. Enkelte museer er svært misfornøyd med informasjonen på dette området.

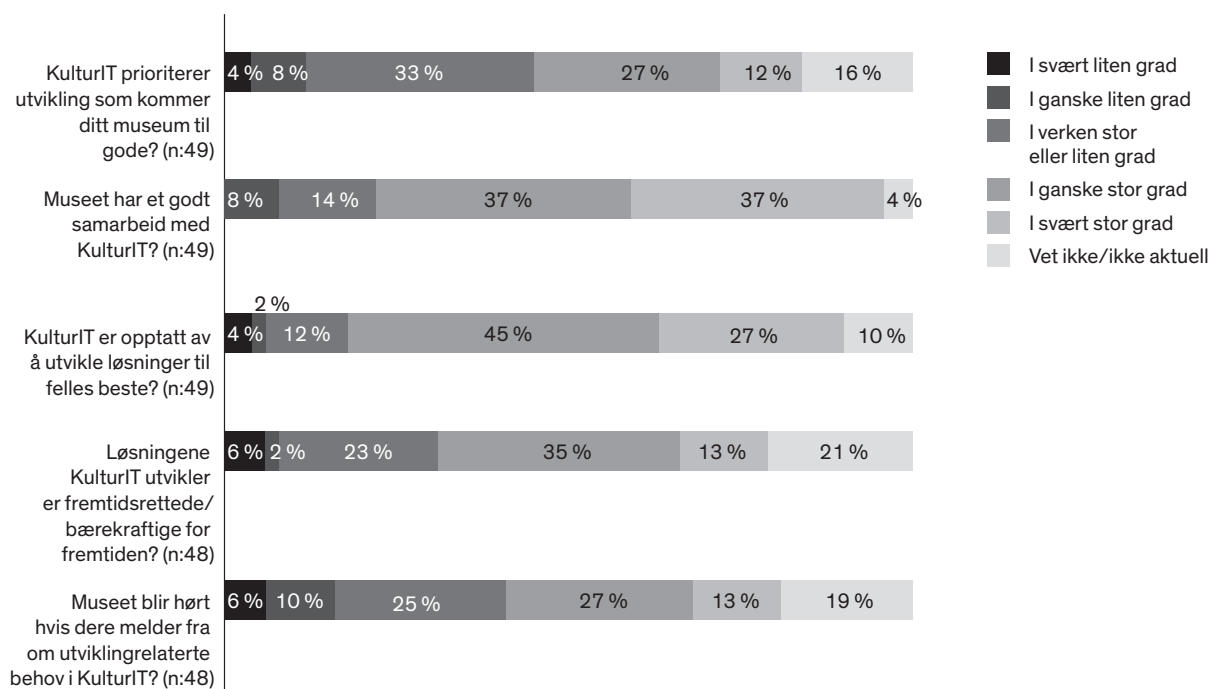
Samarbeid mellom KulturIT og museene er en viktig forutsetning for et velfungerende spill mellom det IT-faglige og det museumsfaglige. Museenes tilbakemeldinger på hvordan dette samarbeidet fungerer, er i all hovedsak gode. 3 av 4 museer mener at samarbeidet med KulturIT i ganske eller i svært stor grad er godt. Videre opplever 40 prosent av museene at de blir hørt dersom de melder fra om utviklingsrelaterte behov, mens 16 prosent mener de i liten grad gjør det. I de utfyllende kommentarene begrunnes dette med at flere har opplevd lang ventetid på tilbakemeldinger fra KulturIT angående driftsrelaterte spørsmål, og har et ønske om større åpenhet om utviklingsprosjekter og mer dokumentasjon på det som gjøres. 19 prosent har ingen oppfatning av dette, noe som sannsynligvis gjenspeiler at det ikke er alle museer som har meldt inn utviklingsrelaterte behov til KulturIT. Museene synes i all hovedsak å ha tillit til at KulturIT er opptatt av å utvikle løsninger til felles beste. 72 prosent mener at KulturIT i ganske eller svært stor grad gjør det.

Intervjuene tyder på at KulturIT er gode til å gi raske tilbakemeldinger på driftsrelaterte spørsmål, og til å løse små problemer som oppstår, men spørreundersøkelsen gir et mer blandet inntrykk. Kommentarene spiker sterkt:

Bør være mer lydhøre for behov rundt i museene. Utvikle nye tidsriktige løsninger. Vi har sentraldrift løsning, det blir ikke meldt fra om oppdateringer etc. Dette må vi finne ut av selv. Mener det er noe av det man betaler for ved sentraldrift.

Ved henvendelser; alltid hjelpsomme, vennlige og rask respons på spørsmål.

Vil gi en virtuell blomst til Support-folka, som svarer kjapt på alle våre rare spørsmål :) --(@.

Kilde: Spørreundersøkelse blant museene

Figur 6.7 «I hvilken grad opplever du at ...?» Prosent.

Det kan ofte være vanskelig å komme igjennom ifht support. Som en liten bruker «drukner» man litt blant de større.

Delvis veldig lang tid på tilbakemeldinger, ofte vært nødvendig med gjentatte purringer på relativt enkle spørsmål.

Figur 6.7 viser også at over halvparten av museene mener de får svært lite eller ganske lite informasjon om hvilke prioriteringer KulturIT gjør. Svarene på dette spørsmålet er klart mer negative enn på alle andre spørsmål om selskapet og systemene. Intervjuene understøtter at museene savner informasjon både om planer og om fremdrift i igangsatte utviklingsprosjekter. Nasjonalmuseet har gitt oss en liste med ulike utviklingsbehov de har meldt inn over en årrekke, og med tilhørende purringer. De oppgir at mange av disse henvendelsene er blitt stående ubesvart.

Ett av fem museer har ingen oppfatning av om løsningene KulturIT utvikler, er fremtidsrettede og vil stå seg også i fremtiden, men blant dem som har en oppfatning, mener hovedvekten at løsningene gjør det. Samlet sett tyder resultatene på at museene opplever at deres interesser blir godt ivaretatt av KulturIT. Det er likevel verdt å merke seg at det eksisterer en liten andel som ikke opplever dette.

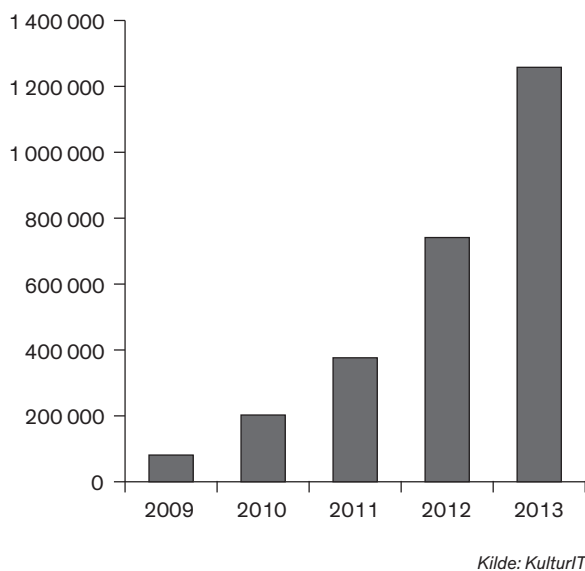
6.2 Publikums bruk og vurderinger av DigitaltMuseum

Et av målene for museumssektoren er at museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse, og være tilgjengelige for alle (St.meld. nr. 49 (2008–2009)). Museenes arbeid med å benytte digitale verktøy for registrering og samlingsforvaltning kan også tjene dette formålet, ved å gi publikum og andre brukergrupper tilgang til informasjon om samlinger og enkeltobjekter i hele landet, samt gi dem mulighet til å være med på å skape og forme informasjonens innhold. DigitaltMuseum er utviklet med tanke på å dekke et vidt spekter av behov, alt fra enkle oppslag og «surfing» til mer avanserte søk til forskningsformål. I løpet av den tiden tjenesten har eksistert, har besøkstallene økt betraktelig, fra rundt 80 000 besøk i 2009 til nærmere 1,3 millioner i 2013.

I det følgende vil vi presentere resultatene fra en undersøkelse gjennomført blant brukere av digitaltmuseum.no. Undersøkelsen ble gjennomført av KulturIT som en såkalt pop-up-undersøkelse på nettsidene til DigitaltMuseum i februar/mars 2014, og inkluderer besvarelser fra 536 brukere.

Undersøkelsen er utformet med det formål å belyse følgende problemstillinger:

I hvilken grad og på hvilke måter er DigitaltMuseum tatt i bruk av ulike grupper som kultur- og

Figur 6.8 Antall besøk på DigitaltMuseum 2009–2013.

utdanningsinstitusjoner, det allmenne publikum og av tredjepartsutviklere?

I hvilken grad er tjenesten dekkende i forhold til det behovet brukerne har?

I hvilken grad benytter brukerne seg av mulighetene for å forme og utvikle tjenestens innhold?

Vi har fått tilgang til komplette data fra undersøkelsen og har analysert dem. I det følgende vil vi gå igjennom resultatene.

Kjennetegn ved brukerne

I undersøkelsen som brukerne av DigitaltMuseum ble oppfordret til å besvare, ble de bedt om å oppgi alder, kjønn og utdanning. Figur 6.9 viser sammensetningen av gruppen som har besvart spørreundersøkelsen på DigitaltMuseum.

Blant brukerne av digitaltmuseum.no er det en overvekt av menn (60 prosent), noe som gjør at kjønnsfordelingen blant besøkende på digitaltmuseum.no skiller seg fra kjønnsfordelingen i bruk av kunstutstillinger og museer.¹⁷

Fra kulturbruksstudier og publikumsundersøkelser vet vi at nordmenns kulturbruk blant annet henger sammen med utdanningsnivå. Dette gjenspeiles også i utdanningsnivået til brukerne av DigitaltMuseum der 62 prosent av brukerne har

høyere utdanning.¹⁸ Profilen på brukerne viser likevel en jevnere utdanningsfordeling sammenlignet med hva andre publikumskartlegginger har vist. En kartlegging av publikum ved Nasjonalmuseet viste for eksempel at 74 prosent av museets besøkende hadde høyere utdanning.¹⁹

Aldersfordelingen viser at om lag halvparten av brukerne er i alderen 41–60 år. 30 prosent er yngre enn 41 år, mens 24 prosent er eldre enn 60 år. Barrierer vi tidligere har sett knyttet til bruk av Internett blant den eldste aldersgruppen, ser ikke ut til å gjøre seg særlig gjeldende lenger.

Om lag halvparten av brukerne av DigitaltMuseum besøker portalen oftere enn én gang i uken (jf. figur 6.10). 1 av 3 besøker siden ukentlig eller oftere, mens nær 1 av 4 besøker nettsiden noen få ganger per halvår eller sjeldnere enn det. For en like stor andel representerer besvarelsen av undersøkelsen deres første besøk på nettsidene.

Formålet med å besøke DigitaltMuseum

Brukerne har gitt en beskrivelse av formålet de har med besøket, og hva de ønsket å finne. Vi har gått igjennom samtlige besvarelser og foretatt en kategorisering og analyse av disse. Formålene kan grovt deles inn ut fra om de er private, som del av personens arbeid, eller i forbindelse med studier. Brukerne med private formål utgjør til sammen omtrent $\frac{2}{3}$ av brukerne, og består både av personer som bare ønsker å *la seg underholde*, og av personer som er der for å foreta søk ut fra mer spesifikke formål. Gjengitt med deres ord ønsker gruppen som ønsker underholdning, å *se på bilder, mimre, se hvordan det var før i tiden, dyrke min egen interesse for historie og dele på Facebook*. To brukere formulerer sitt formål som følger:

Bare mimre. En Facebook-venn legger ut så mange artige bilder. Trur han finner de her. Og jeg vil bare se flere ...

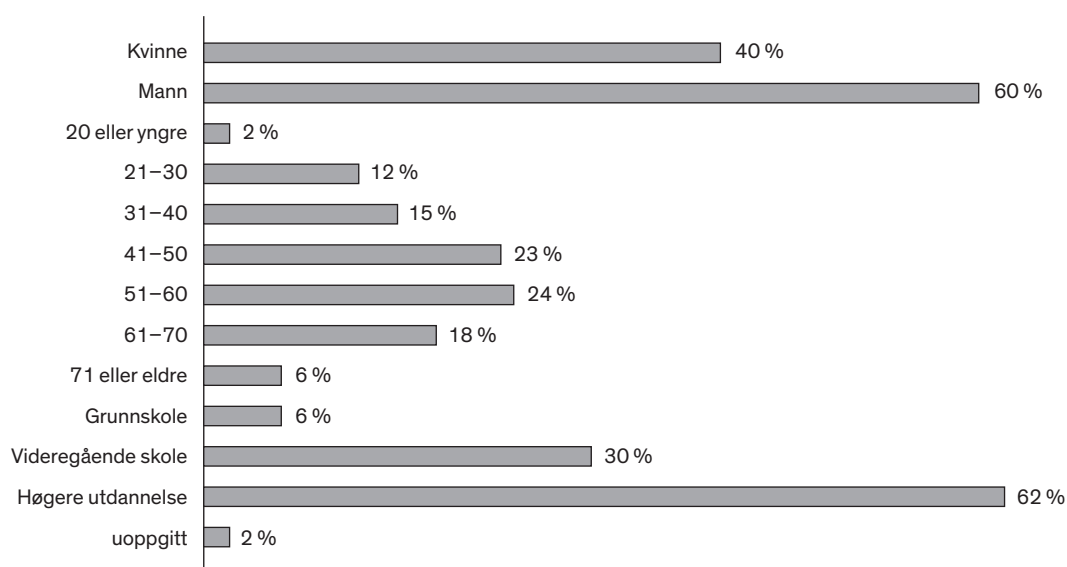
Privat bruk. Liker å se igjen gamle bilder av steder som har forandret seg mye. Ser på landskaper og bebyggelse. Mimrer. Ser hva som står igjen, hva som er borte, hvordan noe er bygd om osv. Sammenligner før–nå.

De private brukerne består også av en gruppe som er der for å søke etter noe spesifikt. Det kan være

17. <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kulturbart/hvert-4-aar>

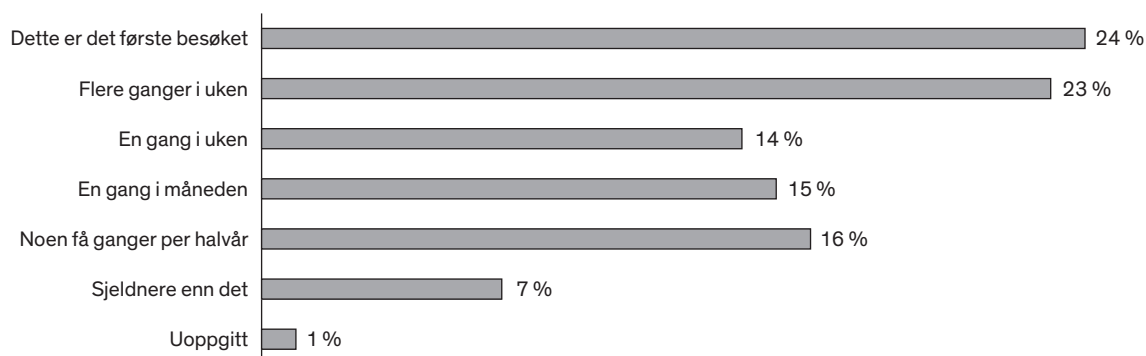
18. Til sammenligning har 32,5 prosent av den norske befolkning høyere utdanning, jf. <http://www.ssb.no/utniv/>

19. Gran og Wedde 2012.

Kilde: Spørreundersøkelse blant brukerne av DigitaltMuseum

Figur 6.9 Brukere av DigitaltMuseum fordelt på kjønn, alder og utdanning.

Kilde: Spørreundersøkelse blant brukerne av DigitaltMuseum

Figur 6.10 «Hvor ofte besøker du digitaltmuseum.no?»

bilder av hvordan gaten de bor i, så ut for 100 år siden, søk etter bilder av avdøde familiemedlemmer, informasjon om gjenstander og antikviteter de har, slektsforskning med mer. En sier han besøker siden for å finne feil og rette opp i disse:

[Formålet mitt er] å rette feil eller legge inn nye opplysninger. Jeg bruker DigitaltMuseum som rent tidsfordriv.

En bruker uttrykker sin begeistring på denne måten:

Et vell av nyttig og spennende historisk materiale. Må begrense meg så jeg ikke blir avhengig:-)

Den siste tredjedelen består av personer som besøker siden i forbindelse med jobb eller studier, hvor flesteparten tilhører den første delen. Her finner vi flere som jobber ved et museum og

som besøker siden i forbindelse med forvaltning av egen samling eller som ledd i forberedelser til planlagte utstillinger. Andre besøker siden i forbindelse med innhenting av informasjon til et forskningsprosjekt, en oppgave i forbindelse med studier, en bokutgivelse, en artikkel eller annen «research». En skal holde foredrag om nålebinding i Nord-Norge, en annen holder på med et bokprosjekt om Rogaland fylkeskommune, en tredje lager et nettkart over kulturminner i Elverum. En hagedesigner skriver om Eidsverket og forsøker å stadfeste om en bekk har gått annerledes tidligere. En forsker på snekkerfaget i første halvdel av 1800-tallet. Av brukernes fremstillinger fremgår det at tjenesten dekker et bredt spekter av ulike formål.

For noen fungerer besøket på nettsidene supplerende til et besøk de har foretatt på et museum. En student oppsummerer sin bruk som følger:

Jeg bruker informasjonen som referanser i masteroppgaven. Jeg har vært på studiebesøk til Norsk Folkemuseum og sett på en del av gjenstandene som jeg først søkte opp her.

Det finnes flere eksempler på at også personer utenfor Norge benytter nettsidene. De fleste er privatpersoner, gjerne fra andre skandinaviske land, eller utlendinger av norsk herkomst som ønsker innsikt i norsk kultur. Det finnes også eksempler på at informasjon på DigitaltMuseum er blitt brukt museumsfaglig i utlandet:

I'm translating an essay for a catalogue that will accompany an exhibition in [utenlandsk storby] featuring Norwegian design and craft art, and the original text in Norwegian uses the term «potteskjulermodell», which I would like to see a picture of.

Brukertilfredshet

Brukertilfredsheten er høy. 87 prosent av de besøkende sier de synes informasjonen de fant på nettsidene var nyttig, til tross for at noen av disse ikke fant det de opprinnelig lette etter. Andelen på 78 prosent som fant det de lette etter, må likevel sies å være høy. 82 prosent av brukerne synes digitaltmuseum.no er god, og flere sier de ikke kan tenke seg noen måter tjenesten kan bli bedre på, fordi de synes den er perfekt slik den er. Ønsker de seg noe, er det først og fremst *mer av det som er*: flere bilder, mer informasjon, få med flere museer, avsette mer ressurser til dokumentasjon m.m.

Følgende kommentar synes å være representativ for det samlede inntrykket vi har fått fra kommentarene:

Stort register over mange ulike gjenstander. Kunne ønsket mer informasjon angående enkelte registrerte objekter, og ikke bare navn og registreringsnummer, men alt i alt meget oversiktlig og bra.

Blant endringsforslagene finner vi at mange ønsker seg bedre bildekvalitet, mer og bedre informasjon og tydeligere lisensiering av bildene samt felles system for kjøp av bilder. Mange ønsker også flere muligheter til å avgrense søkene, samt bedre linking av informasjon på tvers.

Flere brukere kommenterer at de opplever kvaliteten på bildene som lite god. De får ikke dekket sitt behov for detaljer fordi oppløsningen på bildene er for dårlig. For noen er de viktigste opplysningene å finne i detaljene, som for denne brukeren:

Jeg samler på antikviteter, og på digitalmuseum kan jeg ofte finne like/lignende gjenstander/møbler, for sammenligning. Jeg har i et tilfelle vært i kontakt med ett av museene på digitalmuseum, da jeg har et utskåret hengeskap som er svært likt et som henger i bakgrunnen på et gammelt sort/hvitt fotografi, tatt fra en utstilling på dette museet. Jeg spurte om jeg kunne få sett mer detaljerte bilder av dette skapet, og fikk tilbakemelding på at skapet stod i magasinet, skulle revideres og tas nye bilder av, men dette kunne ta noen år. Skapet mitt har jeg brakt tilbake til Norge fra utlandet. Det har blitt restaurert en gang i tiden, og hadde jeg kunne sett bildene av skapet på dette museet hadde jeg nok lettere kunne se hva som er restaurert eller originalt.

Tilfredshetsraten og de mer kvalitative tilbakemeldingene fra publikum gir i hovedsak inntrykk av at de er veldig fornøyd med tjenesten og at de gjerne vil ha mer av den. Forbedringene som foreslås, handler med andre ord ikke om å gjøre store endringer, men om å få mer av det som er der, eller å gjøre det som er der, bedre. Et av områdene publikum er opptatt av, er informasjon. De ønsker mer informasjon og bedre informasjon. Når det gjelder kvaliteten på informasjonen, er dette knyttet til at det er funnet en del feil, og at en ønsker en bedring av kvalitetssikringen av det som legges ut. DigitaltMuseum driftes etter ideen om at jo flere som bidrar, jo mer kunnskap får vi samlet. Dette har resultert i at museene har fått samlet informasjon om sine gjenstander som de ellers kanskje ikke ville fått. Noe av egenarten til tjenesten ligger også nettopp her. Samtidig vil et slikt system være mer sårbart fordi det er vanskeligere å sikre kvaliteten på det som legges inn. Å gjøre mest mulig av samlingene tilgjengelig på Internett prioriteres også noen ganger bevisst foran bildekvalitet, og kanskje også mengde informasjon. Avveiningen mellom mengde og kvalitet er en aktuell problemstilling for museene, og noe det eksisterer ulike synspunkter på. Temaet er også aktuelt blant brukerne, som hos denne:

Opplysninger som legges inn må holde et jevnt høyt nivå. Slik situasjonen er akkurat nå så er det ofte et stort sprik mellom hvor god informasjonen er, og hvordan man presenterer opplysninger om fotografier og gjenstander. Det er klart at publikum skal kunne bidra med tilleggsopplysninger, men da må grunnopplysningene være bedre. Og korrekte, så klart.

DigitaltMuseum brukes av en gruppe personer med ulike formål og bruksmønster. Dette gjen-speiles også i deres vurderinger av tjenesten. Noen ønsker for eksempel flere muligheter for avgrensninger eller flere tagger knyttet til hver gjenstand. Resultatene fra undersøkelsen viser likevel at de aller fleste er fornøyd med mulighetene slik de er. Følgende kommentarer fremstår som representativ for brukernes tilbakemeldinger på søkefunksjonen:

Fantastisk å kunne søke i én bildebase, og flott at alt er digitalisert. Lett å bruke og finne fram i.

Lett å bruke. Treffer bra på det jeg søker. Lett å forstå hvordan søke.

Noen av bildene på digitaltmuseum.no kan lastes ned gratis, andre må kjøpes. Bilder som ikke er *falt i det fri*,²⁰ er merket for å unngå misbruk. Bestillinger gjøres direkte på nettsidene, men ansvaret for bestillingen tas imot og behandles hos museet som eier bildet. Det ser ikke ut til at det finnes et felles prissystem, og informasjon om priser er ikke lett tilgjengelig. Forvaltningen av opphavsrettighetene er heller ikke samlet, men ligger hos hvert enkelt museum. Samlet fremstår forvaltningen av rettigheter og salg av bilder som uoversiktlig, lite effektiv og til dels rotete for noen av brukerne. En bruker kommenterer som følger:

Vanvittig prissystem som varierer fra gratis bilder til bilder som er dyrere enn de profesjonelle bildebyråene. Altfor mange bilder som har falt i det fri tas det høy betaling for.

Mangler konkret pris på bilder så langt jeg kan se, men ut fra det jeg har hørt, er de ganske dyre. Mangler info om hvordan man bestiller, når det er bindende.

Det at bildene må bestilles av de enkelte museene, og at behandlingstiden kan være lang, gjør at noen etterlyser muligheten til å laste ned høyoppløselige filer direkte. Et annet forslag er at salg av bilder forvaltes av en felles sentral.

Brukerne som medprodusenter av innhold
Nettsidene er lagt opp til at brukerne kan kommentere eller supplere med sin informasjon på de gjenstandene de ønsker. De enkelte museene kan også legge ut bilder av gjenstander eller bilder

som de er spesielt interessert i å få mer kunnskap om. Disse samles på nettsidens forside og er lett synlig for dem som besøker siden.

En betydelig andel på 27 prosent av brukerne har også bidratt med informasjon på DigitaltMuseum. Bidragsyterne har enten gitt informasjon på områdene museene eksplisitt har lagt ut, eller bidratt med opplysninger knyttet til noe av det som ligger tilgjengelig. Publikums typiske bidrag er å opplyse om navn på avbildede personer, stedsangivelser, utfyllende informasjon om bygninger eller steder som er avbildet, osv. Det er også eksempler på at publikum har bidratt med korrigeringer på informasjon som de mener har vært feilaktig. Noen har også lagt ut spørsmål på saker de håper at andre kan gi dem svar på.

6.3 Viderebruk av data fra museene

Data fra museene brukes direkte gjennom DigitaltMuseum. I tillegg gjøres det uttrekk fra DigitaltMuseum til Norvegiana. Norvegiana er en database som en rekke ulike aktører leverer data til. Norvegiana eies og forvaltes av Kulturrådet. Data i Norvegiana er søkbare over i den internasjonale formidlingsplattformen Europeana.

Norvegiana er ikke tilrettelagt for bruk for allmennheten. Blant annet mangler det en portal-løsning for å presentere informasjon slik man har i DigitaltMuseum. Videre er det i Norvegiana heller ikke lagt til rette for toveis kommunikasjon mellom dataeier og publikum. Det er imidlertid mulig å hente ut data fra Norvegiana gjennom API-er, og bruke data i ulike formidlingsløsninger. Tredjepartsutviklere kan også koble sammen data fra DigitaltMuseum med data fra Norvegiana.

Data i DigitaltMuseum leveres videre til databaser med større bredde i kildegrunnet, og brukes dessuten til å utvikle andre typer formidlingsløsninger. Vi har ikke kartlagt all bruk av data i DigitaltMuseum, men gir her en kort oversikt over den viktigste viderebruken.

Som tidligere nevnt leverer DigitaltMuseum data til Norvegiana, og derfra gjøres de tilgjengelig i Europeana. www.europeana.eu gir (per september 2014) tilgang på ca. 33 millioner digitaliserte bøker, malerier, filmer, gjenstander og arkivmateriale fra Europa. Norge har til nå bidratt med 8 prosent av dette innholdet, og er (per innbygger) den desidert største bidragsyteren til Europeana. Norvegiana er et system som samler data fra norske kilder som Arkivportalen, DigitaltMuseum, Digitalt fortalt, MUSIT, mfl. og gjør disse tilgjengelig for elektronisk formidling,

20. Uttrykk for at opphavsrettigheten er utløpt.

gjørne i form av applikasjoner for mobiltelefoner, nettbrett og pc-er.

Digitaltfortalt.no er etablert av Kulturrådet som en interaktiv formidlingstjeneste for fortellinger knyttet til kulturarv fra hele landet. Digitalt fortalt driftes av KulturIT på oppdrag fra Kulturrådet. Digitalt fortalt har per september 2014 ca. 4000 fortellinger. Innholdet i Digitalt fortalt er tilgjengelig i Norvegiana som en sentral del av den digitale infrastrukturen. I mai 2013 ble innholdet fra denne tjenesten en integrert del av søketjenesten i DigitaltMuseum.

I tillegg ligger det til rette for at andre kan utnytte informasjonen til ulike formål gjennom Norvegiana. Et viktig eksempel på dette er Kultur- og naturreise.²¹ Dette samarbeidsprosjektet mellom Kulturrådet, Kartverket, Miljødirektoratet, Riksantikvaren og Riksarkivet arbeider aktivt gjennom pilotprosjekter med å vise mulighetene til å utnytte den digitale kanalen til ulike tjenester basert på tilgjengelige offentlige datasett. Samarbeidsprosjektet utvikler apper hvor innholdet fra databasene formidles til brukere. Selv utvikler de Kultur- og naturreise-appen (KNappen) som vil være landsdekkende og som synliggjør det usynlige på det stedet du befinner deg akkurat nå, for eksempel: Hvem var det som bodde her i 1910? Hvilket verneområdet er du inne i akkurat nå? Hva forteller det lokalet museet om bygningen du ser på, eller hvilke dyr er observert i området?

Kultur- og naturreise arbeider også for å få tredjeparter til å utvikle apper basert på ulike Norvegiana og andre relevante databaser gjennom #HACK4NO.

Eksempler på apper som er utviklet, er Rallarvegen og Akerselva Digitalt.

6.4 Oppsummering

Det er foreløpig bare en mindre del av samlingene i museene som er registrert i Primus, og om lag en tredel av det som er registrert i Primus, er registrert i DigitaltMuseum. Flertallet av museene er rimelig fornøyd med funksjonaliteten og brukervennligheten til disse systemene, men de fleste ser rom for forbedringer, og et mindretall er direkte misfornøyd. Når det gjelder brukervennligheten i Primus, er det mange som er misfornøyd med brukergrensesnittet. Mange kommenterer at systemet er lite brukervennlig, spesielt at det er lite intuitivt og tungvint i bruk.

De fleste av museene er også fornøyde med KulturIT, men også på dette området spriker vurderingene, og det er noen som er misfornøyde. Minst positive er museene til KulturITs informasjon om utviklingsplaner.

Bruken av DigitaltMuseum øker raskt, og brukerne er ganske fornøyde med denne formidlingsløsningen. De fleste finner det de leter etter, men likevel er det manglende data/funn som er den viktigste kilden til misnøye. DigitaltMuseum muliggjør innspill fra brukerne til museene. Mange sier de bruker denne muligheten.

DigitaltMuseum kan også brukes i formidlingsløsninger som etableres av tredjepartsutviklere. Videre gjøres det uttrekk til databasene Norvegiana og Europeana. Gjennom disse basene kan data fra museene kobles mot data fra en rekke ulike kilder.

21. www.kulturognaturreise.no

Vurderinger av prosesser og resultater

Dette kapitlet inneholder våre vurderinger om hvor godt utviklingen av digital infrastruktur for museer har fungert. I hovedsak følger fremstillingen listen med problemstillinger i oppdragsbeskrivelsen (jf. kapittel 2), men vi har også identifisert enkelte andre temaer vi ser som viktige. Særlig mener vi at problemstillingen i avsnitt 7.4 (Kulturrådets rolle og KulturITs styringsmodeller) er grunnleggende og viktig.

7.1 Implikasjonene av de fire F-ene

Kulturdepartementet har ikke formulert noe eksplisitt mål for Kulturrådets utvikling av digital infrastruktur for museer, men må avledes av overordnede mål.

Målene for utvikling av museumssektoren er samlet i de såkalte fire F-ene (St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*).

Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning.

Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling.

Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Fornyning: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Satsing på digital infrastruktur kan til dels avledes av disse målene:

- **Forvaltning:** Digitale løsninger er godt egnet til å registrere informasjon om museenes gjenstander og slik denne informasjonen er nødvendig for å planlegge, utføre og følge opp ulike oppgaver innen samlingsforvaltning.
- **Formidling:** Digitale løsninger gjør samlingene mer tilgjengelige for publikum gjennom direkte oppslag i digitalisert informasjon. Dessuten bidrar digitale løsninger til at det blir enklere å søke i samlingene. I tillegg kan digitalisering bidra til utvikling av helt nye formidlingsløsninger, eventuelt ved å bruke data fra museene sammen med data fra andre kilder.
- **Fornyning:** Digitale løsninger er velegnet til å styrke dialogen mellom museene og publikum, og bidrar til å effektivisere arbeidet i museene.

I *Framtidas museum* skisseres det to satsinger på forskning:

- forskning om museenes rolle
- forskning ved museene for å styrke museene som kunnskapsinstitusjoner

Implikasjonene av dette målbildet for utviklingen av den digitale infrastrukturen ved museene er ikke opplagt. Det er ikke formulert noe mål om tilgjengeliggjøring av museenes samlinger til forskning. Et slikt mål kunne ha ledet til at den digitale infrastrukturen skulle tilpasses slik at forskere kunne fått direkte tilgang til Primus og tilrettelegging for kobling av Primus-data på tvers av museene, og kanskje også mot registre utenfor museumssektoren.

7.2 Hva er oppnådd?

I det følgende vil vi trekke frem noen resultater som vi mener har vært utslagsgivende bidrag til

oppfyllelse av de overordnede mål om effektiv samlingsforvaltning og tilrettelegging for formidling av kunnskap og opplevelser for allmennheten. Digital formidling er i seg selv nyskaping på dette området, og vi ser konturene av muligheter for nye tjenester til eksisterende og nye målgrupper.

7.2.1 Felles programvare

Tilskuddene fra Kulturrådet på ca. 25 mill. kr utgjør 25–30 prosent av KulturITs omsetning, og har etter vår syn vært en avgjørende faktor for utvikling av felles programvare innenfor samlingsforvaltning i Norge. Selve utviklingsarbeidet har bidratt til å bygge kompetanse ute i museene, og har skapt en felles plattform for erfaringsutveksling mellom museene. Ved denne styrte utviklingsprosessen har museene spart arbeid og kostnader for individuelle anskaffelsesprosesser og mulige problemer med feilanskaffelser og mangelfulle leveranser.

Kundegrunnlaget har dessuten vært stort nok til et adekvat omfang av vedlikehold og support knyttet til den felles programvare.

Vi mener at verdien av den utviklede programvare isolert sett står i godt forhold til investeringene. Vi har ikke gjort en detaljert analyse av funksjonalitet for hver leveranse, bare en overordnet vurdering. Vurderingen er at KulturIT i store trekk har levert nye moduler og systemer i henhold til søknadene. Leveransene har vært godt forankret i det museumsfaglige miljøet gjennom prosjektgrupper med deltakere fra museene. Utviklingen de senere årene har vært basert på smidige metoder, noe som anses som «best practice». Brukerundersøkelsene og intervjuer viser at flertallet av museene i store trekk er fornøyd med både funksjonalitet og stabilitet i produktene. Det er ikke avdekket direkte mislykkede prosjekter, hvilket ikke er uvanlig når det gjelder IT-prosjekter. De investerte midler har utløst egenfinansiering av programvedlikehold og betydelig ressursinnsats fra museumsfaglige ressurser. Sammenholdt med generell erfaring med utvikling av IT-systemer vil vi anse at leveransene i store trekk er oppfylt som man skulle forvente.

Med de begrensede økonomiske midler og ressurser tilgjengelig er det likevel en rekke udekkede behov. Spesielt vil vi fremheve at de kunsthistoriske museer etter vårt syn ikke har fått dekket viktige behov i konkurranse med behov som har vært prioritert av de kunsthistoriske museene. Det gjelder først og fremst systemstøtte for logistikk, men det er også en rekke andre mindre innmeldte forespørsler om endring og utvidelse

som ikke er gitt tilstrekkelig oppmerksomhet. Det må videre bemerkes at oppslutningen om KulturITs løsninger har vært mindre blant kunstmuseene enn blant de kulturhistoriske museene. Vi anser det som uheldig at ingen kunsthistoriske museer har vært inne på eiersiden i KulturIT.

7.2.2 Standardisering

Det faktum at museene har hatt samme system og felles kunnskap knyttet til bruken av Primus, har åpenbart bidratt til at standarder har blitt implementert mer enhetlig enn om museene hadde forskjellige systemer. Utvikling av programvaren har også innbefattet tolkninger og utvikling av standarder. Spesielt gjelder dette forarbeidet knyttet til implementering av Spectrum i forbindelse med ny konserveringsmodul i Primus og utvikling av KulturNav. Der det i dag er avvik mellom norske standarder og de ledende internasjonale standarder, vil det være enklere å korrigere for dette når alle har de samme systemene.

Velfungerende standarder er helt avgjørende både for museenes interne arbeid med sine samlinger, for utveksling av erfaringer mellom museene og ikke minst for mulighetene for effektiv formidling til publikum direkte eller via nye tjenester fra tredjepartsleverandører.

7.2.3 Etablering av en digital plattform for formidling

Utviklingsarbeidet støttet av staten har med utgangspunkt i Primus fått etablert en digital infrastruktur der museene kan formidle informasjon om sine samlinger kombinert med informasjon fra andre kilder. Toveis kommunikasjon med publikum gir muligheter til å innhente kunnskap som kan berike verdien av objekter i samlingene. DigitaltMuseum, Digitalt fortalt og Kulturpunkt har allerede nådd et betydelig publikum.

I tillegg ligger det til rette for at tredjepartsutviklere kan utnytte informasjonen til ulike formål gjennom DigitaltMuseum og Norvegiana og DigitaltMuseums API. Et viktig eksempel på dette er Kultur- og naturreise (jf. avsnitt 6.3). Denne utviklingen er bare helt i startfasen, og vi ser muligheter for en rekke nye innovative anvendelser innen ulike sektorer som utdanning, reiseliv, kunnskapsformidling etc. Likevel er det stor usikkerhet om hvordan tredjepartsutvikling basert på kobling av data fra museer med data fra andre kilder kan bidra til å spre kunnskapen og til å skape økt oppmerksomhet om museene som kilde til

kunnskap og opplevelser. En viktig faktor er hvordan utvikling av slike løsninger kan finansieres.

Vi er likevel overbevist om at slike formidlingsformer vil få stor betydning. Den plattformen som museene har skapt gjennom KulturIT, har tilrettelagt for direkte bruk av data fra DigitaltMuseum og til datainnsamlingen til Norvegiana på en effektiv måte. Vi ser for oss sterk vekst i bruk av museenes data til formidling, men det krever at det iverksettes flere insentiver for at dette kan skje i tilstrekkelig tempo. Vi mener at Kulturrådet har en viktig rolle her, og at de bør ta initiativ for å etablere en samlet strategi for dette arbeidet.

KulturIT samler gjennom DigitaltMuseum data fra alle Primus-databasene. Dette skaper et godt grunnlag for formidling av data i samlet form, både med tanke på tredjepart og i forhold til Norvegiana. Det er også effektivt fordi Norvegiana kan forholde seg til én part istedenfor å måtte samhandle med hvert enkelt museum. Det er også en betydelig effektivisering at KulturIT tilrettelegger dataoverføringen på vegne av alle museene fremfor at hvert museum skulle løst den oppgaven.

7.2.4 Et samlet utviklings- og kompetansemiljø

I tilknytning til utviklingen av programvare og drift er det skapt et levedyktig IT-miljø rundt KulturIT. Dette har betydd mye som kompetansesenter for museene som normalt ikke har ressurser til å opprettholde tilstrekkelig kompetanse i egen virksomhet. Miljøet har hatt en sentral rolle i opplæring og brukerstøtte til museenes ansatte, og på denne måten bidratt til å øke verdien av satsingen på IT i museene. Brukerundersøkelsen viser at museene er fornøyde med brukerstøtten, og 90 prosent har deltatt på workshoper hos KulturIT. I 2013 kom 15 prosent av omsetningen fra kurs og konsulenttjenester til museene.

7.2.5 Effektiv digitalisering

Norske museer har et stort etterslep på digital katalogisering av samlingene. Tilgang til ressurser er den viktigste begrensende faktor. Selv om brukerundersøkelsen viser at mange synes brukergrensesnittet i Primus ikke er spesielt bra, er brukerne fornøyde med tilfredsstillende stabilitet og tilgjengelighet til Primus og god brukerstøtte. Selve katalogiseringen er i seg selv et komplisert og tidkrevende arbeid. Det er grunn til å anta at Primus har understøttet katalogiseringsarbeidet på en rimelig tilfredsstillende måte så langt, men

det er mangler knyttet til visse typer samlinger, og rom for forbedring av brukervennligheten (jf. avsnitt 6.1.2). De som ikke bruker Primus regelmessig, har behov for et enklere og mer intuitivt brukergrensesnitt enn de som er daglige brukere og godt trent. Den siste kategorien antas å ha fått god støtte i registreringsarbeidet, men også her er det behov for forbedringer som kan effektivisere arbeidet med katalogisering. En nyere teknologisk plattform (web-basert løsning fremfor klient-tjener-teknologi) med moderne brukergrensesnitt vil kunne gi betydelig mer brukervennlige løsninger som kan bedre effektiviteten i forvaltningen av samlingene.

7.3 Vurdering av KulturIT

7.3.1 Rolle

KulturIT har blitt et dominerende kompetanse- og utviklingssenter for den digitale infrastrukturen for museene i Norge. Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum har påtatt seg et fellesansvar, men i realiteten er det KulturIT som definerer og fyller denne rollen basert på de signaler de får fra kundene og fra Kulturrådet. Styret har – som naturlig er – hatt en aktiv og kontrollerende funksjon.

KulturIT synes å ha hatt en spesielt viktig pådriverrolle i formidling av informasjon fra samlingene gjennom utvikling og drift av DigitaltMuseum og Kulturpunkt. Videre har selskapet utviklet Digitalt fortalt på oppdrag fra Kulturrådet. KulturIT har også etablert KulturNav og tilhørende autoritetslister etc., noe som bidrar til standardisering og bruk av slik informasjon ved museer og hos tredjeparter uavhengig av systemløsning.

Museene selv har formidlingsoppgaver i en rekke kanaler, men synes å prioritere presentasjon av samlingene og formidling i egne lokaler, utlån av objekter og spesiellagede utstillinger ofte utenfor museenes nærområde. Både intervjuene og museenes hjemmesider tyder på at det fortsatt er relativt lite fokus i museene på å utnytte mulighetene i de digitale kanalene. KulturIT har vært aktive overfor museene for å få dem til å tilrettelegge informasjon for digital formidling og øke interessen for å utnytte den digitale infrastrukturen.

7.3.2 Produkter og tjenester

Vi oppfatter i all hovedsak produktutviklingen i KulturIT som vellykket (jf. avsnitt 7.2), men med visse svakheter knyttet til brukervennlighet og udekket funksjonalitet.

Selv om de valg som har vært gjort hittil, stort sett har vært fornuftige, og selv om gjennomføringen har vært rimelig effektiv, mener vi det kan være grunn til å vurdere omfattende endringer.

Primus er et proprietært system på en plattform med gammel teknologi. Det er ikke på kort sikt avgjørende å erstatte denne plattformen, men det er et spørsmål om når det bør skje en fornyelse. Rammeverket Delphi, for eksempel, er det få som benytter lenger, slik at det kan bli problemer med å rekruttere nye medarbeidere/utviklere, og det kan også innebære teknologiske begrensninger for videreutvikling.

Faktorer som taler for en fornyelse, er behovet for et bedre brukergrensesnitt og muligheter for å dekke museenes behov gjennom anskaffelse og integrering av moduler/systemer som supplerer Primus, fra andre leverandører enn KulturIT. Det kan også være driftsøkonomiske forhold som taler for en modernisering av teknologisk plattform, for eksempel ved å gå bort fra klient-tjener-arkitektur og tilrettelegge for omlegging til skytjenester.

Det er også et spørsmål om hvorvidt det er lønnsomt å fortsette med utvikling av dagens Primus fremfor å anskaffe ferdige, kommersielt tilgjengelige standardsystemer i markedet. Det finnes en rekke internasjonale leverandører med stort, internasjonalt kundegrunnlag som vil kunne levere systemer som er konkurransedyktige med Primus. På sikt kan produktutvikling hos slike leverandører gå betydelige raskere enn det KulturIT kan klare, både kapasitetsmessig og finansielt. Vi mener imidlertid at det vil være viktig å håndheve strenge nasjonale standarder for å sikre samspill mellom systemene og effektivt samarbeid mellom de norske aktørene.

Videre er det vår vurdering at det er viktig å videreføre prinsippet om felles nasjonale løsnings selv om det åpnes for flere eller andre leverandører enn KulturIT.

Når det gjelder plattformen for formidling, mener vi at Norge ligger langt fremme, og at det vil være viktig å videreføre arbeidet med denne i henhold til en felles nasjonal strategi i nært samarbeid med Kulturrådet og andre aktører.

7.3.3 Økonomi- og styringsmodell

KulturIT fremstår som en veldrevet virksomhet.

Selskapet synes å ha god kontroll på sin økonomi. Regnskapene er gjort opp med et lite overskudd alle år det har eksistert. Overskuddet er ikke tatt ut til utbytte, men er avsatt til egen-

kapital. Som ansvarlig selskap er eierne solidarisk ansvarlig. Man er imidlertid kommet langt i en prosess med omdanning av KulturIT til et aksjeselskap, dvs. med begrenset ansvar for eierne. Samtidig utvides eierskapet. Vi mener disse endringer virker fornuftige, blant annet sett i lys av risikoen knyttet til at KulturIT bygger opp sin virksomhet i utlandet.

Vi mener at dagens styringsmodell har en rekke svakheter. I dag er det to museer som har påtatt seg et fellesansvar, men uten noe klart mandat fra Kulturrådet eller de andre museene, og uten at det er forankret i en klart dokumentert strategi.

Vi mener at staten, eventuelt Kulturrådet og brukerne, skulle hatt en sterkere og mer transparent påvirkning på utviklingen. Videre bør det etableres et nytt regime for at museene kan holdes løpende orientert om planer og få muligheter til å bli hørt i diskusjonen om prioritering av utviklingsprosjekter og systemforbedringer.

Den sterke sammenkoblingen av KulturIT og MuseumsIT skaper dessuten en lite transparent struktur med hensyn til hva som utføres av rene utviklingsprosjekter støttet av Kulturrådet, utviklingsprosjekter for enkeltkunder, systemvedlikehold og drift av KulturITs produkter, og hva som er oppgaver i kraft av felles IT-avdeling for eierne av MuseumsIT. Spesielt er det vanskelig å se hvordan prioritering mellom de ulike oppgavene skjer i praksis.

7.3.4 Rettigheter

Den formelle forankring av eiendomsrettighetene til KulturITs produkter mangler. Deler av programvaren i Primus er kommet inn fra tidligere eiere. Vi har ikke funnet dokumentasjon som viser at opphavsrettighetene er overført. Kulturrådets tilskudd er gitt via eierne, Norsk Folkemuseum og Lillehammer museum, stort sett uten krav til egenandeler og uten noen forutsetninger med hensyn til eierskap til den utviklede programvaren. For programmoduler som er finansiert i sin helhet av kunder, er det gjort klart at de ferdige resultatene skal kunne gjøres fritt tilgjengelig for alle kunder. Selskapsavtalen for KulturIT har med en bestemmelse som sier at dersom selskapet oppløses, skal programvaren benyttes til beste for museumssektoren. Vi finner denne bestemmelsen svært vag. Vi kan ikke finne noen begrensninger knyttet til salg av selskapet eller omlegging til en rendyrket kommersiell modell. Vi mener det vil være rimelig å legge inn forutsetninger om at norske museer og andre kulturinstitusjoner kostnadsfritt skal kunne benytte systemer som

utvikles med midler fra Kulturrådet, men at de må dekke løpende kostnader knyttet til drift og vedlikehold.

Rettighetene til programvaren er neppe avgjørende så lenge selskapet drives som i dag, men vi har ikke funnet noen formelle hindringer for at eierne kan utnytte programvaren kommersielt, og da kan spørsmålet om opphavsrett komme opp. Kommersiell utnyttelse av programvaren kan initiere en konflikt, men det kan også være positive sider ved at programvaren utnyttes kommersielt utenfor Norge.

Vi vil anbefale at det iverksettes tiltak for å avklare rettighetsspørsmålene.

7.3.5 Forholdet til konkurranselovgivningen og likebehandling

Det kan reises spørsmål knyttet til hvordan KulturIT opererer i markedet. Dette gjelder om forholdet mellom Kulturrådets tilskudd, eiermuseene og KulturIT bryter med regelverket for offentlige anskaffelser, og om KulturITs virksomhet i Sverige drives i samsvar med forbudet mot ulovlig statsstøtte. Det ligger utenfor vårt mandat å vurdere i hvilken grad virksomheten er fullt i samsvar med konkurranselovgivningen, og vi har heller ikke kompetanse til å gjøre en slik vurdering, men mandatet omfatter en vurdering av likebehandling av leverandører.

Offentlige institusjoner er underlagt lov om offentlige anskaffelser. Museene er i det alt vesentlige finansiert av det offentlige, og tilknytningen til offentlig forvaltning kan anses som så sterk at institusjonene kommer inn under regelverket for offentlige anskaffelser.

Ved opprettelsen av KulturIT ble oppgavene knyttet til utvikling og forvaltning for de eksisterende offentlige brukere av Primus flyttet inn i selskapet uten vederlag. Midlene som Kulturrådet tildeler til utvikling, er formelt sett ikke støtte til KulturIT, men støtte til eierne slik at de kan utvikle digital infrastruktur. Eierne kjøper tjenester fra KulturIT. Offentlige virksomheter²² kan anskaffe tjenester fra selskap som er 100 prosent offentlig eid og styrt av det offentlige, så

lenge virksomheten i overveiende grad leverer til offentlige kunder (> 90 prosent). KulturIT hadde i 2013 minst 15 prosent av sin omsetning fra svenske kunder.

Fordelingen av nesten alle utviklingsmidlene til de to eiermuseene, og det nære forholdet mellom museene som får tilskudd og KulturIT, gjør at andre leverandører har svært vanskelig for å konkurrere med KulturIT i det norske markedet. Hvis man skal skape likebehandling mellom mulige leverandører, må Kulturrådet blant annet sikre at alle aktuelle tilbydere får tilgang til samme informasjon, og mulighet for å gi tilbud.

Når det gjelder leveranse til museene i Sverige, mener vi det kan skapes tvil om denne innebærer statsstøtte fra Norge. I utgangspunktet har svenske museer kommet inn uten å betale for de grunnlagsinvesteringene som allerede var gjort. KulturITs virksomhet kan imidlertid ses som en del av et museumssamarbeid på tvers av grensene. Vi kan ikke vurdere om dette gir grunn til å avvike fra konkurranseregler og regelverk for offentlige anskaffelser.

De statsfinansierte svenske museene har valgt leveranse fra KulturIT etter anbudskonkurranse, mens de øvrige museene har inngått avtaler direkte.

Etter hvert kan investeringer fra svenske kunder i nye systemer eller moduler komme norske museer til gode, med per i dag er investeringene skjevt fordelt.

7.4 Kulturrådets rolle og KulturITs styringsmodell

Vi vil i dette avsnittet omtale våre vurderinger av Kulturrådets rolle og satsing på digital infrastruktur med henblikk på måloppnåelse, effektivitet og resultater, samt vurdering av KulturITs styringsmodell.

Styring og effektivitet

Etter vår oppfatning har midlene til utviklingen av digital infrastruktur for museer blitt godt utnyttet. Det er blitt utviklet velfungerende systemer for relativt begrensede midler (jf. avsnitt 7.2.1).

Vi er likevel skeptiske til den modellen man har valgt for utviklingen. Etter vår oppfatning har man fått et godt resultat på tross av og ikke på grunn av den institusjonelle løsningen man har valgt. Særlig mener vi at den rollefordelingen som er valgt, kunne ledet til at KulturIT ble en lite effektiv leverandør. Kulturrådet eller en underliggende enhet burde stått som systemeier på vegne av museumssektoren og allmennheten. KulturIT

22. Vi mener at stiftelsesformen ikke gir museene unntak fra anskaffelsesregelverket. I «Veileder om offentlige anskaffelser» heter det i 2.1.2: «Forskriften omfatter også offentligrettslige organer. Dette er organer eller virksomheter som er organisert som egne rettssubjekter, for eksempel aksjeselskap eller stiftelser, og som står i et nært tilknytningsforhold til det offentlige.»

ville da stått overfor en mer reell trussel knyttet til konkurranse fra andre leverandører. Den løsning som er valgt, innebærer at KulturIT ikke har hatt reell konkurranse på utvikling av systemene. En slik løsning innebærer en høy risiko for at leverandørens (KulturITs) effektivitet svekkes. Kulturrådet har heller ikke innført virkemidler for å kontrollere kvalitet/pris på KulturITs leveranser. Når svakhetene i modellen ikke har gitt negative resultater, mener vi dette må tilskrives god innsats fra KulturITs eiere, styre og/eller daglig ledelse. Vår vurdering er at man har fått gode resultater gjennom enkeltpersoners entusiasme og kompetanse.

Prosjekttildelinger og resultater

Som nevnt i avsnitt 4.2 mangler det langsiktige strategi- og utviklingsplaner for utvikling av digital infrastruktur for museer. Dette gjelder så vel for Kulturrådet, som bakgrunn for deres tildelinger, som for KulturIT, som basis for deres interne utviklingsaktiviteter.

På tross av at det kan stilles spørsmål vedørende prosessene knyttet til prioritering, søknader og oppfølging (jf. omtale i avsnitt 4.2.2), er det vår oppfatning at resultatene stort sett har stått i forhold til investerte midler. Det virker som enkeltpersoner med visjoner og langsiktig tenkning har sikret en tilfredsstillende utvikling innenfor de økonomiske rammer som har eksistert. Det er ikke grunnlag for å tro at andre utviklingsmiljøer enn KulturIT kunne utført tilsvarende utvikling til lavere kostnader.

I en tidlig fase av utviklingen har Norge ligget langt fremme i utvikling av løsninger for museene. I denne fasen var det dermed en begrenset tilgang til standardsystemer på markedet. Det er store muligheter for at man i dag ville kunne få standardsystemer eller standardkomponenter som dekker behovene, til en lavere kostnad enn ved forvaltning og videreutvikling av Primus hos KulturIT. Dette spørsmålet bør vurderes nærmere.

Finansiering av systemutviklingen

De aller fleste av de systemer som museene trenger, har preg av generiske løsninger, dvs. de kan brukes av flere enn ett museum. Mange elementer kan være nyttige for alle museene. Slike situasjoner oppstår på mange områder, og de reiser problemer som går igjen:

1. Hvordan skal man få optimale beslutninger om fellesgoder?

2. Privat eierskap til fellesgoder gir en form for markedsrett. Hvordan kan man hindre at makten misbrukes?

I forbindelse med det første spørsmålet kan man tenke på hvordan man skulle fått organisert utvikling av en digital infrastruktur for museene hvis utviklingen hadde vært finansiert med museenes generelle bevilgninger. Hvordan skulle man sikret tilstrekkelig støtte for finansiering av generiske systemer med begrenset viktighet for det enkelte museum? Hvordan skulle man forhindre at museer hadde inntatt rollen som gratispassasjerer, dvs. ved å la være å bidra, men heller satse på å få tilgang etter at de andre hadde finansiert utviklingen? Man kunne tenkt seg at Kulturrådet eller andre sentrale aktører kunne bidratt med å lede en utviklingsprosess, men det ville blitt vanskeligere å få til gode fellestiltak hvis man hadde basert seg på frivillig finansiell deltakelse. Når Kulturrådet selv finansierer utviklingen av IT-løsninger, får Kulturrådet en mulighet til å beslutte hva midlene skal brukes til. Gitt at Kulturrådet skaffer seg god informasjon og kostnad og nytte av ulike tiltak og bygger på en god plan for utviklingen av systemene, mener vi at kanalisering av øremerkede midler gjennom Kulturrådet er en bedre løsning enn at utviklingen finansieres med generelle bevilgninger til museene.

Hvis museene selv skulle finansiert systemutviklingen, måtte man laget et system slik at museer som ikke deltok i utviklingen, fikk mulighet til å kjøpe seg inn senere. Man kunne ikke tilbudt fri tilgang; det ville svekket insentivene til å delta i finansieringen av systemutviklingen. Men det ville heller ikke vært optimalt å ta den høyeste prisen som nykommerne hadde vært villige til å betale, og som ville gitt det beste økonomiske resultatet for eierne av systemene, dvs. enten dette hadde vært utviklerne eller museene som hadde finansiert utviklingen av systemene.

Vi mener ut fra dette at det har vært og vil være fornuftig å finansiere utviklingen av den digitale infrastrukturen med øremerkede midler, og ikke via museenes generelle driftsmidler.

Samsvar med museenes behov

Både spørreundersøkelsen og intervjuene viser at KulturIT har utviklet systemer som museene har behov for, og vårt inntrykk er at få mener at prioriteringen burde vært vesentlig annerledes. Mange museer har imidlertid behov for IT-systemer som KulturIT ikke tilbyr. De udekkede behovene som museene oppgir, gjelder dels områder som er relevante for alle, som for eksem-

pel modul for FDV (forvaltning, drift og vedlikehold av bygg) eller for logistikk (særlig viktig for kunstmuseer), men også særlige behov for spesialmuseer.

I prioritering mellom ulike satsinger må Kulturrådet og eierne av KulturIT avveie kostnader opp mot nytten og museenes mulighet til å dekke de aktuelle behov gjennom andre kanaler. For eksempel er det ikke opplagt at KulturIT bør prioritere å etablere en FDV-modul; det er mange andre aktører som tilbyr slike løsninger. Videre er det kanskje ikke hensiktsmessig at man innenfor Kulturrådets øremerkede midler prioriterer å utvikle løsninger som gjelder bare ett museum eller noen svært få museer.

Det er paradoksalt at mens museene i hovedsak mener den digitale infrastrukturen dekker deres behov, er de fleste av den oppfatning at de har liten innflytelse på prioriteringene. Videre får de lite informasjon om prioriteringene. De fleste oppfatter likevel samarbeidet med KulturIT som godt.

7.5 Oppsummering

En velfungerende digital infrastruktur kan bidra mye til oppnåelse av overordnede mål for museumssektoren.

Vi mener at satsingen på felles infrastruktur har vært et riktig valg. Ikke minst har dette vært viktig for små museer med begrenset IT-kompetanse og begrensede ressurser til kjøp av IT-tjenester. Gjennom den felles satsing har man fått etablert standarder og felles plattformer for formidling.

Vi mener også at man har fått mye ut av tilskuddene. Dagens løsninger har mangler både når det gjelder funksjonalitet og brukergrensesnitt, men vi tror ikke man kunne motvirket disse svakhetene uten å bruke større ressurser. Kunstmuseene er overrepresentert blant museer som ikke bruker Primus og DigitaltMuseum, og vi mener funksjonalitet som er særlig viktig for disse museene, er blitt for lavt prioritert.

KulturIT har hatt en svært sentral rolle i digitaliseringsarbeidet, inkludert i dialogen som har ledet frem til prioritering av tilskudd. Mange av museene er misfornøyde med informasjon om prioriteringer og fremdrift i utviklingsarbeidet. Vi mener at Kulturrådet bør ta ansvar for dialogen omkring prioriteringer og planer.

Med dagens modell er det betydelige hindre for andre selskaper med hensyn til å kunne få kontrakter for utvikling av systemer for museer med tilskudd fra KUD.

Vi mener at modellen for støtte til digital infrastruktur mangler virkemidler for å sikre effektivitet i leveransene. Når KulturIT – etter vår oppfatning – har arbeidet effektivt, mener vi dette ikke kan tilskrives modellen, men snarere andre faktorer.

KulturITs økonomimodell er lite transparent. Vi har eksempelvis ikke fått klarhet i hvordan leveransene til svenske museer prises. Vi mener det ville vært en fordel med klarere skiller mellom forretningsområdene i selskapet, blant annet for å tydeliggjøre at det ikke skjer krysssubsidierting, verken mellom drift og utvikling eller mellom Norge og Sverige.

Den teknologiske plattformen for Primus og DigitaltMuseum er umoderne. Man bør se på mulighetene for å konvertere til en web-basert løsning. Dette vil gjøre det enklere å bygge inn ferdig utviklede moduler fra andre leverandører, og effektivisere driften.

Vi vil anbefale at det ses nærmere på mulighetene for effektivisering og kostnadsreduksjoner ved å sentralisere driften av flest mulig av museenes løsninger, og der driften settes bort til en spesialisert IT-driftsleverandør.

IT-drift har utviklet seg til standardiserte tjenester med stordriftsfordeler. Utviklingstrenden går i retning av skytjenester. Man kan oppnå bedre driftssikkerhet og reduserte kostnader gjennom en avtale med en IT-driftsleverandør i markedet, gjerne som en underleverandør til KulturIT.

Strategiske utfordringer

Dette kapitlet er i hovedsak fremoverskuende. Kapitlet inneholder en drøfting av noen sentrale spørsmål knyttet til digitalisering i museumssektoren. Vi ser arbeidet på dette feltet i sammenheng med Kulturrådets mål knyttet til digitalisering for kulturfeltet generelt. I tildelingsbrev for 2014 heter det at Kulturrådet skal «fremme utvikling av digitalt innhold og tjenester og sikring av samlinger».

8.1 Barrierer for digitalisering

I dag er bare en mindre del av museenes samlinger registrert digitalt, og enda mindre er tilgjengelig for formidling til allmennheten gjennom DigitaltMuseum, KulturPunkt og prosjekter som Kultur- og naturreise. For Kulturrådet må det være en ambisjon å styrke bruken av digitalisering i forvaltning, formidling, forskning og fornyelse.

Vår undersøkelse tyder på at etterslepet i digitalisering av samlingene ikke primært skyldes den digitale infrastrukturen, men heller museenes kapasitet, og kanskje også prioriteringer. Selv om egenskaper ved infrastrukturen ikke er hovedproblemet, kan forbedring av IT-systemer likevel gi viktige bidrag til digitaliseringen.

Kulturrådet kan også ta initiativ til å fremme digitalisering gjennom sin rolle i utforming av tildelingsbrevene til museene, men dette ligger klart utenfor vårt mandat.

Avklaring av rettighetsspørsmål er en barriere for å gjøre samlingene tilgjengelige for allmennheten gjennom digitale løsninger. Vi har ikke vurdert om Kulturrådet kan bidra til å redusere denne barrieren.

Nytteverdien av digitaliserte data vil øke gjennom formidling med utvikling av nye tjenester til undervisningssektoren, turistnæringen, allmenheten og andre helt nye målgrupper. Det er derfor viktig å støtte tiltak som synliggjør slike mulig-

heter og bidrar til at tjenestene blir brukt. Vekst i anvendelsen av data kan være med å gi rasjonale for prioritering av digitalisering. På den annen side kan manglende digitalisering bli en barriere for utviklingen av nye tjenester.

Vi mener at det er behov for en overordnet strategi som sikrer en balanse mellom museenes arbeid med digitalisering og satsing på økt formidling. Strategien bør definere hvilke virkemidler som skal benyttes for å sikre en ønsket utvikling.

8.2 Kulturrådets rolle i digitalisering i museer

Vi mener at Kulturrådet i dag primært har fire typer virkemidler:

- Utvikling av standarder
- Finansiering av systemutvikling
- Initiering av krav gjennom tildelingsbrevene til museene
- Initiering av samarbeid

Formelt sett er det de to museene som eier KulturIT som utvikler infrastrukturen for hele sektoren, men med tilskudd fra Kulturrådet. Standardiseringsarbeidet har i hovedsak vært knyttet til utvikling av denne infrastrukturen.

Vi oppfatter imidlertid situasjonen slik at de fleste viktige beslutninger omkring utviklingen av infrastrukturen tas av Kulturrådet og KulturITs administrasjon, og ikke KulturITs styre eller eiere. For eksempel har ikke styret eller eierne utviklet noen strategi eller plan for utvikling av infrastrukturen. De har heller ikke noen fremtredende rolle i dialogen mellom aktørene i sektoren om fremtidig utvikling av infrastrukturen. I realiteten deltar disse museene i utformingen om lag på samme måte som de andre museene, men styret behand-

ler administrasjonens forslag til arbeidsplan (som er grunnlaget for søknader om tilskudd fra Kulturrådet) og er viktig for styring og kontroll.

KulturITs administrasjon er aktiv i dialogen, og utgjør sammen med Kulturrådet trolig den viktigste aktøren i prioriteringsspørsmål. Prioriteringene baseres blant annet på museenes uttrykte behov.

Formelt sett er Kulturrådets rolle i hovedsak begrenset til å avgjøre søknader om tilskudd og å følge opp bruken av tilskuddene. I realiteten mener vi at Kulturrådet også er sentralt i å utforme og forvalte standarder og sette prioriteringer som påvirker KulturITs utforming av forslag til arbeidsplan. Arbeidsplanen behandles av KulturITs styre, og ligger til grunn for utforming av søknader.

Ett problem med rollefordelingen er at faktiske roller ikke samsvarer fullt ut med formelle roller. Dessuten er det ingen som tar en klar eierrolle til systemet. Eierrollen innebærer blant annet å definere mål, virkemidler og strategi. Mangel på strategi bidrar til uforutsigbarhet, men kanskje også til at overordnede spørsmål ikke tematiseres. For eksempel har ingen – på vegne av museumssektoren – gjort en avveining mellom egenutvikling (i betydningen KulturIT) versus kjøp av ekstern programvare, hvordan man skal sikre at flest mulig av museene med tilskudd fra Kulturdepartementet deltar i DigitaltMuseum og Norvegiana, eller hvordan man kan etablere et optimalt samarbeid om digitale løsninger med de andre kultursektorene.

Tidligere i år leverte en arbeidsgruppe nedsett av Kulturdepartementet en rapport²³ med anbefalinger om Kulturrådets arbeidsoppgaver og organisering. Blant konklusjonene var:

Med bakgrunn i at det fremdeles gjenstår en god del utviklingsarbeid i museumssektoren, mener utredningsgruppen (likevel) det er behov for å opprettholde en ordning med noe utviklingsmidler på museumsfeltet. Midlene bør forvaltes administrativt og må utlyses i sin helhet. Utredningsgruppen foreslår at utviklingsmidlene i fremtiden utlyses som utviklingsprogrammer med konkrete, politiske målsettinger.

Vi slutter oss fullt ut til denne anbefalingen. I tillegg ser vi et behov for at Kulturrådet klart formulerer et ansvar for utforming og vedlikehold av standarder knyttet til digital infrastruktur for

museer, og at Kulturrådet utformer en strategi for digitaliseringsarbeidet. Strategien bør bidra til å løfte frem de overordnede spørsmål samt til å skape forutsigbarhet om hvilke fellesløsninger Kulturrådet vil og ikke vil finansiere de nærmeste årene.

Vi mener at vår kartlegging av situasjonen i Danmark og Sverige understøtter fordelene med utstrakt bruk av felles programvare. Danmark har konkludert med at de vil være tjent med å etablere felles programvare gjennom sentral finansiering. I Sverige ser det også ut til å være en utbredt oppfatning at også de ville være tjent med slik løsning, men det er ikke konkrete planer om å gå fra dagens situasjon med sentralt ansvar for standardisering, men med desentraliserte innkjøp av IT-løsninger, til sentralisering også av kjøp/etablering av programvare.

8.3 Målbilde og virkemidler

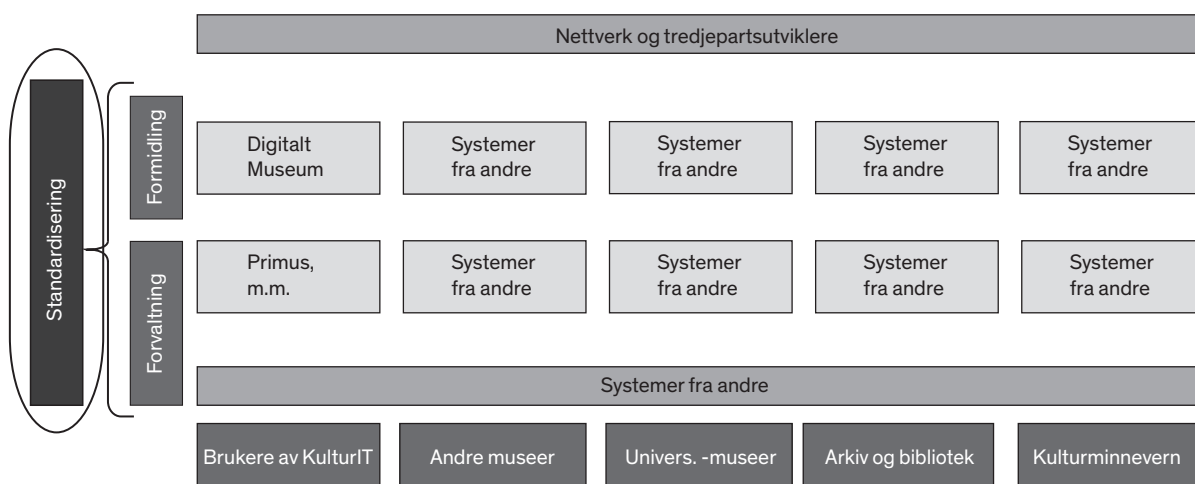
Digitalisering gir nye muligheter for bruk av informasjon. For eksempel gjør digitalisering det mulig å etablere formidlingsløsninger som kombinerer informasjon fra en rekke ulike kilder.²⁴ I tillegg kan slike løsninger gi ny informasjon om museenes samlinger. Formidlingsløsningene kan få informasjon fra og om museene ut til et nytt publikum.

Vi mener at i tillegg til å etablere gode løsninger for forvaltning bør det legges sterk vekt på å legge til rette for nye formidlingsløsninger ved å sikre nødvendig standardisering og samarbeid om felles databaser. Dette arbeidet bør gå på tvers av kultursektorene og andre som har tilknyttet informasjon. Kulturrådet bør ta et initiativ slik at man kan få etablert hensiktsmessige beslutningsstrukturer og samarbeidsformer på dette området. Det er dette perspektivet figur 8.1 skal illustrere.

I dag er Kulturrådets arbeid med digital infrastruktur konsentrert om utvikling av systemer som leveres av KulturIT. I forbindelse med dette arbeidet utvikles det også standarder som brukes både av museer som bruker KulturITs løsninger, og andre leverandører. I tillegg forvalter og utvikler Kulturrådet Norvegiana som fungerer som en database/et informasjonsnettverk som gir data-grunnlag til ulike formidlingsløsninger.

23. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dep/styrer-rad-og-utvalg/gjennomgang-av-norsk-kulturrad.html?id=748932>

24. Et eksempel er «Akerselva-appen» som består av lydspor som avspilles på mobiltelefon når telefonen kommer innenfor ulike soner langs Akerselva. Lydsporene inneholder historien til og andre fakta om bygg og steder langs elva.

Figur 8.1 Anbefalt målbilde for Kulturrådets arbeid med digital infrastruktur.

Figur 8.2 illustrerer hvilke elementer i figur 8.1 Kulturrådet finansierer/gir tilskudd til. De stippledte linjene indikerer andre områder som ligger innenfor mandatet til Kulturrådets utviklingsmidler for museer og arkiv, men som Kulturrådet i hovedsak ikke gir tilskudd til. Vi har ikke markert finansiering av arkivfeltet, selv om også dette området ligger innenfor mandatet og Kulturrådet gir støtte til digitalisering også på dette feltet. Denne støtten ligger imidlertid utenfor vårt mandat, og vi har derfor lite kunnskap om dette. Kulturrådet gir dessuten støtte til enkelte formidlingsløsninger basert på DigitaltMuseum og Norvegiana, herunder til Kultur- og naturreise.

Kulturrådets mandat omfatter ikke universitetsmuseer, bibliotek og kulturminnevern. Flere andre institusjoner og sektorer utenfor Kulturrådets mandat leverer data til Norvegiana. Det kan være viktig å etablere løsninger som er tilstrekkelig åpne og fleksible til at andre aktører lett kan levere data til Norvegiana.

Kulturrådet har følgende virkemidler knyttet til utvikling av digital infrastruktur:

- Utvikling av standarder
- Finansiering av systemutvikling
- Initiering av krav gjennom tildelingsbrevene til museene
- Initiering av samarbeid

I tillegg deltar Kulturrådet i utforming av tildelingsbrev til museer. Gjennom tildelingsbrevene er det mulig å stille krav knyttet til institusjonenes valg og bruk av digitale løsninger.

Vårt forslag til målbilde reflekterer at vi mener at Kulturrådet bør tenke utenfor sitt mandat i

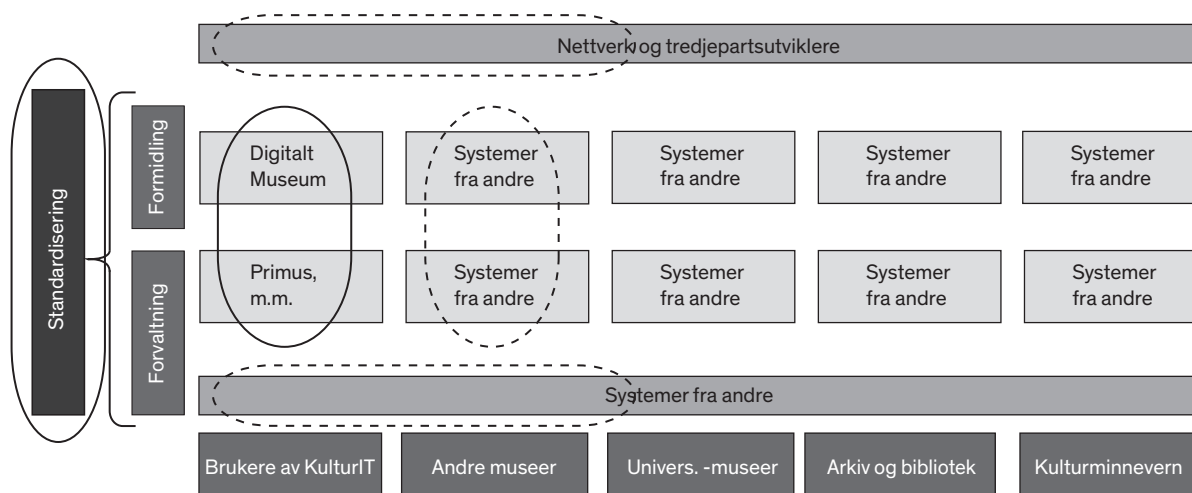
arbeidet med digital infrastruktur. For oss ser det ut til at ingen institusjoner i dag har fått ansvar for å samordne digitalisering på kulturfeltet, men at det er behov for at noen får dette ansvaret. Kulturrådet bør stimulere til samhandling på dette området. Ansvaret for Norvegiana kan være utgangspunktet for dette arbeidet. Det bør etableres felles databaser eller nettverkløsninger som fra brukernes ståsted fremstår som én felles database. Videre bør det etableres portaler tilsvarende DigitaltMuseum slik at data kan bli tilgjengelig for allmennheten.

Vi foreslår at Kulturrådet tar initiativ til samarbeid med institusjoner som har ansvar for de ulike kultursektorene som inngår i figur 8.2, for å bidra til utvikling av hensiktsmessige fellesløsninger.

Som nevnt i avsnitt 4.1 ble det i forbindelse med nedlegging av ABM-utvikling understreket et behov for samarbeid om digital infrastruktur innenfor arkiv-, bibliotek- og museumssektoren. Vi kan ikke se at Kulturdepartementet har tatt noe initiativ til noen tiltak for å fremme samarbeid, noe vi mener ville være naturlig, blant annet fordi samarbeidet omfatter også deler av Kunnskapsdepartementets arbeidsområde. Vi mener at Kulturrådet også på egen hånd kan ta initiativ for å etablere samarbeid.

8.4 Nasjonal standardisering

Vår evaluering konkluderer med en anbefaling om videreføring av arbeidet med standardisering på nasjonalt nivå, og en videre satsing på felles-systemer for museene innenfor samlingsforvaltning og formidling. Det bør defineres en tydelig rolle for å ivareta dette nasjonale ansvaret. Kul-

Figur 8.2 Kulturrådets finansiering av digital infrastruktur.

turrådet bør ta initiativ til å etablere en løsning for standardisering. Løsningen bør omfatte alle museer og andre deler av kulturfeltet.

Det er imidlertid ikke nødvendig å bygge opp en betydelig organisasjon for å ivareta dette ansvaret, dersom oppgaver delegeres. Oppgavene og organiseringen av disse vil være noe forskjellig om det besluttes å opprettholde en nasjonal enhet for levering av fellessystemene, eller om det åpnes for å slippe til andre leverandører av fellessystemene enn KulturIT.

Den nasjonale rollen med hensyn til standardisering blir den samme ved begge alternativer, men ved det siste alternativet må det etableres en felles funksjon for anskaffelse av nye systemer/moduler løst fra KulturIT som sikrer kompatibilitet med de etablerte standardene. Vi mener imidlertid det er viktig at det finnes sentral finansiering knyttet til utførelsen av de nasjonale oppgavene. Kulturrådets midler til utvikling av digital infrastruktur bør styrkes og overføres til denne funksjonen.

8.5 Videreutvikling av digital infrastruktur

Det vil uten tvil fortsatt være store utviklingsoppgaver i årene som kommer. Det gjelder blant annet utvikling av nye tjenester innen formidling og ny funksjonalitet knyttet til system for samlingsforvaltning. Som tidligere påpekt (jf. avsnitt 7.2.5) er det også et spørsmål om Primus bør fornyes og legges om til en mer moderne teknologisk plattform. Et viktig strategisk spørsmål er når og hvordan dette bør skje.

Primus og MUSIT-applikasjonene bygger på den samme teknologien (Oracle/Delphi). MUSIT

forsøker å få finansiering på 15 mill. kr for å legge om systemet sitt til ny teknologisk plattform og fornye sitt brukergrensesnitt. KulturIT har mye av den samme utfordringen med fornyelse av sin programvare som MUSIT har. Her burde det være muligheter for samarbeid med MUSIT for å redusere kostnadene. En kompliserende faktor er at universitetsmuseene ikke følger en felles standard for sitt katalogiseringsarbeid. Denne utfordringen kan imidlertid snus til en mulighet til å få etablert felles nasjonale standarder. Fra MUSITs side krever dette imidlertid samtykke fra de fem samarbeidende universiteter. Et potensielt samarbeid kompliseres ytterligere ved at det er to ulike departementer involvert, og på grunn av universitetenes frie stilling har Kunnskapsdepartementet begrenset instruksjonsmyndighet.

Istedenfor å basere seg på egen programutvikling fremover er det et alternativ å åpne opp for andre leverandører av standardsystemer. Det kan gjøres ved at nye moduler anskaffes felles og integreres i den digitale infrastrukturen. Nasjonalmuseet og Vestfoldmuseene er i slutfasen (med et prosjekt støttet av Kulturrådet) med en utredning av mulighetene for å kjøpe ferdige komponenter som kan integreres med Primus.

Alternativt kan andre museer gjøre som Munchmuseet, nemlig å anskaffe et komplett system for samlingsforvaltning fra en ekstern leverandør. I begge tilfeller bør det etableres standarder for å sikre at nye systemer passer inn i den digitale infrastrukturen, og at data effektivt kan utveksles mellom de ulike systemer og plattformer. Ansvaret for etablering og oppfølging av standardene bør plasseres i Kulturrådet eller hos en annen aktør enn KulturIT.

Som nevnt i avsnitt 4.4.1 mener vi at IT-utgiftene for Munchmuseet er om lag på samme nivå som for museene som er kunder hos KulturIT, men en sammenligning av prisnivåene er såpass vanskelig at vi må ta forbehold. Prinsippet om felles systemer for museene bør opprettholdes: Ved eventuelle anskaffelser fra nye leverandører bør man sikre seg at de andre museene kan ta de nye systemene i bruk uten egne anbudsprosesser. Hvis man etablerer et innkjøps samarbeid og kjøper rammelisenser hos én leverandør, kan man trolig redusere utgiftene. Dette er en løsning tilsvarende det man har valgt i Danmark.

Fordeler ved kjøp av et system fra én leverandør som leverer til andre lands museer, er blant annet at miljøet i Norge kan få flere impulser fra utlandet, og at man kan få rask tilgang til all relevant funksjonalitet, riktignok etter tilpasning til norsk standard og semantikk.

Selv om man fortsetter å bruke KulturITs systemer og dagens teknologiske plattform, er det et spørsmål om det er kostnadseffektivt at KulturIT og museer skal utføre drift basert på egen fysisk infrastruktur (servere, datarom etc.). I dag er driftstjenester blitt standardiserte tjenester, og trenden går i retning kjøp av skytjenester. Vi mener det bare er et tidsspørsmål før man må ta dette spørsmålet opp til vurdering. En samlet drift for alle brukere av Primus vil normalt føre til lavere kostnader, forenkling av datautveksling og bedre sikkerhet. En slik løsning bør vurderes.

8.6 Kunstmuseenes plass

Kunstmuseene dominerer blant de museer som ikke bruker KulturITs systemer (jf. avsnitt 4.3.5). Vårt inntrykk er at det er flere grunner til at bruken av Primus og DigitaltMuseum er mindre blant kunstmuseer enn andre museer:

- Flere av museene har ikke driftstilskudd fra Kulturdepartementet, noe som skaper større distanse også til Kulturrådet og KulturIT enn for museer med tilskudd.
- Avklaring av rettighetsspørsmål er ofte en barriere for kunstmuseer, særlig de som har nyere kunst.
- Primus har svak funksjonalitet på områder som er viktig for mange kunstmuseer (gjelder bl.a. logistikk og konservering).

Nasjonalmuseet har i intervju med oss uttrykt misnøye både med funksjonaliteten til KulturITs systemer og med dialogen rundt utviklingen av systemene (jf. avsnitt 6.1.2).

Vi foreslår at Kulturrådet inviterer kunstmuseene til en dialog om digital infrastruktur, med sikte på å se på muligheter for å etablere fellesløsninger. Hovedmålet bør være at man finner frem til løsninger som gjør at museene vil levere data til DigitaltMuseum eller tilsvarende portaler som er åpne for allmennheten.

8.7 Hvordan mobilisere nok ressurser?

Vi oppfatter midlene som i dag brukes på etablering av digital infrastruktur for museer, som for små og utilstrekkelige til å etablere en rimelig komplett og moderne infrastruktur. Manglene ved dagens systemer gjør at enkelte museer blir stående helt utenfor fellesløsningene, noe som trolig gjør at de samlede utgiftene til IT-løsninger for sektoren blir høyere enn nødvendig, og at de ikke offentliggjør sine data i fellesløsninger som DigitaltMuseum og Norvegiana. Dessuten kunne bedre brukergrensesnitt trolig redusert ressursbruken til registreringsarbeidet, og konvertering til en moderne teknologisk plattform kunne redusert driftsutgiftene for IT.

Vi anbefaler at bevilgningene til oppbygging av digital infrastruktur økes, men erkjenner at vi ikke har satt oss inn i hva slags tiltak som vil kunne rammes av en eventuell omprioritering. Ettersom en omprioritering kan bli vanskelig å få til, bør man også se på om det er mulig å øke ressursbruken på fellesløsninger uten at midlene må tas fra andre sektorer eller gå ut over andre aktiviteter. Vi mener at dette kanskje kan oppnås ved at man lager beslutningssystemer som gjør at museene kan fatte felles beslutninger som alle tjener på.

En svakhet ved dagens modell er at systemer utviklet av KulturIT stilles gratis til rådighet for alle, uansett hvem som har finansiert dem. For systemer finansiert av Kulturrådet mener vi dette er en riktig løsning. Men hvis ett museum eller noen få museer går sammen om å utvikle systemer som flere kan ha nytte av, mener vi at de som har finansiert utviklingen, bør kunne få dekket en del av utgiftene de har påtatt seg, gjennom brukerbetaling. Et slikt system bør kunne bidra til å mobilisere museer til å bidra med mer finansiering av fellesløsninger.

Vi mener at det bør gjøres en grundig vurdering av totaløkonomien i å forbedre brukergrensesnitt og konvertere til en moderne teknologisk plattform. Hvis man gjennom dette kan redusere museenes ressursbruk på registrering og på drift av IT, kan det være mulig å få dem med på et spleiselag. Alternativt kan en slik vurdering lede

til at bevilgende myndigheter betaler for oppgraderingen mot å legge opp til at gevinstene i form av lavere driftsutgifter realiseres gjennom reduserte bevilgninger i ettertid.

8.8 Veien videre

8.8.1 Alternativ 1: Videreføring av KulturIT som nasjonal felleseenhet

I hovedsak kan man videreføre KulturIT og Kulturrådets tilskudd til infrastrukturen som i dag, men det kan være aktuelt å endre eierskapet. Vi er kjent med at det allerede pågår en prosess med å omdanne selskapet fra et ansvarlig selskap (med ubegrenset ansvar for eierne) til et aksjeselskap (med begrenset ansvar) samt å utvide eierskapet fra to til seks museer.

Vi ser fordelene med å utvide eierskapet, både for å redusere de to opprinnelige eierne risiko og for å skape en noe større avstand mellom den enkelte eier og KulturIT. Som nevnt i avsnitt 4.3.1 er eierne ikke helt komfortable med å sitte i en dobbeltrolle som dominerende eiere og kunder. Utvidelse av eierskapet bidrar til å redusere denne rollekonflikten. Samtidig innebærer en utvidelse av eierskapet en risiko for at eierstyring kan bli svekket. En eierkonstellasjon med seks museer kan ses som et hensiktsmessig kompromiss mellom kryssende hensyn.

Hvis ambisjonen er at KulturIT skal dekke også kunstmuseenes IT-behov, mener vi det er uheldig at det ikke er noe kunstmuseum med sterk IT-kompetanse inne som eier.

Uavhengig av eierskap mener vi det er avgjørende at det etableres en forbedret beslutningsstruktur for å sikre museene tilstrekkelig innflytelse på utviklingsstrategi og prioriteringer.

En mulighet som vi anser som lite aktuell, er at staten tar over eierskapet for å kunne utnytte KulturITs kompetanse ikke bare til å videreføre dagens virksomhet, men også for å styrke Kulturrådets tilgang til relevant kompetanse for Kulturrådets øvrige oppgaver på området. Et problem med en slik løsning vil være at noe av KulturITs nærhet til praktisk museumsdrift ville bli borte.

8.8.2 Alternativ 2: Fornyelse og konkurranse

Ved dette alternativet kjøper Kulturrådet (ev. via en ny underliggende institusjon) inn nye elementer i digital infrastruktur for museene. Dette vil gjøre at Kulturrådet vil få økt behov for IT-kompetanse. Det er mulig at KulturIT i dag har denne kompetansen, men hvis ikke KulturIT skulle nå opp i konkurransen om å utvikle eller drifte

systemene, vil ikke KulturIT som selskap ha noen særegen rolle i dette alternativet. Dersom kjerne-systemer, slik som Primus, blir erstattet med andre systemer, kan det imidlertid bli en lengre overgangsperiode der det fortsatt trengs drift og support av dagens løsninger.

Et alternativ til å kommersialisere hele selskapet kan være å dele opp virksomheten for eksempel ved å skille ut den delen som gjelder det svenske markedet. Dette vil også bidra til å reddykke KulturITs rolle som et nasjonalt utviklings- og kompetansesenter som er beskrevet ovenfor (jf. 7.4.3).

8.9 Oppsummering

Vi mener at Kulturrådet bør ta en klarere lederrolle i utviklingen av digital infrastruktur for museer med driftstilskudd fra KUD. Dette bør omfatte

- tilrettelegging for dialog med og blant museene om prioriteringer av videreutviklingen av den digitale infrastrukturen,
- utvikling av en strategi og rullerende handlingsplaner, og
- et definert ansvar for standardisering.

Kulturrådet bør ta initiativ til samarbeid med andre deler av museums- og kulturfeltet for å bidra til hensiktsmessig standardisering og andre fellesløsninger, og at det arbeides systematisk med å sikre at flest mulig gjør sine data tilgjengelige for allmennheten, og helst i fellesløsninger med mulighet for å gjøre fellessøk, mv. Løsningene bør også være tilgjengelige for tredjepartsutviklere.

Videre bør det skapes forutsigbarhet ved at det utvikles en strategi med tilhørende handlingsplan for utvikling av infrastrukturen. Vi mener det også er fordelaktig om Kulturrådet fortsetter å finansiere felles løsninger for samlingsforvaltning for de fleste av museene. Hvis Primus ikke videreutvikles i tilstrekkelig omfang og tempo, vil museer etter hvert velge andre løsninger. Fellesskapet mellom museene vil forvitte, og særlig de små museene med liten kompetanse på IT vil komme dårlig ut. Samlet vil en slik løsning gi svekket effektivitet for sektoren, og vi mener derfor det er hensiktsmessig at Kulturrådet fortsatt støtter utvikling av systemer for forvaltning og formidling.

Det bør gjøres en vurdering av om museenes behov best kan dekkes gjennom videreutvikling av systemene som forvaltes av KulturIT, eller ved kjøp av en samlet løsning på en mer moderne teknologisk plattform.

Intervjuer og informanter

VEDLEGGSTABELL 1: Liste med personer som er intervjuet eller har bidratt med informasjon, samt deres rolle i arbeidet med digital infrastruktur for museumssektoren.

NAVN	ROLLE	TILKNYTTET
Gunnar Urtegaard	Tidligere avdelingsdirektør og styremedlem i ABM-utvikling samt tidligere leder for Seksjon for e-kultur i Kulturrådet	Riksarkivet
Siri Slettvåg	Prosjektleder i Kultur- og naturreise	Kulturrådet
Reidar Gjersvik	Avdelingsdirektør Laboratorium	Kulturrådet
Randi Ertesvåg	Seniorrådgiver FoU-seksjonen. Tidligere avdelingsdirektør i ABM-utvikling	Kulturrådet
Bjørn Bering	Seniorrådgiver Seksjon for kulturvern, inkludering og digital utvikling	Kulturrådet
Lars Rogstad	Seniorrådgiver, Seksjon for kulturvern, inkludering og digital utvikling	Kulturrådet
Bård Bie-Larsen*	Seniorrådgiver Museumsseksjonen	Kulturrådet
Trude Arnesen	Styremedlem i KulturIT	Lillehammer museum
Lewi Nordby	Direktør KulturIT	KulturIT
Olav Aaraas	Direktør ved Norsk Folkemuseum, styremedlem i KulturIT	Norsk Folkemuseum
Tone Odden	Leder av dokumentasjonsavdelingen	Norsk Folkemuseum
Elisabeth Grændsen	Styreleder i KulturIT og økonomisjef ved Norsk Folkemuseum	Norsk Folkemuseum
Cathrine Guldahl	Konsulent	Vestfoldmuseene
Kristin Halaas	Konservator	Vestfoldmuseene
Sissel Lillebjerka	Fagleder samlinger	Helgelandsmuseet
Hilde Bø	Digital samlingsforvalter	Munchmuseet
Francoise Hanssen-Bauer	Avdelingsdirektør samlingsforvaltning	Nasjonalmuseet
Magnus Bognerud	Fagkonsulent samlingsdatabase	Nasjonalmuseet
Barbara de Haan	Seksjonsleder logistikk	Nasjonalmuseet
Jan Fredrik Sjøvik	IT-sjef	Nasjonalmuseet
Stein Sægrov	Avdelingsdirektør	Kulturdepartementet
Jarle Ebeling	Gruppeleder	MUSIT
Sven Rentzhog	Chef for avdelingen Nya medier, styremedlem i KulturIT	Nordiska museet

* Per e-post.

Deltakere i arbeidsseminar

Oslo, 5. september 2014

NAVN	INSTITUSJON
Suzette Paasche, adm. dir.	Museene i Sør-Trøndelag
Randi G. Hjelm-Hansen, økonomi- og IT-sjef	Museene i Sør-Trøndelag
Trude Arnesen, direktør	Lillehammer museum
Lewi Nordby, direktør	KulturIT
Jon Birker Østby	Styremedlem, KulturIT
Lars Rogstad	Kulturrådet
Målfrid Grimstvedt, sjefskonservator	Jærmuseet
Elisabeth Grændsen, seniorrådgiver	Norsk Folkemuseum
Olav Aaraas, dir.	Norsk Folkemuseum
Karianne Schmidt Vindenes, avdelingsdirektør	Vestfoldmuseene
Espen Hernes, seksjonsleder museumsseksjonen	Kulturrådet
Bjørn Olav Tveit, seniorrådgiver digital formidling	Kulturrådet
Marianne Berger Marjanovic	Kulturrådet
Randi Ertesvåg	Kulturrådet
Gro Benedikte Pedersen, fagkoordinator samlingsdatabase	Nasjonalmuseet
Francoise Hanssen-Bauer, avdelingsdirektør samlingsforvaltning	Nasjonalmuseet

Oversikt over museer

VEDLEGGSTABELL 2: Alle museer som rapporterer til museumsstatistikken fordelt etter om de bruker Primus, og om de har driftstilskudd fra KUD.

MUSEER MED DRIFTSTILSKUDD FRA KUD OG SOM BRUKER PRIMUS

Akershusmuseet	Lillehammer Kunstmuseum	Næs Jernverksmuseum, Stift.
Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS	Lillehammer museum	Oslo Museum
Baroniet Rosendal	Midt-Troms Museum	Portåsen
Bergens Sjøfartsmuseum	Mjøsmuseet AS	Preus museum
BuskerudMuseene	Musea i Sogn og Fjordane	Randsfjordmuseene AS
Bymuseet i Bergen, Stiftelsen	Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark IKS	Romsdalsmuseet
Dalane folkemuseum	Museene i Sør-Trøndelag AS	Ryfylkemuseet
Drammens museum for kunst og kulturhistorie	Museet Midt IKS	Rørsmuseet
Eiker og Lågendalen museum	Museum Nord	Setesdalsmuseet IKS
Grimstad bys museer	Museum Stavanger AS	Stiklestad Nasjonale Kultursenter
Gudbrandsdalsmusea AS	Museum Vest	Sunnhordland Museum
Hallingdal museum	Museumssenteret i Hordaland	Sunnmøre Museum
Hardanger og Voss museum	Nasjonalmuseet	Svalbard museum
Haugalandmuseene	Nord-Troms Museum	Sør-Troms Museum
Hedmark fylkesmuseum AS	Nordlandsmuseet	Sørlandets Kunstmuseum
Helgeland Museum	Nordmøre museum, Stiftelsen	Telemark Museum
Henie-Onstad Kunstsenter	Norsk Bergverksmuseum	Valdresmusea AS
Hringariki	Norsk Folkemuseum	Varanger museum IKS
Jærmuseet	Norsk Industriarbeidermuseum	Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum IKS
Jødisk Museum i Oslo	Norsk Luftfartsmuseum	Vest-Agder-museet IKS
Kistefos-Museet	Norsk Maritimt Museum	Vest-Telemark museum
Kulturkvartalet	Norsk Teknisk Museum	Vestfoldmuseene IKS
Kunstmuseene i Bergen	Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum	Østfoldmuseene
Kunstnerdalen Kulturmuseum	Nynorsk kultursentrum	

MUSEER MED DRIFTSTILSKUDD FRA KUD OG SOM IKKE BRUKER PRIMUS

Agder naturmuseum og botanisk hage IKS	Norsk Skogfinsk Museum	PUNKT Ø AS
Blaaafarvverket	Perspektivet Museum	Skibladner – Oplandske Dampskibsselskap AS
Nordnorsk Kunstmuseum		

OVERSIKT OVER MUSEER

MUSEER UTEN DRIFTSTILSKUDD FRA KUD SOM BRUKER PRIMUS

Stiftelsen Norsk Landbruksmuseum	Skimuseet i Holmenkollen	Universitetsmuseet i Bergen
Det Internasjonale Barnekunstmuseet	Telemuseet	Stiftelsen Saemien Sijte
Forsvarets museer	Norsk Jernbanemuseum	Arran Lulesamisk senter / Árran – julevsáme guovdásj
Fotballmuseet	Norsk vegmuseum	Vardobáiki museum
Norsk Tollmuseum	Lindesnes Bygdemuseum	RiddoDuottarMuseat
Oslo Skolemuseum	Norsk Oljemuseum	Stiftelsen Tana og Varanger Museumssiida – Deanu ja Várjjat Museasidda Vuoddudus

MUSEER UTEN DRIFTSTILSKUDD FRA KUD SOM IKKE BRUKER PRIMUS

Akershus slott	Norsk Kjøretøystorhistorisk Museum	NTNU Vitenskapsmuseet
Astrup Fearnley Museet	Bredalsholmen dokk og fartøyvernssenter	Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider
Filmmuseet	Sirdal Fjellmuseum	Norsk rettsmuseum (NRM)
Frammuseet	Engøyholmen Kystkultursenter	Galleri Espolin AS
Kon-Tiki Museet	Museum i Time – Landbruk, miljø- og kulturvern	Hurtigrutemuseet, Stift.
Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo	Universitetet i Stavanger, Arkeologisk museum	Lofotakvariet
Middelalderbyen Oslo – Ladegården	Akvariet i Bergen	Stiftelsen Nordland Røde Kors Krigsmuseum
Munchmuseet	Norsk bremuseum	Tromsø Museum
Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo	Singerheimen	Stabburnes Naturhus og Museum
Stenersenmuseet	Stiftelsen Atlanterhavsparken	Galleri Svalbard
Vigeland-museet	Horg Bygdatur og Museumslag	

Kilde: Museumsstatistikken 2013 og KulturlIT

Spørreskjema brukt overfor museene

Hei,

Proba samfunnsanalyse har fått i oppdrag fra Kulturrådet om å evaluere deres støtte til digital infrastruktur i museene. Som del av dette gjennomfører vi nå en undersøkelse blant museene med støtte fra Kulturdepartementet og etatsmuseene som benytter Primus. Museenes vurderinger er viktige, vi håper derfor du har anledning til å delta i undersøkelsen. Vi antar at det vil ta ca. 10 minutter å svare på spørsmålene.

Fristen for deltakelse er satt til fredag 13. juni, men vi oppfordrer til å svare så raskt som mulig.

Dersom det er mer naturlig at undersøkelsen besvares av noen andre ved museet, står du fritt til å videresende den til dem.

Temaene i undersøkelsen er:

- Digitalisering av museumssamlingen
- Primus
- KulturIT
- Utvikling
- Brukermedvirkning
- Kundetilfredshet

På forhånd takk for din deltakelse!

Med vennlig hilsen

Elise Wedde

Proba samfunnsanalyse

SPØRRESKJEMA BRUKT OVERFOR MUSEENE

Takk for at du ønsker å delta i undersøkelsen. Vi vil starte med å kartlegge noen fakta om museet før vi går over til å innhente dine vurderinger av ulike forhold knyttet til museets digitaliseringsarbeid, Primus og KulturIT. Undersøkelsen inneholder flere åpne spørsmål der du kan gi mer utfyllende svar der du ønsker det. Dette vil gi oss verdifull innsikt, vi håper derfor du vil ta deg tid til det.

1. Hvor mange årsverk har museet?

Antall årsverk: _____

2. Hvor mange ansatte bruker Primus ifm. registrering og forvaltning av museets samling?

3. Når startet dere med å registrere museets samling i Primus?

2008 eller før, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014

4. Er noe av museets samling lagt ut på DigitaltMuseum?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

Hvis ja

5. Når publiserte museet for første gang noe fra sin samling på DigitaltMuseum?
2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, vet ikke

6. Har museet den nødvendige kompetansen til å registrere i Primus?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

Hvis nei

7. Hvilken kompetanse mangler museet ifm. registrering i Primus?

Beskriv: _____

8. Har museet den nødvendige kompetansen til å formidle samlingen på DigitaltMuseum?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

Hvis nei

9. Hvilken kompetanse mangler museet ifm. formidling på DigitaltMuseum?

Beskriv: _____

10. Har noen fra museet gjort noe av det følgende:

Flere kryss mulig

- a. Deltatt på workshops, kurs eller liknende med KulturIT
 b. Gitt innspill til KulturIT på hva dere mener bør utvikles
 c. Deltatt i en utviklingsgruppe
 d. Deltatt på Eforum i regi av KulturIT (ekultur.org)
 e. Deltatt på museumsårsmøte og/eller brukermøte der utvikling av Primus har vært tema
 f. Meldt inn mangler eller feil til support hos KulturIT
 g. På annen måte deltatt på noe der utvikling av Primus har vært tema. Hvordan: _____
 h. Nei. Vi har ikke deltatt på noe av dette.

Vi vil gjerne vite hvordan dere opplever Primus. Her kommer noen spørsmål om det...

11. I hvilken grad opplever du at Primus er tilpasset museets behov når det gjelder:

- a. Forvaltning av museets samling?
b. Formidling av museets samling på DigitaltMuseum?

- I svært liten grad
 I ganske liten grad
 I verken stor eller liten grad
 I ganske stor grad
 I svært stor grad
 Vet ikke

12. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

13. I hvilken grad opplever du at Primus er brukervennlig?

- I svært liten grad
 I ganske liten grad
 I verken stor eller liten grad
 I ganske stor grad
 I svært stor grad
 Vet ikke

14. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

15. Hvor fornøyd eller misfornøyd er dere totalt sett med Primus som system?

- Svært misfornøyd
 Ganske misfornøyd
 Verken fornøyd eller misfornøyd
 Ganske fornøyd
 Svært fornøyd
 Vet ikke

16. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

Vi ønsker å vite litt om hvordan dere opplever KulturIT som leverandør. Her kommer noen spørsmål om det.

17.

- a. I hvilken grad opplever du at museet blir hørt hvis dere melder fra om utviklingsrelaterte behov til KulturIT?
- b. I hvilken grad opplever du at museet har et godt samarbeid med KulturIT?
- c. I hvilken grad opplever du at KulturIT er opp-tatt av å utvikle løsninger til felles beste?
- d. I hvilken grad mener du at løsningene KulturIT utvikler er fremtidsrettede/bærekraftige for fremtiden?
- e. I hvilken grad mener du at KulturIT prioriterer utvikling som kommer ditt museum til gode?

- I svært liten grad
 I ganske liten grad
 I verken stor eller liten grad
 I ganske stor grad
 I svært stor grad
 Vet ikke/ikke aktuelt

18. Hvor fornøyd eller misfornøyd er dere totalt sett med KulturIT som leverandør?

- Svært misfornøyd
 Ganske misfornøyd
 Verken fornøyd eller misfornøyd
 Ganske fornøyd
 Svært fornøyd
 Vet ikke

19. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

20. Hvor fornøyd eller misfornøyd er dere med hvordan KulturITs kostnader fordeles mellom museene?

- Svært misfornøyd
 Ganske misfornøyd
 Verken fornøyd eller misfornøyd
 Ganske fornøyd
 Svært fornøyd
 Vet ikke

21. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

22. I hvilken grad opplever du at dere har ...

- a. innsyn i KulturITs prioriteringer ifm. videre utvikling av Primus?
- b. mulighet til å påvirke KulturITs prioriteringer ifm. videre utvikling av Primus?

- I svært liten grad
 I ganske liten grad
 I ganske stor grad
 I svært stor grad
 Vet ikke/ikke aktuelt

23. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

24. Hvor positiv eller negativ er du til eierstrukturen i KulturIT i dag?

- Svært positiv
 Ganske positiv
 Verken positiv eller negativ
 Ganske negativ
 Svært negativ
 Vet ikke

25. Hvis du ønsker å gi en utdypning av dette, kan det skrives her: _____

26. Benytter dere flere systemer enn Primus til digital forvaltning av museets samlinger?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

27. Hvilke? Og til hva?

28. Har dere vurdert å bytte ut Primus til fordel for annet system?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Hvis ja i spm. 26

29. Hva er grunnen til at dere har vurdert å bytte ut Primus til fordel for et annet system?

Mulig å sette flere kryss

- Primus dekker ikke museets behov
- Ønsker en mer brukervennlig løsning
- Primus/digitalt museum er for dyrt
- Ikke nok utvikling av løsningene fra Kultur IT
- Ønsker mer innflytelse på leverandøren
- Ønsker konkurranse
- Annet: _____

Oppsummering for brukere av Primus:

30. Hva synes du er de viktigste styrkene med Primus: _____

31. Hva synes du er de viktigste svakhetene med Primus: _____

For å få utdypende innsikt i noen temaer ønsker vi å gjennomføre samtaler med enkelte museer i slutten av juni, eventuelt i august. Kan vi kontakte deg?

Skriv i så fall inn ditt navn og telefonnummer her:

Litteratur

- ABM-skrift 66 (2010). *Åpen og samordnet tilgang til kulturarven*. Rapport.
- Fossestøl, Knut, Hanne Heen og Eric Breit (2013). *Organisering av museene – en evaluering av organisasjonsformer i kjølvannet av museumsreformen*. Norsk kulturråd.
- Gran, Anne-Britt (2014). Digitale tider i kulturlivet. *Sosiologi i dag*, årgang 44, nr. 1/2014.
- Gran, Anne-Britt og Elise Wedde (2012). *Publikum – hvem, hva, hvorfor? Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design*. Utarbeidet av Perduco Kultur (<http://norskpublikumsutvikling.no/wp-content/uploads/nasjonalmuseet-publikum-hvem-hva-hvorfor-publikumsundersokelse-mars-2012.pdf>).
- Holmesland, Hilde (2013). «Museenes samfunnsrolle». Notat. Museumsseksjonen, Kulturrådet (http://kulturradet.no/c/document_library/get_file?uuid=239d827f-0d57-4cfd-a0cf-fe8cc8eba7e3&groupId=10157).
- Kulturdepartementet (2011). *Digit@lt kulturarv – Nationell strategi for arbeidet med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvs-material och kulturarvs-information*. Promemoria (<http://www.regeringen.se/sb/d/14082/a/183172>).
- Kulturministeriet (2012). *Kulturministeriets digitaliseringsstrategi 2012–2015* (http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/publikationer/andre_publicationer/Kulturministeriets_digitaliseringsstrategi_2012-2015_farver.pdf).
- Kulturdepartementet (2014). *Gjennomgang av Norsk kulturråd*. Rapport fra utredningsgruppe (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dep/styrer-rad-og-utvalg/gjennomgang-av-norsk-kulturrad.html?id=748932>).
- Kulturrådet. *Årsmelding for 2012*. kulturradet.no
- Kulturrådet. *Museumsstatistikk 2013*. kulturradet.no
- Kulturrådet. *Årsmelding for 2013*. kulturradet.no
- Mangset, Per (2012). *Demokratisering av kulturen? Om sosial ulikhet i kulturbruk og deltagelse*. Telemarkforskning.
- St. Meld. nr. 20 (2009–2010). *Omorganisering av ABM-utvikling*.
- Statskontoret 2014:16. *Utvärdering av samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande (Digisam)*.
- St.meld. nr. 22 (1999–2000). *Kjelder til kunnskap og oppleving*.
- St.meld. nr. 24 (2008–2009). *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*.
- St.meld. nr. 49 (2008–2009). *Framtidas museum*.
- St.meld. nr. 10 (2011–2012). *Kultur, inkludering og deltaking*.
- St.meld. nr. 23 (2012–2013). *Digital agenda for Norge – IKT for vekst og verdiskaping*.
- Universitets- og høyskolerådets museumsutvalg (2013). *Evaluering av MUSIT*.